

**AVRUPA İSLAM ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
MANEVİ REHBERLİK BÖLÜMÜ**

SİYASÎ HADİS UYDURMACILIĞI VE GÜNÜMÜZE ETKİSİ

İSMAİL ÇAYIROĞLU

1815001

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ROTTERDAM –2018

**AVRUPA İSLAM ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
MANEVİ REHBERLİK BÖLÜMÜ**

SIYASİ HADİS UYDURMACILIĞI VE GÜNÜMÜZE ETKİSİ

İSMAİL ÇAYIROĞLU

1815001

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Dr.Osman Bodur

ROTTERDAM – 2018

TEZ ONAY SAYFASI

AVRUPA İSLAM ÜNİVERSİTESİ

Tezi hazırlayan : İsmail ÇAYIROĞLU

Tez başlığı : **SİYASÎ HADİS UYDURMACILIĞI VE GÜNÜMÜZE ETKİSİ**

Savunma tarihi : 30.06.2018

	İsim ve soyisim	İmza
Danışman	Dr.Osman BODUR	
Jüri	Prof.Dr. Nedim BAHÇEKAPILI	
Jüri	Prof.Dr. Aliye ÇINAR	
Jüri		
Jüri		

Tez kabulü
Oy birliği

:
oy çokluğu

red edildi

şartlı kabul edildi

ÖNSÖZ

Sözlerin en güzeli Allah'a Hamd ve sevgililer sevgilisi, O'nun son Peygamberi Hz.Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) üzerine salat ve selam getirerek konumuza başlıyoruz. Dinimiz adına işlenen en büyük yanlışlardan birisi de sevgili Peygamberimizin adına hadis uydurulmasıdır. Uydurulan hadisler, islâmı doğru yaşama ve Hz.Peygamber'i olduğu gibi tanıma olanağını da güçleştirmiştir. Bu yüzden, islâm dininin bütün yönleriyle iyi anlaşılabilmesi, sünnetin noksansız bir şekilde öğrenilmesi ile mümkündür. Rahmet Peygamberi ilâhi emirleri insanlara tebliğ etmekle kalmamış, aynı zamanda dini bil-fiil yaşamış ve tatbik ederek örnek olmuştur.

Hiz.Muhammed'in (s.a.v.) bizzat bu uygulamalı örnek yaşantısına rağmen sahâbe ve tabiîn döneminden sonra, dini lekeleme ve karalama amacıyla kasıtlı olarak birtakım zındıklar hadis uydurma girişiminde bulunmuşlardır. Hadis uydurma sebeplerine baktığımızda; kimileri ticarî kazanç sağlamak, kimileri dalkavukluk adına zamanın yöneticilerine şirin görünmek maksadıyla, kimileri de güya iyilik olsun diye insanları ibadete yönlendirmek, iyiliğe ve hayra davet etmek gibi nedenlerden dolayı hadis uydurmuşlardır. Söylenilen mevzû (uydurma) hadislerle, bazı bid'at ve hurafelerin,yalnış inanç ve çarpık düşüncelerin filizlenmesine ortam hazırlanmış ve nezih olan İslâm dinine zarar verilmek istenmiştir.

Ancak, kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'inde, göndermiş olduğu bu nezih ve en son mükemmel dinini korumayı taahhüt eden Cenâb-ı Hakkın "*Şüphesiz ki Kur'an'ı biz indirdik ve elbette biz onun koruyucularıyızdır*"¹ âyetiyle, O'nun izni ve yardımıyla; mütehasıs, münekkîd, müttekî islâm âlimlerinin samimi ve ihlaslı gayretleriyle hadis uyduranlar ve uydurdukları hadisler tek tek tespit edilmiş ve dinin nezâhat ve sâfiyeti böylece günümüze kadar aynen korunmuştur.

Hadis konusu çok geniş bir alana sahiptir. Burada siyasî içerikli hadisler daha zâyade ele alınacak ama genel alanda mevzû hadislere de kısaca bahsedilecektir. Hadis alanında çalışan ve ilk dönemlerden günümüze kadar yaşamış hadis alimlerinin en önemli özelliklerinden birisi de; bu alanda çalışma yaparken göstermiş oldukları hassasiyet, ilmî emânet ve hadis nakletmede ki ihtimamlarıdır. Çünkü bu o kadar hassas bir konudur ki işin sonunda, Cenâb-ı Allah'ın

¹ Hicr Sûresi, 9.

katında mahrum kalma ve Allah Rasûlü'nün önünde mahcup olma gibi manevi bir sorumluluk vardır. Bu düşünce içerisinde hareket eden hadis alimleri raviler hakkında hatır gönül gözetmeden, taassuba kapılmadan öncelikle hakkın hatırını gözetme azim ve kararlılığıyla dikkatli ve isabetli hüküm vermeye çalışmışlardır. Ve bu hassas çalışmaların sayesinde Allah Rasûlü'nün sahih hadisleri kuşaktan kuşağa büyük bir dikkatle aktarılmıştır.

Bizim bu çalışmamızda ki amaç, hadis alimlerinin benliğini, bütün varını yoğunu ortaya koyarak, Allah'ın kitabının açıklanması ve uygulanması noktasında ki, Allah Rasûlü'nün temiz mirasının arasından, sahih ve makbûl hadislerin içerisinde çekip ayırarak hazırlamış oldukları mevzû hadis kaynaklarından yararlanarak, siyasî olarak dört halife dönemine atfedilen mevzû (uydurma) hadislerden bir kısmını tezimize alarak, onların toplum üzerindeki günümüz siyasetine sosyolojik etkilerini açıklamaya çalışmak. Neticede hem kendi bünyemizde aydınlanmak, hem de ilmî bilgiler ortaya koyarak topluma fayda ve katkı sağlamaktır.

Bu çalışma tezimizdeki gayemiz, özellikle dört halife hakkındaki mevzû (uydurma) hadislerin bir kısmını ortaya koyup, bunun değerlendirmesini okuyucularımızın takdirine bırakmaktır. Günümüzde hâlâ varlığını devam ettirmekte olan siyasî kavganın kökeninin nereye dayandığı noktasından hareketle, bugün ki durumu da değerlendirerek tezimizi yazdık. Yüce Mevlâ yapacağımız bu çalışmalarımızda bizleri kendisine ve bize bu görevi veren hocalarımıza karşı mahcup eylemeyip, başarılı ve muvaffâkiyetli eylesin. Tezimizin ilk aşamasından itibaren bize verdiği tavsiyelerle ve önerdikleri kaynaklarla yardımcı olan başta, Avrupa İslâm Üniversitesi Rektörümüz *Prof.Dr. Nedim BAHÇEKAPILI* hocamıza, *Dr. Osman BODUR* ile *Dr. Battal DOĞAN* hocamıza ve üniversitemizin diğer kıymetli hocalarına çok teşekkür ediyoruz.

ÖZET

Dört halife hakkında uydurulan siyasî hadislerin günümüze etkisi adlı tezimiz giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, siyasî hadis uydurmacılığının Hz. Muhammed'in (s.a.v) ahirete irtihalinin hemen arkasından ortaya çıkan hilafet (imâmet) meselesinden dolayı doğduğundan söz edilmiştir. Hilâfet için tarafgirlik duygusuyla hareket eden şahısların daha sonraları bunu, Hz. Osman (ra) devrinin sonlarına doğru ırkçılığa kadar taşımasından bahsedilmiştir. Yine giriş bölümünde konumuza anlaşılabilirlik olması açısından dört halifenin seçilmeleri ve bu süreçte Hz. Ali (ra) taraftarlığı olarak ortaya çıkan siyasî düşünce Şîilik anlayışı üzerinde durulmuştur.

Birinci bölümde, siyasî hadis uydurmanın başlaması ve taraftarları siyasî hadis uydurmaya sevkeden sebeplerin etkisi anlatılmıştır. Görüşlerini takviye etmek için sürekli bir biçimde dini naslara ihtiyaç duyan taraftarların; özellikle siyasî fırkaçılık, milliyetçilik duygusu, şahsi menfaat elde etme düşüncesi ve dine hizmet etme isteği gibi sebepleri ele alınmıştır. Ve hadis uyduranlar tanımayla ilgili muhaddislerin çalışmalarından bahsedilmiştir.

İkinci bölümde, dört halife dönemine ait uydurma hadislerden bazılarını tezimize alıp bunların irdelenmesi yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, siyasî hadis uydurmacılığının günümüz siyaseti üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Bu girişimin Müslümanlar ve islâm dünyası üzerinde açmış olduğu yaraların büyüklüğü ve günümüzde de maalesef ki bu yaraların etkisini sürdürmekte olduğu anlatıldı. Gönüller de açılan bu yaraların çözümü nasıldır ? Müslümanlar bu durumdan nasıl kurtulur ? Birlik beraberlik mümkün müdür ? gibi soruların cevabının ise ben Müslümanım diyenlerin çabasında olduğu şeklinde belirtilmiştir.

Çalışmamız, son olarak sonuç bölümüyle bitirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyasî Hadis Uydurmacılığı, İmâmet, Şîilik

ABSTRACT

The thesis on the effects of the political hadiths to be made up on four great caliphs today consists of the introduction and three sections.

In the introduction, it was stated that the political hadith fabrication emerged due to the matter of caliphate (imamate) after the death of Prophet Hazrat Muhammad (s.a.v.). The individuals who acted as the supporter for a certain caliphate matter reached on that way to racism towards the end of the era of third Rashidun Hazrat Osman (ra). Again, in the introduction, it was mentioned how Four Caliphates were selected for the clarity of our subject matter and the emergence of political thought of Shi'ism that occurred as being supporter of Hazrat Ali (ra) the fourth Rashidun.

In the first section, the beginning of the fabrication of political hadiths and its supporters, the reasons causing the political hadiths to be made up were explained. The reasons such as political partisanship, nationalist feelings, gaining personal interests and serving to the religion which are the motives to make the hadiths up for the individuals needing religious motivations to reinforce those opinions, are considered. The works of reliable narrators of Muhaddises all sayings, deeds and approvals were also mentioned.

In the second section, some hadiths which had been made up during the era of Four Caliphates were taken and examined in the thesis.

In the third section, the effect of political hadith fabrication on the politics of the day is assessed. The great size of the damage to be caused by these fabrications on Muslims and the Islamic world and unfortunate continuation of those damages today are explained. How are these damages in the hearts treated? How do Muslims save themselves from this situation? Is the unity and solidarity possible? These questions are referred as the individuals who are Muslims try to find answers.

The thesis is finally completed with the conclusion part.

Key Words: Political Hadith Fabrication, the Imamate, Shi'ism.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	17
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	18
ARAŞTIRMANIN METODU	18
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	18
ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL AÇIKLAMASI	19
SİYASÎ OLARAK HİLÂFET HAKKINDA GURUPLARIN DÜŞÜNCELERİ	22
1. SİYASÎ İHTİLAFLARIN BAŞLANGIÇ SEBEBLERİ	22
2. SİYASÎ OLARAK HİLÂFET HAKKINDA ŞİİLİK GÖRÜŞÜ	26
3. SİYASÎ OLARAK HİLÂFET HAKKINDA EHL-İ SÜNNET GÖRÜŞÜ	30
BİRİNCİ BÖLÜM	35
ANA HATLARIYLA HADİS UYDURMA FAALİYETLERİ	35
1.1. HADİS UYDURMA FAALİYETLERİ HAKKINDA BAZI ÖN BİLGİLER	35
1.2. SİYASÎ HADİS UYDURMA SEBEBLERİ	42
1.2.1. SİYASÎ HADİS UYDURMADA FIRKA, MEZHEP VE KABİLESİNİ SAVUNMA	42
1.2.1.1. SİYASÎ FIRKALARIN HADİS UYDURMADAKİ YERİ	43
1.2.1.2. SİYASÎ HADİS UYDURMADA MİLLİYETÇİLİK DUYGUSUNUN ETKİSİ	51
1.2.2. SİYASÎ HADİS UYDURMADA İSLÂM DİNINE HİZMET ETME DUYGUSU	53
1.2.3. SİYASÎ HADİS UYDURMADA ŞAHSİ MENFAAT DÜŞÜNÇESİ	55
1.3. SİYASÎ HADİS UYDURANLARI TANIMA VE BİLME YÖNTEMLERİ	57
1.4. SİYASÎ HADİS UYDURMAYA KARŞI MUHADDİSLERİN ÇALIŞMALARI	59
1.4.1. SİYASÎ HADİS UYDURMADA SENET TENKİDİ VE İSNADIN ÖNEMİ	59
1.4.2. SİYASÎ HADİS UYDURMADA METİN TENKİDİNİN ÖNEMİ VE MUIHADDİSLER	63
İKİNCİ BÖLÜM	66
DÖRT HALİFE ADINA UYDURULAN SİYASÎ HADİSLERDEN ÖRNEKLER	66
2.1. Hz. EBÜ BEKİR HAKKINDA UYDURULAN SİYASÎ HADİSLER	66
2.2. Hz. ÖMER HAKKINDA UYDURULAN SİYASÎ HADİSLER	68
2.3. Hz. OSMAN HAKKINDA UYDURULAN SİYASÎ HADİSLER	70
2.4. Hz. ALİ HAKKINDA UYDURULAN SİYASÎ HADİSLER	72
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	82
SİYASÎ HADİS UYDURMACILIĞI VE GÜNÜMÜZE ETKİSİ	82
SİYASÎ UYDURMA HADİSLERİN DİN DÜŞMANLARINA FIRSAT SUNMASI	91

SIYASÎ YÖNETİMİ EHİL OLANA VERMENİN ÖNEMİ.....	93
SONUÇ	96
ÖZGEŞMİŞ	100
KAYNAKÇA	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
c.	: Cilt
Dr.	: Doktor
K.	: Kitap
Ktp	: Kütüphane
nr	: Numara
Prof.	: Profesör
r.a.	: Radıyallâhü Anh
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
s.a.v	: Sallallâhü Aleyhi Vesellem
trc	: Tercüme
vr	: Varak

GİRİŞ

Siyasî hadis uydurmanın en önde gelen nedeni tarfgirlik duygusudur. İnsan tabiatının zaaflarından birisi de, sevdiği ve sempatik bulduğu şahısları aşırı bir şekilde methetmek, fazlaca övmek ve hâdiseleri olduğundan çok daha değişik bir mahiyette yansıtmaktadır. Bu tür davranışların genellikle, dünyevi veya uhrevi bir takım çıkar adına yapılması da bu zaafın başka bir boyutta ortaya çıkmasıdır. İnsanları mübalağadan öte, yalancı durumuna da düşüren bu durumun mevzû hadislerin ortaya çıkıp gelişmesinde büyük etkisi olduğu muhakkaktır. Çünkü Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kuvvetli kişiliği ve diğer yönden Allah'ın yardımıyla desteklenmiş olması, Onun hem sahabesi hem muasırları hem de gelecek nesiller tarafından üstün bir kişi olarak kabul edilmesini sebep teşkil etti. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Müslümanlar yanında ki bu farklı kabulünü ve eşsiz kişiliğini kendi şahsi davaları için istismar etmek sevdasıyla hareket eden samimiyetsiz, menfaatperest birçok şahıslardan başka, islâm'a yardım ve hizmet etmek düşüncesiyle nice câhil Müslümanlar da uydurdıkları binlerce uydurma sözü ve davranışı peygambere isnâd etmeye başladılar.

İslâm adına çok büyük bir tehlikeye sebep olabilecek olan hadis uydurma hareketine karşı hadis alimlerinin çalışmaları, haksızlıkla mücadele bakımından çok önemli bir yer tutar. Hadislerin zayıf ve mevzû (uydurma) olduğu yönünde hadis alimleri arasında ilmi fikir farklılıkları yaşanmamış değildir. Bazı hadis alimleri aşırı titiz, bazı alimler de aşırı hoşgöründen yana tavır takınmıştır. İlim eebabının büyük bir kesimi ise orta yolu tutarak bu türden hadisleri senet ve metin tenkidine tabi tutmuşlardır. Ve bu tür hadislerin sıhhat durumuna göre uygun ve isabetli hüküm vermek için olağanüstü gayret sarf etmişlerdir.²

Hadislerin ilk kaynağından alınıp diğer Müslümanlara nakil ve rivâyet edilmesine varıncaya kadar bütün hadis meselelerinde büyük bir dikkat ve itina gösteren muhaddisler, sahâbe asrında bile hadis tenkidine başlamışlardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) bizzat hayattayken bazı kişileri tenkit etmiştir. Hz. Ömer'in (ra) de bu tür uygulamaları mevcuttur.

² *Aliyyü'l-Kari* (Uydurma Olduğunda İttifak Edilen Hadisler). Tahkik, *Abdülfettah Ebu Gudde*. Tercümesi, Dr. Halil İbrahim Kutlay.s.9

Siyasî hadis uydurma hareketinin şiddetleniği devirlerde, onlar da koruyucu tedbirlerle hadis müdâfasına geçmişlerdir. Yalancılara daha ilk bakışta yakalanmalarını sağlayan senet tenkidini geliştirmekle kalmamışlar, onların hadis metnine nüfûz edebilecekleri endişesiyle metin tenkidine gereken ehemmiyeti vermişlerdir. Hatta metin tenkidi mevzûunda muhaddisler, sanıldığından çok gayret göstererek hadisleri muhtelif ölçülere vurarak değerlendirmişlerdir. Bu sûretle ashâb ve tâbiîn devirlerinden başlayarak yüzyıllar boyunca birçok kudretli hadis tenkitçisi yetişmiştir. Bunlar hadislerin emin ellerle nakledilmesini temin maksadıyla çok az insanın başarabileceği birtakım prensipler hazırlayarak makbul olan ve olmayan râvîleri tayin etmişlerdir. Muhaddislerin hadis naklinde gösterdikleri itina ve titizlik, rivâyet ilminin son derece emin ve sağlam temellere oturmasını sağlamış oldu. Böylece her rivâyet edenin hadisi alınmadığı gibi, râvîler muhtelif bakımlardan tetkik ve kontrole tâbi tutuldular.

Doğal olarak bu çalışmaların yapılması muhakkak ki, çok yorucu ve üstün gayretler sonunda mümkün olabilmıştır. Nice muhaddisler büyük zorluklara katlanarak bir hadis için uzak diyarlara günlerce seyahat etmek zorunda kalmışlardır. Hadislerin korunması uğrunda onlar, sahih olarak ezberledikleri hadislerin yanında, binlerce mevzû hadisleri de ezberlemek zorunda kalmışlardır. Hadisler için zararlı olduğunu gördükleri şahısların peşinde gerektiğinde şehir şehir dolaşarak, güçlerinin yettiğince onların icraatlarını engellemeye çalışmışlardır. Bazılarının da zamanın yöneticilerince yakalanıp ceza almalarını sağlamışlardır. Bu hususta hiçbir ödün ve taviz vermemişlerdir. Bu mücadelenin en faydalı tarafı ise mevzû hadisleri tanıtmak maksadıyla birçok eserin yazılmış olmasıdır. Hadis tenkitçileri yalancılarla bir fiil mücadele ederek onları teşhir etmeye çalışırken onların hadis diye uydurulmuş sözlerini muhtelif metodlarla yazdıkları kitaplarda toplamışlardır. Böylelikle Müslümanların bu kitaplardan istifade ederek mevzû hadisleri büyük oranda tanımaları sağlanmıştır. Hadis tenkitçilerinin tüm bu çalışmalarına rağmen yine de hadis uyduranların toplum üzerinde ki zararlı ve yıkıcı etkisi, hem İslâm dininin ve hem de Müslümanlar üzerinden tamamen ortadan kaldırılamamıştır.³ Söz konusu tehlikeden tamamen emin olabilmek için hadis olduğu kati surette bilinmeyen sözlerin, güvenilir hadis kitaplarında bulunup bulunmadığını takip etmekten

³ Prof.Dr. M.Yaşar Kandemir ,Mevzû Hadisler Menşei Tanıma Yolları Ve Tenkidi.s.236

başka çıkar yol yoktur. Bu konuda ihtisas ve söz sahibi insanlara danışmak da bir başka çözüm yoludur.

Hesapsızca yapılan bu uydurmaların Müslümanlara verdiği zarar elbette ki çok büyük olmuştur. Dinin bilinmesi gereken ana konularını ve Hz.Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini öncelikle öğrenmesi gereken Müslümanlar, bu bilgileri elde ederken zaman zaman emin ve güvenilir kaynak bulmada sıkıntı çekmişlerdir. Ancak korkulacak bir durum ortada yoktur diyebiliriz. Müslümanların elinde bugün yararlanabileceği bir çok sahih eser mevcuttur. Gerek siyâsi hadisler üzerinde olsun, gerekse dinin diğer alanlarında çalışma yapan birçok gayretli ve samimi ilim adamı kendisini bu işe adanmıştır. Allah hepsine ve hepimize başarı versin. Bu yolda hepimize doğruya bilgiye ulaşmayı lütfeylesin.

Hz.Peygamber'in (s.a.v.) ahirete irtihallerinden kısa bir süre sonra, siyâsi hadis uydurma hareketi başlamıştır. Hz.Ali'nin (ra) vesâyeti meselesi, herşeyden önce ilk iki halifenin olduğu kadar, Hz. Osman'ın (ra) da bu makama haksız bir surette geldiğine inanan Şia tarafından ilk defa mevzû (uydurma) hadisler ortaya konmuştur. Diğer taraftan Hz. Ebû Bekir (ra), Hz Ömer (ra) ve Hz Osman'ı (ra) sevenler de boş durmamış karşı atağa geçmiş ve onlarda halifelerinin faziletine dair hadisler uydurmuşlardır. Bu da Müslümanlar arasında büyük bir fitneye sebep olmuştur. Fitnenin gönüllerde uyandırdığı tarafgirlik duygusu sadece dört halife dönemine bağlı kalmayıp, Emevî ve Abbâsî hükümetleri zamanında da devam ede gelmiştir. Siyâsi gayelerle uydurulmuş hadisler de; Şîîler için Hz.Ali (ra), Emevîler için Hz, Osman (ra) ve Muaviye nasıl istismar edilmişlerse, Hz Peygamber'in (s.a.v.) amcası Abbas bin Abdulmuttalip de Abbasî taraftarlarınca istismar edilmiştir.⁴

Hz.Peygamber (s.a.v.) henüz hayatta, sahabenin arasında yaşarken bir şahsın kendi adına yalan söylemesi sebebiyle, insanların bu nevi zaafı olacağını ve uydurulan sözlerinin kendisine isnâd edileceğini çok iyi biliyordu. Kur'an-ı Kerim'de *"Ey iman edenler! fasıkın biri size haber getirirse, o haberin doğruluğunu tahkik edin"* ⁵ ayetin de ifade edildiği gibi Müslümanların tedbirli ve uyanık olmalarını sağlamak gayesiyle şöyle söylüyordu. *"Bir insanın duyduğu her şeyi başkasına nakil etmesi onun yalan söylediğinin isbâtına kâfidir"*⁶ ve

⁴ Âdem APAK, Hz. Ali'nin İlk Dönem Siyasi Hadislerdeki Rolü, Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ.

⁵ Hucurât Sûresi,6.

⁶ Müslim.

ileride ne şekilde ve hangi sebeple olursa olsun kendine ait olmayan sözlerin hadis adıyla rivâyet edilmesinden şiddetle Müslümanları sakındırmaya çalışıyordu. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu düşünceyle söylediği hadislerinden birisi de; : “*Kim benim ağzımdan bilerek hadis uydurursa, cehennemdeki yerine hazırlansın*” mealinde olan “ *من كذب علي متعمدا فليتبؤا مقعده من النار* ” hadisi bu mevzûdaki hadisler arasında en çok bilinen mütevâtir olarak rivâyet edilen hadistir.⁷

Yine, Hz.Peygamber'in (s.a.v.) kendisinden söylenmiş gibi hadis uyduranları aşırı ve sert ifadelerle tehdit ettiği hadislerden Buhâri (ö.256/870) ve Müslim'in (ö.261/875) Sahih'lerinde nakledilen önemli bir kaç tanesi şu şekildedir.

*“ Her kim yalan olduğunu bildiği bir sözü, benim hadisim olmak üzere rivâyet ederse yalancılardan biri de kendisidir. ”*⁸

*“ Benim ağzımdan yalan uydurmak, başka bir kimsenin ağzından yalan uydurmaya hiç benzemez. ”*⁹

*“ Benim adıma yalan uydurmayınız. Her kim benim adıma yalan uydurursa, derhal cehenneme girsin. ”*¹⁰

Hz.Peygamber'in (s.a.v.) bu kadar açık,kesin ifadelerle uyarılarına ve ihtarlarına rağmen,yine de Müslümanlardan bazıları Hz.Peygamber (s.a.v.) adına hadis uydurmaktan uzak durmamışlardır. Mevzuat kitaplarında bulunan binlerce yalan ve iftira mahsûlü uydurma söz ve davranış da bunun açık bir ispatıdır.

Siyâsî hadis uydurma sebeplerinden biriside insanların başkalarına hükmetmeyi arzulamasıdır.Bu tip insanlar yönetim hakkında özel isteklerinden kaynaklanan birtakım görüşlere saplanır ve onları savunmaya çalışırlar. Bu hususta öyle bir tavır içerisine girerlerki kendilerinin iddialarında çok samimi olduklarını,söylediklerinin doğru ve gerçek olduğunu zannetmeye başlarlar. Düşüncelerini ispatlamak için bazen gerekirse yalan söz söyleyip buna yalan bir isnâd zinciri oluşturup Hz.Peygamber'e (s.a.v.) dayandırmaktan çekinmezlerdi. Bu

⁷ Buhâri;İlim 38,Cenâiz 34,Enbiyâ 50,Edeb 109,Müslim;Zühd 72,Ebû Dâvûd;İlim 4, Tirmizi;Fiten 70,İlim 8-13,Tefsir 1,Menâkıb 19,İbn Mace;Mukaddime 4.

⁸ Müslim,Mukaddime 1.

⁹ Müslim,Mukaddime 4.

¹⁰ Buhâri, İlim 38, Edeb 109; Müslim,Mukaddime 7, Zühd 72.

duygu öyle bir hal alır ki kişiye milliyetçilik veya ırkçılık taassubu açısından bir takım yanlışlıklar yaptırabilirdi. Taasublarında bu duygu,liderlik sevdası ve başkalarına hükmetme arzusu yahut da hükmedenlerin yanında yer alma arzusu şeklinde ortaya çıkabiliyordu.¹¹

Emir ve hükümdarların propagandasını yapan, onların yardımına koşan, onların görüşlerini yayan bu tür taraftarlar,insanları davet edip anlattıkları davanın hakikat olduğu fikrine kapılırlardı. Böyle kişiler insanlar için en tehlikeli guruptur. Hz.Peygamber (s.a.v.) bir hadisi şerifinde şöyle buyurmaktadır. “*Ümmetim için en çok korktuğum kimse,konuşmasını iyi bilen münafık bir kimsedir.*”¹²

Müslümanların özellikle siyasî alanda ihtilafa düşmesinin en büyük nedeni hilâfet ve yönetme hususunda olmuştur. Yoksa Müslümanlar hiçbir dönemde dinin temel konularında ihtilaf etmemişlerdir. Zeyneb bint-i Cahş'ın rivâyet ettiği bir hadisi şerifde: “*Bir gün Rasûlüllah (s.a.v.) yüzü kıpkırmızı olarak uykudan uyandı ve şöyle dedi:Lâ ilâhe illallâh,yaklaşan felaketten dolayı vay Arapların haline!*”¹³

Hz.Peygamber (s.a.v.) hadisi şeriflerinde kendisinden sonra meydana gelecek olan ihtilafı işaret buyurarak,bununla ilgili bir hadisi şerifinde: “*Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrılmış,Hiristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrılmışlardır. Ümmetim ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır.*”¹⁴ Daha hayatta iken Müslümanlar arasında ileride ortaya çıkacak olan ayrılıktan söz etmiştir.

Hz.Peygamber (s.a.v.) ümmetini, gece ve gündüz arasında ki aydınlık kadar apaçık olan doğru bir yol üzerinde bıraktığı halde, ve yine onlara sınımsız sarıldıkları takdirde kesinlikle sapmayacakları, Allah'ın kitabını ve Rasûlüllah'ın sünnetini bıraktığı halde, Müslümanlar neden ihtilaf ettiler? diye soracak olursak bunun cevabı şudur. Elbette ihtilafın birçok sebebi vardır. Genellikle bu ihtilaf iki kısımdan oluşur.

1) *İslâm ümmetini parçalamayan ve onları birbirine düşürmeyen ihtilaf.*

¹¹ Prof.Dr. M.Yaşar Kandemir ,Mevzû Hadisler Menşei Tanıma Yolları Ve Tenkidi.s.45

¹² İmam Ahmed b.Hanbel c. 1, s. 22,44.

¹³ Buhâri,Kitabülenbiya,bab 7;Müslim, Kitabülfiten,bab 1; Ebû Dâvûd, Kitabülfiten bab 1 ;Tirmizi Kitabülfiten bab 23 ; İbn-i Mâce, Kitabülfiten bab 9 ; Ahmed b. Hanbel,Müsned c.2,s. 390

¹⁴ Tirmizi,Kitabül İman, bab 18;İbn-i Mâce,Kitabül fiten,bab 17.

2) *İslâm ümmetini parçalayan,onun birlik ve beraberliğini bozan ihtilaf. Bu da siyâsî sahada ve iktidar meselesinde meydana gelen ihtilaftır.* ¹⁵

Arap ırkçılığı İslâm milletini parçalayan ihtilafların başlangıcını oluştur. İslâm, Kur'an-ı Kerim'de ve sünnetin hükümlerinde ırkçılığa karşı büyük bir mücadele başlatmıştır. Allahü Teala: *“Ey insanlar muhakkak ki sizi bir erkekle bir dişiden yarattık.Birbirinizle tanışasınız diye sizi,milletlere ve kabilelere ayırdık.Elbette ki Allah katında en şerefli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır.”*¹⁶

Hız.Peygamber (s.a.v.) da bir hadislerinde: *“İrkçılığa davet eden bizden değildir. İrkçilik için ölen bizden değildir.”*¹⁷ buyurmuştur. Başka bir hadis-i şerifinde ise: *“Şüphesiz ki Allah Teala sizlerden cahiliyet sıkıntılarını ve cahiliye döneminin,atalarla övünme adetini kaldırdı. İnsanlar ya takva sahibi bir mümin veya günahkar bir fasıktır.Siz, Âdemoğullarısınız, Âdem ise topraktan yaratılmıştır. Bir kısım adamlar,cehennemin kömürlerinden olan kavimlerle övünmeyi artık bıraksınlar. Aksi halde Allah katında onlar, burnuyla pislikleri itip götüren pislik böceklerinden daha âdi olurlar.”*¹⁸

Hız.Peygamber'in (s.a.v.) döneminde ırkçılık ve kavmiyetçilik açık delillerle ortadan kaldırılmış ve hiç kimse de o dönemde, Kur'an ve sünnetin bu ikaz ve ihtarlarına muhalif hareket etmemiştir.

Hız.Osman (ra) devrine kadar böyle bir durum görülmemiştir Hız.Osman (ra) devrinin sonlarına doğru ise kuvvetli ve açık bir şekilde ırkçılık ortaya yeniden çıkmıştır. İrkçılığın ortaya çıkışında önce Emevilerle Haşimilerin,daha sonra da Haricilerle diğer gruplar arasında olan ihtilafların büyük etkisi vardır. İslâmiyet gelmeden önce Arap kabileleri arasında cahiliye devrinde ırkçılık ihtilafları çok meşhurdur. Ancak İslâm gelince ihtilafları ortadan kaldırdı. Ne var ki özellikle “Hakem” hadisesinden sonra ortaya çıkan Harici fırka ırkçılığı mezhepsel bir boyuta taşımıştır.

¹⁵ Prof.Dr.Muhammed Ebu Zehra,İslam'da Siyasi,İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi.s.14.

¹⁶ Hucûrat 13.

¹⁷ Ebû Dâvûd Kitâbü'l Edep,bab 121.

¹⁸ Ebu Davud,Kitâbü'l Edep, bab 120,hadis no 3955; Ahmed b. Hanbel, Müsned c.2, s.361.

Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Siyasî hadis uydurmacılığı Hz.Peygamber'in (s.a.v.) vefâtından sonra ilk yıllardan itibaren uydurulan, özellikle dört halifeye atfedilen hadisler oldukça yaygın bir hâl almıştır. Daha o günlerden başlayarak Müslümanlar arasında büyük fitnelere sebep olmuştur. Sonra ki dönemlerde de artarak devam eden bu fitneler hemen her devirde de etkisini göstermiştir. Hz.Peygamber (s.a.v.) den sonra Müslümanları kim yönetecek fikrinden doğan bu kavgalar bugün halen etkisini sürdürmektedir. Bir grup, hilâfet Hz. Ali'nin (ra) hakkıdır derken, diğer halife taraftarları ise bu hakkın kendi tuttuğu tarafta olduğunu savunmuştur.

Din gerek insan açısından gerekse toplum açısından çok önemlidir. Çünkü din insanın hem dünyasını hem de ahiretini ilgilendirir. Rasûlüllah'ın (s.a.v.) de Müslümanlar yanında sarsılmaz bir değeri mevcuttur. Fakat Rasûlüllah (s.a.v.) söylemediği halde O'na atfederek hadis uydurmak, Onun Müslümanlar yanında ki değerini suistimâl etmek son derece fena bir davranıştır. Ve Hz.Peygamber (s.a.v.) de bunu şiddetle yasaklamıştır. Durum böyleyken bir takım Müslümanlar, hatta bazı sofi ve âbitler dahi tuttuğu taraf ve kişiler hakkında uydurma hadis türetmişlerdir.

Bu konuyla ilgili daha önce yapılmış direkt bu isimle bir çalışmaya rastlamadık. Fakat bazı makale ve tez çalışmalarında, özellikle Hz. Ali'nin (ra) hilâfet hakkında ki tavır ve tutumu ile ilgili çalışmalar mevcuttur. Yine mevzû hadisler hakkında hazırlanmış ana kitaplarda bölüm başlıkları altında siyasî hadis uydurmacılığı ele alınmıştır.

Siyasî hadis uydurmacılığı konulu tezimizin amacı, ilk yıllardan itibaren uydurulan bu sözlerin hangi dönemde başlayıp, günümüz üzerinde ki etkisi ne şekilde olmuştur. Bu siyasî hadis uydurmacılığının toplumsal yaşam üzerin de ne gibi etkileri vardır ve halen günümüzde bu etkileri ne şekilde devam etmektedir. Tezimizde siyasî hadislerin günümüze etkisini açıklamak ana hedefimizdir. Bu konunun önemi ise, bugün dünya genelinde neredeyse nüfusun 3/1 'ni oluşturan Müslümanlar halen siyasî kavga peşinde koşmaktadırlar. Birinin üstün olması aslında diğerinin kaybetmesi anlamına gelmez, bütün Müslümanlar kaybeder. Bunun için Müslümanların yapması gereken geçmişte ne olursa olsun veya ne yaşanırsa yaşansın onu bir kenara bırakarak, Kur'an ve sünnetin yolundan bir ve beraber hareket etmektir. Yine tezimizin son aşaması, sonuç ve önerilen sentez tavsiyelerle bitirilmiştir.

Araştırmanın Kapsamı

Siyasî hadis uydurmacılığı konulu tezimiz üç bölümden oluşur. İlk bölümde siyasî hadis uydurmacılığının Hz. Muhammed'in (s.a.v) ahirete irtihalinin hemen arkasından ortaya çıkan hilafet (imâmet) meselesinden dolayı doğduğundan söz edilmiştir. Hilâfet için tarafgirlik duygusuyla hareket eden şahısların daha sonraları bunu, Hz. Osman (ra) devrinin sonlarına doğru ırkçılığa kadar taşımasından bahsedilmiştir. İkinci bölümde,dört halife dönemine ait uydurma hadislerden bazılarını tezimize alıp bunların irdelenmesi yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise,siyasî hadis uydurmacılığının günümüz siyâseti üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Bu girişimin Müslümanlar ve islâm dünyası üzerinde açmış olduğu yaraların büyüklüğü ve günümüzde de maalesef ki bu yaraların etkisini sürdürmekte olduğu anlatıldı. Gönüller de açılan bu yaraların çözümü nasıldır ? Müslümanlar bu durumdan nasıl kurtulur ? Birlik beraberlik mümkün müdür ? gibi soruların cevabının ise ben Müslüman'ım diyenlerin çabasında olduğu şeklinde belirtilmiştir.

Araştırmanın Metodu

Siyasî hadis uydurmacılığının günümüz üzerine etkisi adlı tezimizin çalışması genel olarak ortaya çıkan bir takım grupların davranış ve tutumları göz önüne alınarak yapılmış bir çalışmadır. Çalışmamızda öncelikle siyasî hadislerin başlangıç aşaması ele alındı. Siyasî hadislerin toplumsal alanda Müslümanlar üzerindeki etkisi anlatıldı. Siyasî hadis uydurmacılığının hilâfet merkezli çıkışı ve bu konuda ki ortaya çıkan grupların görüşlerine yer verildi. Sonra siyasî hadis ve uyduranlar hakkında muhaddislerin yaptığı çalışmalardan bahsedildi. Siyasî hadis uyduranları tanıma yolları ve siyasî hadis uydurma sebeplerine yer verildi. Üçüncü bölümde dört halife hakkında uydurulan hadislerden bazı örnekler ve irdelenmesi alınarak konumuza alındı. Tezimizin son bölümünde ise, sonuç ve önerilen sentez tavsiyesi yer aldı.

Araştırmanın Yöntemi

Görüldüğü üzere hadis mevzûsu son derece önemli bir konudur. Çünkü insanlar bunu her konuda olduğu gibi özellikle de,Müslümanların daha geniş manada alakalı olduğu

hilâfet,siyâset meselesinde de kullanmışlardır. Bu dikkatli ve titiz çalışmalarından dolayı kendilerine çok şey borçlu olduğumuz hadis alimlerinin, sünnetin korunması ve muhafazası uğrunda göstermiş oldukları bu fedâkar çalışmalarından istifâde ederek bizde siyasî olarak, dört halife adına uydurulan siyasî hadislerin günümüz siyaseti üzerindeki sosyolojik etkileri hakkında bir çalışma yapmaya karar verdik.

Mevzu hadisler,asrı saadet ve sonrasında ki dönemlerde,geniş bir alanda her yerde yaygınlaşmaya başlayınca kendini adanmış çok sayıda ehil ve kıymetli hadis âlimi, bunları açıklamak için kitap ve risâleler yazmışlar bu konuda ellerinden gelen tüm çabayı güçlerinin yettiği kadar yerine getirmişlerdir. Allah (cc) islâm'a, ümmete, özellikle sünneti seniyyeye yaptıkları bu hizmetlerinden dolayı onları rızasını kazananlar arasına dahil eylesin.

Bu alanda yapılan çalışmalardan ve bizim de istifade ettiğimiz güzel eserlerden bazıları şunlardır. *Aliyyü'l-Kari* (Uydurma Olduğunda İttifak Edilen Hadisler). Tahkik, *Abdülfettah Ebu Gudde*. Tercümesi, Dr. Halil İbrahim Kutlay...Bir diğer eser; Mevzu Hadisler Menşei Tanıma Yolları Ve Tenkidi. Yazar, *Prof.Dr. M.Yaşar Kandemir*...Bir de *imam Eş-Şevkani*, El-Fevâid El-Mecmua Fi'l-Ehadis El-Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın...Hadis Usulü, *Prof.Dr. Talât Koçyiğit* (Türkiye Diyanet Vakfımızın Yayınları)... *Prof.Dr. Muhammed Ebu Zehra*, Mezhepler Tarihi...Bunların yanı sıra yazılmış makalelerden de istifade edilmiştir.Örneğin *Adem APAK*, Hz.Ali'nin İlk Dönem Siyasî Hadislerdeki Rolü ve Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ...Genelde bu güzel eserlerden istifade ederek, siyâsal olarak dört halife dönemine atfedilen mevzû (uydurma) hadisleri araştırdık ve bu uydurma hareketinin toplum üzerindeki etkileri neler olmuştur,günümüze nasıl yansımıştır,halen devam etmekte midir ? gibi akla gelen soruları, bu konuda topladığımız bilgileri örnek hadis ve hâdiseler ile sahib olduğumuz kanaatimizi de birleştirerek tezimizi bitirdik.

Araştırmanın Kavramsal Açıklaması

Mevzû Hadis; Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.v.) yalan söyleyerek, isnâd edilmiş; söz, fiil ve takrir yahut da vasıftır. Özellikle uydurulmuş olan sözlerin doğrudan Allah'ın Rasûlüne (s.a.v.) isnâd edilmesi gerekmez. Zira ona isnâd edilen sözler, sahabenin sözleri olabileceği gibi,

salihlerin sözleri, Arapların atasözleri, veyahut isrâiliyyâtan alınma zındıkların ve fırkaların taassupla uydurdukları sözler de olabilir. ¹⁹

Prof.Dr. Talat Koçyiğit ise: Daha kapsamlı bir tarif ile mevzû hadisi şu şekilde tarif ediyor: *“Başta İslâm Dinine kastedenler olmak üzere, mensûb oldukları siyâsî fırka ve hizibleri, fikhî mezheplerini, kabilelerini, cinsiyetlerini, dillerini, peşinden gittikleri imam ve hükümdârları methetmek, halîfe ve emirlerin nezdinde yüksek mertebeler kazanmak, câmi ve mescitlerde va’zettikleri cemaatin teveccühüne nâil olmak, halkın dini emir ve nehiylere karşı rağbetini artırmak maksadıyla din düşmanlarının, yalancıların ve câhillerin uydurdukları, sonra da bu uydurulan şeylere, derecelerini yükseltmek için tanınmış hadis sahabelerinden düzdükleri isnâdlar ekleyerek hadismiş gibi Hz.Peygamber’e (s.a.v.) iftira ile isnâd ettikleri sözlere mevzû (uydurma) hadis adı verilmiştir.”*²⁰

İbnu’s- Salah (ra) mevzû hadisi şöyle tanımlar: *“O, uydurulan hadisler demektir. Bil ki uydurulmuş hadis zayıf hadislerin en şerlisidir. Bunu rivâyet etmek hiç kimseye hiçbir durumda helâl değildir. Ancak manasını bilip bununla ilgili bilgiyi rivâyetle zikretmek müstesnadır. Bunu hilafına olan diğer zayıf hadislerin kimi, batınında doğruluk imkanı taşıdığı için terğib ve terhîb konusunda rivâyet edilmesi câizdir.”*²¹

İbn Kesir (ra) ise: *“Hiçbir insana mevzû hadis rivâyet etmenin câiz olmadığını, bunun ancak mevzû olanı beyan edip, kınamak için halkın cahillerine veya bir şey bilmeyenlere ve bunu duyduğunda aldanacak olanları uyarmak için câizdir”* der.²² *“Mevzû Hadisler; ya onu uyduranın ikrârı (söz ve hal ile), ya lafızlarının kırık olması, ya manasının bozuk olması, ya da fâhiş bir aşırılık yahut da kitap ve sahîh sünnette olana açık bir şekilde muhalefet etmesiyle bilinir.”*²³

¹⁹ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi’l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.s.69

²⁰ Prof.Dr.Talat Koçyiğit,Hadis Usulü; s.,97.

²¹ Ebû Amr Osman İbn Abdîrahmân İbnu’s-Salah,Mukaddime;s.128.

²² İbn Kesir,el-Baisu’l-Hasîs:s.74 (Daru’l-Kutub el-İlmiyye,Beyrut 1983).

²³ İbn Kesir,el-Baisu’l-Hasîs:s.74,1.Bsk.M.İbn Muhammed Ebu Şehbe,el-İsrailiyyatu ve’l-Mevduat;s.14 (Mektebetu’s-Sunne, Kahire 1997).

İbn Dıhye; lügâtte “mevzû” kavramının “eklenen” anlamına geldiğini söyler. Misal olarak; falanca kimse, falanca adına bunu uydurdu, yani ona ait olmayanı ona yamadı denir. “وضع” kelimesi aynı zamanda düşünme ve bir yerden alıp bir yere koyma anlamına da gelir.²⁴

İmam en- Nevevî (ra) mevzû hadis için: “O, yapay olarak uydurulan ve zayıf hadisin en kötüsüdür. Bilindiği halde, rivâyeti ne manâ ile olursa olsun haramdır. Ancak bunu beyan etmek bundan müstesnadır.”²⁵

İbn Kesir (ra) hadis uyduranları tasnif ederken şöyle der: Hadis uyduranların başında zındıklar, sonra iyi bir şey yaptıklarını sanan âbidler gelir. Bunlar amellerin faziletleri hakkında, bu amellere insanları teşvik edip, sakındırmak için hadis uydururlar ki, insanlar bunun ile amel etsinler. Onlar hadis uyduranların en kötüleridir. Bunun sebebi de onların salih amellerine aldanıp bakan birçok insanın onlara aldanması ile dinde birçok zararın meydana gelmesidir. Böylece insanlar, onlar rivâyet ettiklerinde sözlerinde sâdık zannederek onlara aldanırlar. Onlar bu konuda yalancılardan hepsinden daha şerlidirler. Hadis imamlarının hepsi, onların yaptıklarını kınamışlardır. Hadis alimleri onların adlarını kitaplarına kaydetmekle, onların dünyada büyük bir ayıplanma, ahirette de yaptıklarının karşılığı olarak cehennemde aşağılanmışlıklarına şahitlik etmişlerdir. Zira Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) “Kim benim adıma bilerek yalan söylerse cehennemdeki yerine hazırlansın” demiştir. Bu hadis de mütevâtir bir hadistir.²⁶

İbn Kesir (ra) hadis uyduranların bahanelerinden söz ederken şunları söyler: “Cahillerin bazıları der ki ; biz O’na (s.a.v.) yalan söz nispet etmiyoruz ki, biz ancak O’nun lehine yalan söyledik. Bu onların cehaletlerinin zirvesi, akıllarının azlığı, fücurlarının ve iftiraların çokluğundandır. Çünkü onlar, Allah’ın Rasûlü’nün (s.a.v.) şeriatı, kemâli ve faziletinden başka hiçbir şeye muhtaç değildirler.”²⁷

²⁴ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi’l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.s.70

²⁵ Muhammed İbn İsmail es-San’anî,Tavdihü’l-Efkar Lî Meanî Tenkihi’l-Enzar;c.1,s.53, Prof.Dr.Muhammed Accac el-Hatib,Usulu’l-Hadis;s.443 (Daru’l-Menare,Cidde 1414/1994).

²⁶ İbn Kesir,el-Baisu’l-Hasîs;s.74,75, es-Suyûtî, Tedribu’r-Ravi;c.1, s.281, Prof. Dr. Mustafa es-Sibaî, es-Sunnetu ve Mekânetuha fi’t-Teşrî el-İslâmî;s. 97,102.

²⁷ İbn Kesir,el-Baisu’l-Hasîs;s. 75.

SİYASÎ OLARAK HİLÂFET HAKKINDA GURUPLARIN DÜŞÜNCELERİ

1. Siyasî İhtilafların Başlangıç Sebepleri

İhtilafların başında özellikle siyasî ihtilafların başlamasına neden olan en önemli sebeplerden biri, İslâm ümmetini idâre etmek için Hz.Peygamber'in (s.a.v.) hilafetine kimin halife olacağı meselesidir. Daha da geniş manada halife kim olacak ve ümmeti kim idâre edecek fikridir.

Bu ihtilaf Hz.Peygamber'in (s.a.v.) vefâtının sonrasında hemen ortaya çıkmış bir meseledir. Medine'nin yerlisi olan Ensâr Hz.Peygamber'i (s.a.v.) barındırdığı ve yardım ettikleri için halife bizden olmalıdır diyorlardı. Mekke'liler ise, biz Medine'ye hicret ederek malımızı, mülkümüzü,sevdiklerimizi geride bıraktık. Bunun için halifelik bizim hakkımızdır diyorlardı. Her iki tarafta bu düşünce içindeyken Medine'li Ensâr'ın kuvvetli imanı ihtilafları sona erdirdi ve halife Kureyş'ten seçildi. Bu aşamada Hz.Ebû Bekir'in (ra) devreye girip muhacirin göstermiş olduğu fedakarlığı dile getirip halifelik Kureyş'lilerin hakkıdır şeklindeki beyânı da etkili olmuştur. Burada şu tartışma da yaşanmıştır. Halife olabilme hakkı Kureyş'e mensup olan herkese mi aittir,Yoksa sadece Hz.Ali (ra) veya onun nesline mi aittir? Yahut da halifelik hakkı kabile ve aile ayırt etmeksizin herhangi bir Müslümana da ait midir? Hak olarak bütün Müslümanlar Allah katında eşittir buyuran bir Rabbimiz vardır.²⁸ Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *“Şüphesiz ki Allah katında en üstünüünüz, O'ndan en çok korkanınızdır.”*²⁹ Hz.Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: *“Ey insanlar iyi bilin ki Rabbiniz birdir, babanız birdir. İyi bilin ki Arab'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arab'a, kızıl derilinin siyaha, siyahın kızıl deriliye hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük, ancak Allah'dan korkma ile dir.”*³⁰ Bu ihtilaflar sebebiyle Müslümanlar ayrılmışlar ve Hariciler ortaya çıkmıştır. Hz.Ali (ra) gerek Hz.Ebû Bekir (ra), gerekse Hz.Ömer (ra) dönemi siyasî faaliyetlerinde genelde geri plânda kalmıştır. O'na aktif siyâsetin yolunu, Hz.Ömer (ra) tarafından halife adaylarından biri olarak gösterilmesi açmıştır.³¹ Hilafetle ilgili ihtilaflar Müslümanlar arasında büyük çekişmelere sebep olduğu gibi

²⁸ Prof.Dr.Muhammed Ebu Zehra, İslam'da Siyasi, İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi.s.17.

²⁹ Hucurat 13.

³⁰ Ahmed b. Hanbel,c. 5, s.411.

³¹ Adem APAK. *Çeşitli Yönleriyle Kerbela*. Sivas : Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010.s.124.

sonraki dönemlerde günümüze kadar gelen, halen de devam eden kavganın ve savaşların en önemli rolüne sahip olmuştur.

Haricilerin aykırı bir görüş olarak zuhurundan sonra evvela Haricilerle Hz.Ali (ra) ve evlatları arasında sonra da yine Hariciler ile Emeviler arasında büyük çekişmeler ve çarpışmalar meydana gelmiştir.Şîilik olarak bilinen siyasî düşüncenin ortaya çıkışından sonra ise etkisi günümüze kadar süren savaşlar meydana gelmiştir.Kuruluşunda Şîi olan Abbâsî Devletiyle bu savaşlar kısmen sona ermiştir. Bu olaylarda siyasî mezheplerin ortaya çıkmasıyla hilâfet arasında bir irtibat görüyoruz. Bu bağlantı Müslümanların kendi aralarındaki ihtilafı körüklemiştir.³²

Hilâfet meselesi Müslümanlar arasında önemliydi. Peygamberden miras kalan hilâfet müessesesi;Müslümanların, işlerini devam ettirecek, kabul ettikleri dinlerini muhafaza edecek,malını,mülkünü,canını koruyup,inancını gereği gibi yaşama serbestliğini muhafaza edecek bir halifenin Müslümanların başına geçip onları idare etmesini zorunlu kılıyordu. Hakem olayında Muaviye'yi haklı gören alimlerin görüşlerini açık bir şekilde dile getirenlerin öncüsü olarak kabul edilen İbn Haldun,³³ bu meseleyle ilgili iktidarı üç kısma ayırır:

1- Tabîi iktidar,

2- Siyasî iktidar,

3- Peygamberî iktidar.

1-Tabîi iktidarda insanlar, şehevî arzuların ve şahsî çıkarların isteklerine boyun eğdirilirler.

2- Siyasî iktidarda insanlar, dünyevî çıkarları elde edip zararları uzaklaştırmak için akli görüşlerin gereklerine boyun eğdirilirler.

3- Peygamberî bir iktidar olan hilâfette ise insanlar uhrevî menfaatleri ve netice itibariyle ahirete hizmet eden dünyevî menfaatleri hususunda şer'i şerifin görüşlerinin

³² Prof.Dr.Muhammed Ebu Zehra,İslam'da Siyasi,İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi.s.64.

³³ Adem APAK. *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ*. Sivas : Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010.s.274.

*gerektirdiği yola sevk edilirler. Aslında dini bize gönderen Allah (cc) nazarında bu dünyanın bütün halleri âhiretin menfaatlerine yöneliktir. Esasında halifelik dini koruma ve dünyaya yönelik işleri yürütme hususunda şeriatın sahibine vekil olmaktır.*³⁴

Hz.Peygamber (s.a.v.), vefâtından sonra kendisinin yerine kimin halifelik makamına geçeceği hususunda herhangi kesin bir bilgi, delil veya açık bir işaret bırakmamıştı. Bu hususta sadece Hz.Peygamber'in (s.a.v.) ağır hastalığı sırasında Hz.Ebû Bekir'i (ra) Müslümanlara imam tayin etmesinden başka bir şey yoktur. Bu işareten Müslümanların bir kısmı Hz.Ebû Bekir'in (ra) Müslümanların başına halife olması gerektiği sonucunu çıkarmışlardır. Rasûlüllah'ın (s.a.v.), Hz. Ebû Bekir'i (ra) imam seçmiş olması halifelik konusunda da onu tercih ettiğini gösterir demişlerdir. Biz de onu dünyamız için münâsîp görüyoruz şeklinde görüş bildirmişlerdi. Fakat bu görüş, dünya siyaseti dini işlere benzemez onun için buradaki işaret açık değildir diyerek itiraz görmüştür. Benî Sâide Sakife toplantısında muhacirlerle Ensâr halifenin hangi kabileden seçileceği hususunda münakaşa ederlerken halifenin Hz.Ebû Bekir (ra) olması gerektiğini ileri sürenler Hz.Peygamber'in (s.a.v.) onu imam tayin etmesini delil olarak sundular. Ensâr ise halife olmakla imam olmak arasında herhangi bir bağlantı kuramadıklarını söylediler. Bu durum bir işaret olsa bile Hz.Ebû Bekir'in (ra) şahsına ait bir işarettir. Ve halifenin seçilme şeklini, ne şekilde başa geçirileceği meselesini halletmiş sayılmaz görüşünü savundular.

Kur'an-ı Kerim'de Cenâb-ı Allah (cc) İslâmî yönetimin üç temel prensibini beyan etmiştir. Bunlar adâlet, istişare, ne şekilde ve kim olursa olsun emir sahibine itaat etmektir. Sadece emir sahibi bir günah işlemeyi emrederse, dinlemeye ve ona itaat etmeye cevaz vermemiştir. Bilhassa istişareyi Hz.Peygamber (s.a.v.) kendisine gelen vahiy ile emretmiştir. Allah Teâlâ (cc) şöyle buyurmaktadır: *"O'nun her konuştuğu Allah tarafından vahyedilen bir vahyiden başka birşey değildir. O'na o vahyi son derece kuvvetli bir melek öğretti."*³⁵

Yine Allah Teâlâ (cc) istişare ile ilgili: *"...İşlerde onlarla istişare et..."*³⁶ hakkında açık nas bulunmayan hususlarda Allah Teâlâ istişareye umûmi bir tavsiye kıldığını açıklayarak şöyle buyurmuştur: *"Müslümanların işi aralarında yapılan istişare ile halledilir."*³⁷ Bütün bu

³⁴ Prof.Dr.Muhammed Ebu Zehra, İslam'da Siyasi, İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi, s.23.

³⁵ Necm Sûresi, 3-5.

³⁶ Al-i İmran Sûresi, 159.

³⁷ Şura Sûresi, 38.

durumlarda göstermektedir ki İslâm şeriatı üç temel prensibi getirerek İslâmî bir yönetimin üzerine kurulması gereken direkleri beyan etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) de halifenin seçimi için açık bir yol ve kalıcı bir usül koymamıştır. Çünkü en mükemmel yönetim ve dönemler dahi zamanla millet ve devletlerde değişime uğramaktadır. Halifeliğin seçimini de bu belirtilen temel prensipler doğrultusunda yapılmasını ümmete bırakmıştır. Fakat diyebiliriz ki, Müslümanlar kendilerine göre ileri sürdükleri delil ve sebeplerden dolayı Hz.Peygamber'in (s.a.v.) vefâtından hemen sonra idâre hususunda ve Rasûlüllah'a kimin halife olacağı meselesinde ihtilafa düşmüşlerdir.

a) Ensâr Hz.Peygamber'i (s.a.v.) ve muhacirleri barındırıp, onlara yardım etme meziyetinden dolayı, halifeliğin kendilerinde olması görüşünü benimsediler. Onun için Halifelik hakkının Araplara ait herhangi bir kabileye veya aileye tahsis edilmediği görüşündeydiler.

b) Hz.Ebû Bekir (ra) ve Hz.Ömer (ra) başta olmak üzere diğer bir grup ise, halifeliğin muhacirlere ait olduğu görüşündeydiler. Çünkü onlar ilk önce Müslüman olmuşlardı. Bir de Araplar ancak Kureyş kabilesinden olan bir halifeye itaat ederler, bunun dışında başka birinin halifeliğini kabul etmezlerdi.

c) Diğer bir grup ise, halifeliğin Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ailesine, Haşimoğullarına ait olduğu görüşündeydiler. Çünkü daha önce Müslüman olan zor durumlarda Hz.Peygamber'in (s.a.v.) yanında olan ve İslâm'ı savunan, ilimde, dini anlamada ileri seviyede olması hasebiyle Hz.Ali b. Ebû Talib'in (ra) halife seçilmesini istediler.

Ne var ki ihtilaf uzun sürmedi Hz.Ebû Bekir (ra) ve Hz.Ömer'in (ra) katıldığı bir grup Benî Saîde Sakîfesi toplantısında ağır bastı ve halifeliğe Hz.Ebû Bekir (ra) seçildi. Neredeyse oybirliğiyle Hz.Ebû Bekir'e (ra) Müslümanlar biat ettiler. Hz.Ebû Bekir'in (ra) döneminde ihtilaf neredeyse ortadan kalkmıştır. Muhalif bir görüş ve düşünceyi iddia eden herhangi bir ayrılık hareketi görülmedi. Hz. Ebû Bekir (ra) seçim usûlü ile halife olurken, Hz.Ömer (ra) Hz.Ebû Bekir (ra) tarafından veliaht tayin etme yoluyla halife olmuştur. Hz.Osman (ra) ise Hz. Ömer'in (ra) seçmiş olduğu bir heyetin aralarından birini tâyin etmesi yoluyla halife seçilmiştir. Bu duruma itiraz eden özellikle Hz.Ali (ra) taraftarları halifeliğin Hz.Ali'nin (ra) hakkı olduğu ve elinden haksızlıkla alındığını ileri sürdüler. Onun fazileti ve Hz.Peygamber'in (s.a.v.) onu

halife olarak vekil bıraktığına dair hadisler uydurmaya başladılar. Özellikle Hz.Ali (ra) adına hareket eden Abdullah b.Sebe Müslümanlar arasında fitnenin öncülüğünü yapmıştır.³⁸

2. Siyasî Olarak Hilâfet Hakkında Şiilik Görüşü

Halifelik hakkında Şiîler'in tutumu halifeliği, Peygamber'den (s.a.v.) intikâl eden bir miras ve Peygamber'in (s.a.v.) kendinden sonra gelecek olanlara yaptığı bir "Vasiyet" görmüşler ve sadece bu görüşü kabul etmişlerdir. Karşıt görüşte olanlar ise halifelik konusunda diğer bütün şartları görmezden gelmiş,geniş bir mezhep tutturmuşlardır.Hz.Osman (ra) döneminin sonlarında ortaya çıkan Şiî'lik en eski İslâm siyasî mezhebidir. Hz.Ali'nin (ra) döneminde ise daha da gelişip yayılmıştır. Hz.Ali (ra) insanların içine girip çıktığında ve onlarla sohbet ettiğinde insanlar üzerinde büyük bir etki bırakıyordu,ilmini,kabiliyetini, dindarlığını çok beğeniyorlardı. Aşırı gruplar insanlar üzerinde ki bu etkiyi suistimal edip kendi görüşlerini empoze etmeye başladılar. Emeviler döneminde Hz. Ali'ye (ra) ve ehline karşı yapılan haksızlık ve işkenceler çoğalıp hat safhaya gelince Rasûlüllah'ın neslinden gelen bu insanlara karşı sevgi ve muhabbetleri arttı ve yapılan zulme karşı bir tavır aldılar. Bunun neticesinde Şiî'lik mezhebinin çevresi etrafında toplandılar ve Şiîliğin genişlemesine, mezhep mensuplarının çoğalmasına sebep oldular.

İddialarında diyorlardı ki, hilâfet meselesi ümmetin ve Müslümanların görüşüne bırakabilecek kadar umûmi bir mesele değildir. Hilâfet meselesi çok önemlidir ve seçilecek olan halife de ümmetin tâyini ile Müslümanların başına gelmemelidir. Hilâfet dinin en önemli meselesi ve İslâm'ın temel bir esasıdır. Hiçbir Peygamber bundan gâfil değildir. Onu ihmâl etmez ve bunu ümmete bırakması câiz değildir. Bilakis Peygamber'in ümmetinin başına imam tayin etmesi üzerine bir vazifedir. İmam olacak kişinin de bütün günahlardan uzak olması gerekir. Bütün Şiîler Hz.Ali'nin (ra) Hz.Peygamber (s.a.v.) tarafından kendisinden sonra gelecek bir halife olduğu ve onun ashabın en faziletlisi olduğu yönünde hemfikir olmuşlardır. Bu hususta çok aşırı gidenler olduğu gibi itidalli davrananlar da bulunmaktadır. Hz.Ali'yi (ra) beşeriyet üstü bir varlık kabul eden Şiî grupları da mevcuttur.

Tüm bu ihtilafların ana sebebi, Hz.Peygamber'in (s.a.v.) ahirette irtihal ederken geriye bir erkek evlat, Allah'ın takdiri gereği bırakmamasıdır. Şiîler'e göre Hz.Peygamber'den (s.a.v.)

³⁸ Prof.Dr. M.Yaşar Kandemir ,Mevzû Hadisler Menşei Tanıma Yolları Ve Tenkidi.s.28

sonra hilafete lâıyk olan amcasının oğlu Hz.Ali (ra) idi. Ondan önce halife olanlar Hz.Ebû Bekir (ra), Hz.Ömer (ra) ve Hz. Osman (ra) hilafeti Hz.Ali'den (ra) cebren elinden almışlardı. Bu fikri özellikle farslar Araplar arasında yaymışlar Hz.Ali (ra) ve soyuna karşıda kutsal bir nazarla bakmalarını sağlamışlardır.Hatta bazı aşırı gidenler gruplar Hz.Ali'yi (ra) ilahlık mertebesine çıkarmışlar. Biraz insafly olanlar ise Hz.Ali'yi (ra) Peygamberlik derecesine yükseltmiştir ve onun Rasûlüllah'dan üstün olduğunu iddia etmişlerdir. Günümüzde ki Şiiler ve Anadolu aleviliği bunların Şiiliklerini reddederler. Bizde bunların, aşırı görüşte olanların Müslüman oldukları fikrinde değiliz. Çünkü gerçekten Hz. Ali'yi (ra) seven, Rasûlüllah'ın da sünnetine ittibâ eden bir Müslümanın bu şekilde bir düşünce içerisine girmesi asla mümkün değildir. Burada kısaca aşırı giden Şiî ve olumlu olan siyasi Şiî grupları hakkında çok kısa malumat verelim.

Abdullah b.Sebe'nin peşinden gidenler “*Sebeiyye grubu*” ismi verilir. İbni Sebe ifsat edici fikir ve düşüncelerini Müslümanlar arasında fitne zehiri olarak yavaş yavaş ekmeye başlamıştı. Görüşlerine esas olarak Hz.Ali'yi (ra) almıştı. Tevrat da her Peygamber'in bir vekili olduğunu söylüyor ve Hz.Ali'nin (ra) de, Hz.Muhammed'in (s.a.v.) vekili olduğunu fikrini yayıyordu .³⁹ Hz.Muhammed'in (s.a.v.) Peygamber'lerin en üstünü ve faziletlisi olduğu gibi, Hz.Ali'nin (ra) de insanların en faziletlisi olduğunu ve Hz.Muhammed'in (s.a.v.) tekrar dünyaya döneceği gibi sapık fikrini insanlar arasında yayıyordu. Bunu da Mesih İsa'nın (as) döneceğini söyleyip de Muhammed'in dönmeyeceğini söylemeyene hayret ederim şeklinde ispat etmeye çalışıyordu. Daha da ileri gidip Hz.Ali'nin (ra) Allah olduğuna hükmetti. Hz.Ali'nin (ra) ölümü hakkında insanları yoldan saptırmak,onların itikatlerini bozmak için karaktersizce olmadık çeşitli yalanlar uydurup yaymaya başladı. Hz.Ali'nin (ra) ölmeyip göğe çekildiğini ve tekrar döneceğini iddia etti.

Bu gruplardan bir diğer aşırı Şiî fırka Gurabiye ise, Hz.Ali'yi (ra) Sebeiyye gibi ilahlaştırmamışlarsa da bunlar Peygamberliğin aslında Hz.Ali'ye (ra) ait olduğunu fakat Cebrâil'in hata ederek Hz.Ali (ra) yerine Hz.Muhammed'e (s.a.v.) geldiğini iddia ederler ki, bunlara kargacılar anlamında Gurabiyye denir. Bu ismin verilmesinin sebebi ise karganın kargaya benzediği gibi Hz.Ali (ra) de Hz.Peygamber'e benzer demeleridir. İbn Hazm “*Visal*”

³⁹ Prof.Dr.Muhammed Ebu Zehra,İslam'da Siyasi,İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi.s.42.

isimli yazmış olduğu eserinde bu sözün çok anlamsız olduğunu söylemiştir. Hz.Peygamber'e (s.a.v.) Peygamberlik geldiğinde Hz.Ali (ra) henüz dokuz yaşlarında küçük bir çocuktur. Cebrail'in ayırd edemeyeceği kadar Hz.Peygamber'e benzemiyor ve böyle bir görevi kaldıracak yaşta değildi. Hem dokuz yaşındaki bir çocuk dini yönden yükümlü biri değildir ki,kaldı ki dini insanlara tebliğ edecek kuvvette olsun. Ayrıca Hz.Muhammed (s.a.v.) ve Hz.Ali (ra) fiziki yönden birbirine hiç benzemiyordu ve her birinin kendine has vücut yapısı vardı. Birbirlerine benzediğini düşünsek bile Hz.Muhammed (s.a.v.) kırk yaşında olgun bir kişiydi. Hz.Ali (ra) ise dokuz yaşında bir çocuktur. Cebrâil (as) gibi Allah'ın seçkin bir meleği mümkün müdür ki bir olgun kişi ile küçük bir çocuğu birbirinden ayırt edemezdi. Yine nasıl olurda karganın kargaya benzediği derecede Hz.Ali (ra) Hz.Muhammed'e (ra) benzemiş olurdu.

Şunu da açık bir şekilde söylemeden geçmeyelim ki çok önemli olarak gördüğümüz bir durumdur. Bahsi geçen Şîi gruplarını, inançlı Şîi fırkaları kendilerinden saymazlar. Onları aşırı olarak görürler ve onların çoğunun Müslümanlıkla alakası olmadığını söylerler. Bundan dolayı diyebiliriz ki bu fırkalar İslâm tarihinde Şîilik adı altında zikredilmiştir. Fakat bunlardan tamamen berî olan birçok Şîi yazarlar ve taraftarları ise bunların yaptıklarının etkisini görmüş ve sıkıntısını çekmişlerdir. Ancak bugün durum ne olursa olsun İslâm'dan çıkan bu fırkaların günümüzdeki Şîiler arasında varlıklarını hissedebileceğimiz bir etkisi yoktur. Aralarında imamları insanların gözünde ilahlaştıran veya Cebrâil'in Peygamberliği getirirken yanlışlık yaptığını öne süren hiçbir Şîi yoktur. Özellikle Şîi mezhebinin ehl-i sünnet vel-cemaate en yakın olan ve oldukça mu'tedil davranan Zeydiyye grubu. Bu fırka hiçbir zaman imamlarını Peygamberlik derecesine yükseltmemiş hatta Peygamber'e yakın bir mertebede bile görmemiş,yaratılış olarak diğer insanlardan farklı olmadıklarını ama mertebe ve fazilet açısından, Rasûlüllah'ın haricinde herkesten üstün olduklarını kabul etmişlerdir. Şu da çok önemlidir, Rasûlüllah'ın sahabelerinden herhangi birini kafirlikle itham etmemişlerdir. Hz.Ali'nin (ra) kendilerine biât ettiği ve halifeliklerini kabul ettiği sahâbileri ağır şekilde kesinlikle suçlamamışlardır. Zeydiyye fırkasının imamı, Zeyd b. Ali Zeynel Âbidin' dir.

Yine aşırı giden Şîi gruplardan sayılan Dürziler ve Nusayriler Şam ve civarında yaşamışlardır. Dürziler hakkında fazla malumatlı bir bilgi yoktur. Şam'da bulunan Hâkimiler yanında İslâm'dan sıyrılıp çıkan bir fırka da Nusayrilerdir. Bunların inancına göre, Hz.Ali (ra) ölmemiştir ve O ilâhtır veya ilâha yakın bir derecededir. Bu konuda, Ehl-i beyte kesin bir bilgi

verildiğine inanırlar.Nusayriler,şeriatın görünen zahiri yönü bir de görünmeyen bâtinî yönü olduğunu ve bunu da yalnızca imamların bildiği hususunda, Bâtıniyye fırkası ile birleşmektedir. Nusayrilere göre hakikat,dönemin imamının kalbine iner ve onu şeriatın dış görünüşünü değil, görünmeyen yönünü anlamaya sevk eder.

Kısaca şöyle söyleyecek olursak bu grubun düşünceleri Şîî fırkalarına mensup olan ve birçok Şîîler'in kabul etmedikleri aşırı görüşlerin karma bir görüntüsüdür. Bunlar,günümüzde hiçbir taraftarı olmayan kâfir Sebeiyye fırkasından Hz.Ali'nin (ra) ilâh olduğunu, onun ebediliği ve tekrar döneceği görüşünü almışlar, Batıniyyeden fırkasından ise, şeriatın bir zahir bir de bâtin yönünü benimsemişler ve onu görüşleri arasına almışlardır.

Aşırı giden bu guruplar İslâmdan sıyrılıp çıkmışlar, İslâmi mefhumları bir kenara atmışlar,kendilerinde İslâm kelimesinin adından başka birşey bırakmamışlardır. Nusayrilerin yayılma hareketi Mısır ve Şam'da kurulan Fâtımî Devleti zamanında iyice artmış o devletin yönetecilerinden olan Hâkim bi-Emrillah'ı kendi görüş ve düşüncesine uygun bir tutumda bulmuşlardır. Bunun sonucu olarak Şam topraklarında bu aşırı uçlar çoğalmış, bugün "Cebel en-Nusayriyye" diye adlandırılan Semman dağına karargah edinmişlerdir.

Tarihte yerini alan ilginç bir durum da, Nusayrilerin ileri gelenlerinden bazıları taraftarlarını esrar içirerek düşünemez hale getiriyor ve kendilerine bağlıyorlardı. Bundan dolaydır ki tarihte Nusayrilere Haşşaşin (esrarcılar) diye isim verilmiştir.

Yine bunların bir diğer dikkat çeken özelliği de hiçbir zaman Müslümanların yanında bulunmamalarıdır. Haçlıların Şam'a ve o bölgelerde bulunan İslâm ülkelerine saldırdıkları dönemde Nusayriler, Müslümanlara karşı Haçlılara yardım ettiler. Haçlılar, bazı İslâm ülkelerini işgal edince, Nusayrilerle yakınlık kurdular ve onlara büyük mevkiler verip kendi çıkarları doğrultusunda kullandılar.

Fakat Nûreddin Zengi, Selahaddin-i Eyyübi ve sonradan gelen Eyyübiler iş başına geçince, Nusayriler kendilerini saklayıp ortadan kayboldular. Faaliyetleri ise gizli bir şekilde durum ve zaman müsait oldukça Müslümanlara tuzak kurma ve Müslümanların önde olanlarını ve liderlerini sinsice planlarla öldürme şekline dönüşmüştür.

Daha sonra ki dönemlerde Şam topraklarına Tatarlar saldırınca Nusayriler bu defa da Tatarları tutmuşlar ve Müslümanlara karşı onlara yardım etmişlerdir. Yapmış oldukları çalışmalarla ve verdikleri diğer yardımlarla Tatarlara, Müslümanları öldürmeleri için zemin hazırlamışlardır.

Buraya kadar olan tüm bu anlatılanlar, Şîî adını taşıyan fırkaları kısaca özetlemektedir. Şîîlerden kimlerin doğru yolda oldukları, kimlerin saptıkları, hangilerinin İslâm'dan sıyrılıp çıktıkları ve hangilerinin Şîîlik adıyla Hz. Ali'ye (ra) yamandıkları, aslında ise İslâm'a ve Müslümanlara karşı düşman oldukları anlaşılır.

Doğru yoldan sapan ve bu sapma sebebiyle tek bir tarafa yönelen, yöneldiği taraftaki fikre saplanıp kalanların görüşlerinden kısaca bahsettikten sonra "Hilâfet" konusunda Ehl-i sünnet mezhebinin görüşü nedir ? Ona da kısaca bir göz atmak gerekir. Halife olacak kişi de hangi özellikler olması gerekir veya halifelik hakkı sadece belirli kişilere mi aittir ? gibi sorulara cevap bulmaya çalışacağız.

3. Siyasî Olarak Hilâfet Hakkında Ehl-i Sünnet Görüşü

Halifelik husunda Ehl-i sünnet vel-cemaat ise orta yolu seçmiş, Peygamber'den (s.a.v.) rivâyet edilen "*Halife Kureyştendir*"⁴⁰ hadis-i şerifine sarılarak, halifenin Kureyş'ten olması hususunda umumiyetle ittifak etmişlerdir. Ehl-i sünnet, bu hadisi bir temel kaynak saymış ve Peygamber'den (s.a.v.) sonraki tatbikatta da bunu desteklemiştir.

Siyâseten bakıldığında bugün İslâm ülkelerinde genellikle Sünnîlerin çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Müslümanları yönetenlerin çoğu ve Müslümanların ezici bir çoğunluğu Sünnîdir. Sünnîler Ümmet olduklarını, millet olduklarını ve herkesi barındıran okyanus olduklarını hissettikleri kadar, mezhepsel çoşkunlukta ya da mezhepsel parça olduklarını asla hissetmediler. Eğer mezhepçi çabaları olsaydı diğer mezheplerin çoğu çok uzun zaman önce yok olup gitmişlerdi. Genellikle Sünnî ekolü kan dökmekten sakınmada, dinden dönme ile ilgili hükümleri uygulamakta ve böyle olması için de sert koşulları yerleştirmekte çok katıydı. Bu nedenle dini hoşgörü, bir arada yaşama ve samimi dini vaaz İslâm tarihi boyunca olmazsa olmazlardandı. Sünnî alimler bazı gizli kâfir, sapkın mezhepleri din dışı görmelerine

⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, Müsned c. 3, s. 129-183.

rağmen, ana akım Şia'yı din harici görmemişlerdir. Şîlik konusunda sapkın görüşlerinden kanıtlanabilenini dikkate almışlar, ama gizli olanları Allah'ın kararına bırakmışlardır. Bu yüzden Müslüman devletler ve ordular tüm bu gruplara baskı yapmamış onları, kovmamış ve dini konularda onları zorlamamışlardır. Dâima içlerinde barındırmış ve birlikte yaşamışlardır.

Siyasî otoriteyi elinde tutan büyük kesimin Sünnî olduğunu söylemiştik. Ve bu kesimin ümmetin birliği için gösterdiği çabadan bahsetmiştik. Sayısı azda olsa Şî mezhebinin iktidar olduğu ülkelerde ise bu birliklilik için olumlu söz söylemek mümkün değildir. İmâmet meselesini günümüze taşıyan bu düşüncenin İslâm'ın ve Müslümanların lehine değil zararına olduğu malumdur.

Siyasî uydurma hadislerin İslâm dünyasında meydana getirdiği en büyük tahrîbat ise dinî ve mezhebî ayrılığı körükleyici bir rol oynamasıdır. Bunun yanında grupçuluk, hizipçilik, kavmiyetçilik duygularını galeyana getiren uydurmalar da, Müslümanların birliğine zarar vermiştir. Oysa İslâmiyet, insanları ırkına ve soyuna göre değerlendiren bir din değildir ve Allah (cc) takva dışında hiçbir fazilet ölçüsünü kabul etmeyeceğini yüce kitabında belirtmiştir. Niyetleri, gayeleri ve maksatları ne olursa olsun, öncelikleri kendi ideallerinin gerçekleşmesi, menfaatlerinin elde edilmesi olan bu uydurmacılar, yaptıkları istismarlarına aldırmadan, Allah'ın (cc) azabından korkmak, Hz. Peygamber'den (s.a.v.) mahcup olmak yerine, hatta yaptıkları bu işin dini yönden mahsuru olmadığını ispata çalışmışlardır. Onlara yaptıkları bu işin çirkin olduğunu, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu harekete teşebbüs edenlerin cehennemde ki yerine hazırlamakla tehdit ettiğini söyleyenlere şöyle cevap veriyorlardı: *"Bu tehdit onun aleyhinde yalan söyleyenleri hedef tutmaktadır; biz ise onun lehinde yalan söylüyor ve şeriatını takviye ediyoruz. Hakka muhâlif bir sözümüz yoktur."*⁴¹ Yaptıklarının normal olduğuna inandırabilmek için Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadis uydurulmasını yasak eden mütevâtir haberini bazen yukarıda görüldüğü şekilde te'vile zorluyorlardı. Diğer taraftan imal ettikleri hadisleri muhtelif hilelerle piyasaya arz etmişlerdir. Hatta emeklerinin boşa gitmemesi için yüzyıllar sonra kendilerine sahâbi süsü verenler dahi olmuştur. Ne yazık ki, hadis uydurmayı düşünmedikleri halde, dikkatsizlikleri sebebiyle yalancı durumuna düşen bir kısım

⁴¹ İbnü'l-Cevzî, a.g.e., vr. 16a.

muhaddislere de rastlanmıştır. Bu da onların hatalarından kaynaklanan kasıtsız bir durumdur. Ama yine de bu davranışları İslâm'a zarar vermiştir.

Bundan dolaydır ki Müslümanlar arasında çoğunu kimlerin uydurduğunu bilmediğimiz, Allah'a ve ahiret gününe iman eden Müslümanların uydurması mümkün olmayan binlerce hadis uydurulmuştur. Zühd ve tasavvufa intisap edenlerle, bazı mezhep taraftarları, mezhep ve siyasî meşreplerini üstün kılmak için muhaliflerini ve onların İslâmî inançlarını sorgulayıcı, aşağılayıcı, kınayıcı ve hatta iftira edici hadis ve haberlerin menşei olmuşlardır. Bugün Müslümanların büyük çoğunluğunun izledikleri yol, maalesef geçmişteki karanlık cahilîye dönemi kültürünün izlerini taşımaktadır.

Halîfelik hakkında İslâm alimlerinin büyük bir bölümünü oluşturan Ehl-i sünnet alimleri ise, cuma namazlarını kıldırarak, Müslümanları birlik içerisinde bulunduracak, gerekirse cezaları uygulayacak, üzerine zekat tabi olanlardan zekatı toplayıp, muhtaç olan fakirlere verecek, hak ve hukuku koruyacak, atayacağı hakimler vasıtasıyla insanlar arasında meydana çıkacak ayrılıkları halledecek, Müslümanları bir araya toplayacak, ayrılıklarını ortadan kaldıracak, İslâm'ın bütün hükümlerini tatbik edecek ve dinin yapılmasını emrettiği faziletli medeniyeti kuracak bir halifenin gerekliliği hususunda ittifak etmişlerdir.

Bu da bize gösteriyor ki mütedil Müslümanlar bu hususta ittifak etmişlerdir. İslâm dini de ilk ortaya çıktığında bu yolu takib ederek sağlamlığını muhafaza etmişdir.

Çoğunluğu oluşturan Ehl-i sünnet alimleri idârenin, zalim ve zorba bir yönetim olmaması gerektiğini söyleyip, Peygamberlik hilâfeti olarak devam edebilmesi için halifenin şu dört şartı taşıması hususunda ittifak etmişlerdir.

- a) Kureyş kabilesine mensup olmak,
- b) Halifeye biat etmek,
- c) İstişâre ile seçilmek,
- d) Adalet üzere davranmak. ⁴²

⁴² Prof.Dr. Muhammed Ebu Zehra, İslam'da Siyasi, İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi, s.23

Ehl-i sünnet alimleri, halifenin Kureyş kabilesine mensubiyetini şart koşmuşlardır. Bunun sebebi Kureyş'in faziletleri hakkında ve halifenin onlardan olacağına işaret eden birçok delilin bulunmasıdır. Bu delillerinden biri de Rasûlullah'dan (s.a.v.) rivâyet edilen şu hadistir: *“İnsanlardan iki kişi kaldığı sürece bu iş Kureyş'te devam eder.”*⁴³ Diğer bir hadisi şerifte Peygamber (s.a.v.) *“İnsanlar,hayırda da şerde de Kureyş'e tabidirler.”*⁴⁴

Ehl-i sünnet alimlerine göre bu hadisler, Kureyş'in üstün olduğunu gösterir. Zaten Rasûlullah'ın Kureyş'ten oluşu,fazilet olarak Kureyş'e yeter. Fakat bu deliller, hilâfetin sadece Kureyş'e ait olduğunu,başkalarının halife olamayacağını,halifeye itaat etmek için, onun kesinlikle Kureyş'ten olmasını mı gerektirir ? şeklinde akıllarda birtakım soru işaretleri de oluşturmuştur.

Kendisine biat edilecek halife de Ehl-i sünnet vel-cemaatin aradığı ikinci şart; “Ehlül halli velakd” olarak görülen halkın itibar ettiği kişilerin halifeye biat etmeleridir. Yani “Ehlül halli velakd”, ordu veya bütün İslâm cemaati bir günaha sebep olmadıkça,tasvip etse de etmese de bütün hususlarda,halifeyi dinleyip ona uyacaklarına dair söz verirler,halife de onlara, İslâm'ın öngördüğü şekilde ceza hukukunu tatbik edeceğine, İslâm'ın bütün emirlerini yerine getireceğine,adaletli davranacağına, Allah'ın kitabı ve Rasûlullah'ın sünnetinin icâb ettirdiği şekilde hareket edeceğine dair söz verir.

Bununla ilgili Sahabe-i Kiram, Rasûlullah'a (s.a.v.) ağaç altında biat etmişlerdi. *“Ey Muhammed, şüphesiz ki sana biat edenler, ancak Allah'a biat etmişlerdir. Allah'ın kudreti, onların kuvvetinin üstündedir. Kim ahdini bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah'a olan ahdini yerine getirirse Allah ona büyük bir mükafat verecektir.”*⁴⁵

Halife seçimindeki şartlardan birisi de halifenin, Müslümanların istişaresi ile başa getirilmesi demektir. Bu şartın temel dayanağı İslâm nizamının, aslında istişareye dayalı olmasıdır. Allah Teâlâ bir ayeti kerimede şöyle buyurmaktadır: *“Müslümanların işleri, aralarında müşavere ile yürütülür...”*⁴⁶ Yine *“...İşlerde onlarla istişare et...”*⁴⁷ buyurmuştur.

⁴³ Buhâri,Kitabül Ahkâm,bab.2;Ahmed b. Hanbel,Müsned,c. 2,s. 29-93-128.

⁴⁴ Müslim ,İmaret 4, 1820.

⁴⁵ Fetih Süresi, 10.

⁴⁶ Şuara Süresi, 38.

⁴⁷ Âl-i İmran Süresi, 159.

İbn-i Hazm bu konu ile ilgili: “*Halifeyi başa getirmenin yolu bu saydığımız üç yoldan ibarettir. Başka bir yol icat edilmesi caiz değildir. Aksi takdirde Sahâbe-i kirâmın üzerinde ittîfak ettikleri prensiplerden ayrılmış olurlar. Zira ashâb halife seçiminde bu üçünü kabul etmiş ve buna razı olmuşlardır. Bu sebeple bu üç yol üzerinde icma meydana gelmiştir.*”⁴⁸ Burada gerçek olan bir durum, Sahabe-i kirâm halifenin seçimini kendi dönemlerinde istişare esasının bu üç yolla gerçekleştirebileceği kanaatiyle bu çözüm yollarına başvurmuşlardır. Diğer dönemlerde ise, İslâm toplumunun, görüşlerini daha net bir şekilde ortaya koyabileceği ve Allah’ın hükümlerini tatbik edebileceği halifesini seçmede, daha uygun ve verimli görülen başka bir yola başvurmada da herhangi bir yasak yoktur.

İnsanların en hayırlısı, amellerin kıymetlisi, vadedilen mükâfatların en büyüğü ve manevi gıdaların en faziletlisi; sahih olan hadisleri uydurma olanlardan, doğru olan sözü yalan yere uydurulan sözlerden ayırt edebilmektir. Böylece hak ve adâlet, ehil sahiplerine verilmekte, bâtil açığa çıkmakta, bâtil söz sahibi teşhir edilmektedir. Rasûlüllah’ın sünneti seniyyesi asılsız ve batıl uydurmalarından, desise ve sapıklıklardan korunmakta, Allah’ın yolunda olan mü’minler; kendilerinin iyi ve güzel davrandıklarını sanarak, yalanla amel etme yanlışından ve bâtila sarılma tehlikesine düşmekten korunmaktadır.

⁴⁸ Prof. Muhammed Ebû Zehra, Mezhepler Tarihi, s.94.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANA HATLARIYLA HADİS UYDURMA FAALİYETLERİ

1.1. HADİS UYDURMA FAALİYETLERİ HAKKINDA BAZI ÖN BİLGİLER

Hadis uydurma hareketi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ahirete irtihallerinden sonra, onun halifelik makamına kimin halife olacağına dair ihtilafların ortaya çıkmasından sonra kendisine ortam bulmaya başlamıştır. Hz.Ebû Bekir'in (ra) seçimle halife seçilmesinin ardından, Hz.Ömer'i (ra) Hz.Ebû Bekir'in (ra) tâyin ile halife seçilmesinden sonra Hz.Osman'ın (ra) da, Hz.Ömer'in (ra) bırakmış olduğu bir heyet ile halife seçilmesi o dönem için ihtilafların belirli bir süre yatışmasına sebep oldu. Fakat Hz.Osman'ın (ra) halifeliğinin son dönemlerinde özellikle görevlendirmiş olduğu valilerin aşırı sert tutumları halk arasında huzursuzluğa sebep oldu. Bunun müsebbibi olarak halk Hz.Osman'ı (ra) suçladı. Neticesinde Hz.Osman'ın (ra) şehit edilmesi Müslümanlar arasında alevlenmeye hazır olan fitne ateşini körükledi. Hz.Ali'nin (ra) halife olmasından sonra Hz.Osman'ın (ra) katillerinin bulunması hususunda bu sefer Hz. Ali'ye (ra) baskı yapmaya başladılar. Hz.Ali (ra) ile Muaviye arasında yapılan savaşta hakem olayına gidilmesi, Müslümanlar arasında ki ihtilafları daha da büyüttü. Hakem olayından sonra ortaya çıkan iki büyük fırka oluştu, "Hariciler" ve "Şîiler". Bunların ortasında ılımlı bir grup olan Ehl-i sünnet vel-cemaat diye bir başka grupta ortaya çıktı.

Hz.Ebû Bekir'in (ra) seçimle halife olmasına rağmen Hz.Ali (ra) hayranlığı olan taraftarları rahatsız etti. Hilâfet ve İmâmet olarak adlandırılan halifelik ümmetin arasında bir sorun olarak ortaya çıktı. İmâmetin Hz.Peygamber (ra) soyundan gelen Hz.Ali'ye (ra) ait olduğunu söyleyen tarafgir gruplar, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) isnâd ettikleri Hz.Ali (ra) hakkında ki sözleri hadis diye uydurmaya başladılar. Aynı şekilde Hz.Ömer (ra) ve Hz. Osman (ra) döneminde de haksızlığa uğradığını İddia edip, Hz.Ali (ra) hakkındaki uydurma sözlerine devam ettiler. Aynı zamanda, Hz.Ömer (ra) ile Hz.Osman'ın (ra) şahısları ve onları destekleyenler hakkında ki uydurma sözleri de Hz.Peygamber'e (s.a.v.) isnâd ettiler. Diğer taraftan Hz.Ebû Bekir (ra), Hz.Ömer (ra), Hz.Osman (ra) taraftarları da halifelerini öven sözlerini Hz.Peygamber'e (s.a.v.) isnâd ederek onlarda hadis uydurmaya başladılar. Bu sözlerle ilgili daha geniş kapsamlı bilgiye, çalışmamızın ileri ki safhalarında değinilecektir.

Hadis uydurma işinin genel anlamda ne zaman başladığına dâir, muhaddisler arasında ihtilaflar da olmuştur. Hz.Peygamber (s.a.v.) daha hayatta iken, Medine dolaylarında ki bir kabile halkını, “*Rasûlüllah tarafından görevlendirilmiş bir memur olduğunu söyleyerek onları aldatmak isteyen*”⁴⁹ bir şahsın durumunu ele alan ve hadis uydurma faaliyetinin bu suretle başlamış olduğunu söyleyen İbn Hazm (ö.456/1063) gibi müellifler vardır.⁵⁰ “*Öte yandan asıl hadis uydurma hareketinin Hz.Peygamber’in vefâtından çok sonraları başladığını kabul edenler de bu hâdisenin sadece Hz.Peygamber (s.a.v.) aleyhinde söylenmiş bir yalan olduğunu dile getirmiştir*”.⁵¹ Bu görüşü benimseyip müdafâ edenlerin Hz.Peygamber (s.a.v.) zamanında hadis uydurmaya başladığını kabul ettikleri takdirde, onun arkadaşları olan sahâbenin töhmet altında bırakılacağı endişesini taşıdıkları dikkat çekmektedir. Hâlbuki böyle bir endişeye gerek olmadığını Kur’an-ı Kerîm’de ve Hz. Peygamber’in (s.a.v.) sözlerinde ashâbın dindarlıkları ve ahlâki faziletlerini belirttikten başka, onların hadislerde herhangi bir hata yapmamak için gösterdikleri titizlik ve fedâkarlık da herkes tarafından açıkça bilinmektedir. Bir de hadis uyduranları genel olarak gözden geçirdiğimizde, bunlar arasında kötü niyetlilerin, İslâm düşmanlarının büyük bir yekûn tuttuğunu nasıl görüyorsak, Hz.Peygamber’in hayatında onun düşmanlarının, münâfikların, O’na yalancı,⁵² mecnun,⁵³ sihirbaz,⁵⁴ ve şâir⁵⁵ demek cesaretinde bulunan nicelerinin mevcut olduğunu düşünmek suretiyle, bunların icâd ettikleri bir sözü, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) isnâd edebileceklerine ihtimal vermek daima mümkündür. İşte bu noktadan hareketle Hz.Peygamber’in (s.a.v.) hayatında vukû bulduğu rivâyet edilen bu yalan hâdisenin fâiline, saydığımız ölçüler açısından bakılabilir.

Hadise şöyledir; kim olduğu bilinmeyen bir şahıs, Hz.Peygamber’in (s.a.v.) elbisesine benzeyen bir elbise giyerek, Medine’ye iki mil mesafede bulunan Benî Leys kabilesine gelir ve Hz.Peygamber’in (s.a.v.) kendisini memur olarak gönderdiğini söyler. Bu adam, câhiliye devrinde Benî Leys kabilesinden bir kadınla evlenmek istediği halde talebi reddedilmişti. Bu sebeple meşhur aileye başvurur ve doğruca o kadının evine veya kendine gösterilen yere yerleşir. Bu tâyin işinden şüphelenen kabile halkı, durumu tahkîk etmek üzere içlerinden birini Hz.Peygamber’e (s.a.v.) gönderirler. Habere çok öfkelenen Hz.Peygamber (s.a.v.) “*Yalan*

⁴⁹ <https://archive.org/stream/IbnulKayyimEl-CevziyyeUydurmaHadisleriTanimaYollari>.

⁵⁰ Ebu Muhammed Ali b. Ahmed İbn Hazm ez-Zâhiri, el-İhkâm fi usûli’l-ahkâm, Kahire, ts., I, 135, 203.

⁵¹ Muhammed Ebû Zehv, el-Hadis ve’l- muhaddisûn, Kahire, 1378/135378958, s. 480.

⁵² Sâd Sûresi - 4 ; Hac Sûresi-42.

⁵³ Saffât Sûresi - 36 ; Hicr Sûresi 6 ; Duhân Sûresi - 14.

⁵⁴ Sâd Sûresi - 4 ; Yunûs Sûresi - 2

⁵⁵ Enbiyâ Sûresi -5 ; Saffât Sûresi 36 ; Tûr Sûresi -30.

söylemiş Allah düşmanı!” diyerek sahâbeden birini veya Hz.Ebû Bekir (ö.13/634) ile Hz. Ömer’i (ö.23/643) vazifelendirir. Onu diri olarak yakaladıkları takdirde öldürmeleri, ölü olarak buldukları takdirde ateşte yakmalarını emreder. Kabileye varıldığında, sahtekârın gece dışarı çıktığı sırada yılan sokması ile öldüğü anlaşılır. Emrin ifâsına müteâkip Medine’ye döndüğü zaman Hz.Peygamber (s.a.v.): “من كذب على متعمدا فليتبوأ مقعده من النار , *Kim bilerek benim ağzımdan bir yalan uydurursa, cehennemdeki yerine hazırlansın*”⁵⁶ buyurur.

Bu rivâyette dikkat edilmesi gereken durum, Hz.Peygamber’in söylemediği bir sözü, O söylemiş gibi ona isnâd etme fiilinin ilk önce ne zaman vuku bulduğudur. Hz.Peygamber’in (s.a.v) söylemediği bir sözü, yapmadığı bir işi ve tasvip etmediği bir hareket tarzını ona nispet etmek, Hz.Peygamber (s.a.v.) aleyhinde yapılmış bir iftira olduğuna göre, anlatılan bu hâdise de bu karakteri taşımakta ve böylece “Va’z” (uydurma) kelimesinin şumûlüne girmektedir. Nitekim İbni Hazm da bu hadiseyi naklettikten sonra şöyle demektedir. Görüldüğü üzere daha Rasûlüllah (s.a.v.) hayattayken O’na karşı yalan söylenmiştir. Sahâbe asrında münâfık ve mürtedlerin bulunduğu da mâlumdur.⁵⁷

Hz.Peygamber (s.a.v.) hayattayken O’nun sayısız düşmanlarının bulunduğunu ve bunların hadis adı altında bir takım sözler uydurabileceğini ifade eden, Muhammed Zübeyr Sıddîkî de bu husustaki kanaatını şu sözlerle belirtmektedir. Hadiste sahtekarlığın başladığı devri tâyin etmek alâka çekici bir meseledir. William Muir, onun Hz.Osman (ra) zamanında başladığı kanaatindedir. Fakat ben Hz.Peygamber (s.a.v.) hayattayken başladığını düşünüyorum. Düşmanları onun mes’ul olmadığı sözleri ve fiilleri,halkı onun aleyhine ayaklandırmak için,ona isnâd etmekten geri kalmadı.⁵⁸ demiştir.

Şunu da ifade etmek gerekir ki, Hz.Peygamber (s.a.v.) devrinde bu münferit hâdise dışında böyle bir vakıâya tesâdüf etmiyoruz. Bunun en önemli sebebi de muhakkak ki, Hz.Peygamber’in (s.a.v.) bu türden isnâdları bizzat tekzip edeceği düşüncesidir. Ayrıca onun, münafıkların bir takım tasavvurlarını vukûundan önce ortaya çıkması⁵⁹ karşısında ki endişe ve yılgınlığı da hesaba katmak lâzımdır. Bu mânevî baskıların dışında, hadis imâl edecek yalancılara süreceğini haber vererek Hz Peygamber’in (s.a.v.): “*İleride bir takım deccâller ve*

⁵⁶ İbn Hazm, el-İhkâm,I,135,203.

⁵⁷ İbn Hazm, el-İhkâm , I, 135,203.

⁵⁸ Muhammed Zübeyr Sıddîkî, Hadis Edebiyatı Tarihi , İstanbul, 1966, s. 119.

⁵⁹ Ebû Zehv , el-Hadis ve’l-muhaddisûn, s. 480.

*yalancılar ortaya çıkacaktır, sizlere ne kendinizin, ne de babanızın işittiği hadisler getireceklerdir. Onlardan şiddetle sakınınız, sizleri sapıtıp fitneye düşürmesinler”*⁶⁰ diye uyarmasının ve temkinli bulunmayı tavsiye etmesinin de mühim tesiri olduğu söylenebilir.

Hz.Peygamber’in (s.a.v.) vefâtını tâkip eden, Hz.Ebû Bekir (ra) ve Hz.Ömer (ra) dönemlerinde hadis uydurulduğuna dair, zan ve tahminden başka kesin bilgilere de sahip değiliz. Ancak şunu da söylemeliyiz ki münafıkların veya dinden dönme hadiseleri sırasında mürtedlerin maksatlarına ve amaçlarına hizmet eden hadisler icâd etmeleri de ihtimal dahilindedir.⁶¹ Sahâbî olmayan birçokları için bile bu ihtimaller bahis mevzû olabilir.

Ashâb-ı kirâma gelince, onlar arasında bid’atçılıkla bile itham edilenler olmamış,⁶² Hatta bütün muhaddislerce tenkit dışı tutulmuşlardır.Bununla beraber onların, hatâ ve gûnahtan sâlim olmadıkları da kabul edilmiştir. Ashâbdan İmran bin Husayn’ın (ö.52/672), sahabilerin katiyen hadis uydurmadıklarını, fakat hadis naklinde bazı hatalara meydan verdiklerini söylemesi de bu durumu gösterir.

Tabii olan bu durum sebebiyle bazı meselelerde yanlış intikaller vukû bulmuş olması mümkündür. Nitekim Abdullah b. Ömer’in (ö.74/693) bazı şeyleri haram saydığını duyan Hz.Ebû Bekir’in (ra) kızı Esmâ (ö.73/693) kölesi Abdullah’ı ona göndererek, duyduklarının doğru olup olmadığını sorar. İbn’i Ömer de böyle bir şey yapmadığını söyler.⁶³ Haberi nakleden İbn’i Hazm, Hz. Esmâ’nın kadın sahâbilerin ileri gelenlerinden olduğunu, kulağına gelen ve söylenmesine ihtimal vermediği bir haberi tahkîk ederek İbn’i Ömer’in bu mevzûda hiçbir şey söylemediği neticesine vardığını belirttikten sonra der ki, bu asılsız sözü nakleden habercinin yalan söylediği anlaşılmıştır.

Bu rivâyet de bize göstermektedir ki, Hz.Esmâ’yı meşgul eden haberi getiren kimse ister bir sahâbî, isterse bir başkası olsun, o çağda bile yalan söyleme veya hiç olmazsa en hafif mânâsıyla birtakım yanlışlara ve hatalara sebebiyet verme imkanı mevcuttur. Bu sebeple sahâbiler hadis rivâyetinde çok hassas davranmışlardır. Bir kısmı rivâyet esnasında fazla veya

⁶⁰ Müslim, Mukaddime, 7.

⁶¹ Sıddîkî , a.g.e., s. 119.

⁶² İbn Teymiyye , et-Tevessül ve'l-vesîle, s. 76.

⁶³ İbn Hazm, el-İhkâm fi usûli'l-ahkâm, I, 136.

eksik bir şey yapıp da “من كذب على” hadisinin şumûlüne girmek endişesiyle rivâyete yanaşmamışlardır.⁶⁴

Hadis rivâyetinde titiz davranan sahâbilerden birisi de Abdullah b.Me’sud’dur. Dinde bilmeden bir tahriş yapabileceği endişesiyle son derece uyanık davranan sahabilerden birisidir. “Hz.Peygamber’den (s.a.v.) bir hadis rivâyet edeceği zaman, boyun damarları şişer, terler ve gözlerinden yaşlar akardı”.⁶⁵

Bu konuda yine çok dikkat ve aşırı titizlik gösteren sahâbilerin başında Hz.Ömer (ra) gelir. Buhâri (ö.256/870) ve Müslim (ö.261/875) sahihlerine müştereken aldıkları bir hadise göre⁶⁶ Ebû Mûsa El-Eşari, Hz.Ömer’i (ra) ziyarete gelir, içeri girmek üzere izin istemek maksadıyla dışarıdan üç kere selam verir. Cevap alamayınca dönüp gider. İş bittikten sonra Ebû Mûsa’yı kabul etmek isteyen Hz. Ömer (ra), onun gittiğini öğrenince arkasından adam yollayarak çağırır ve niçin beklemediğini sorar. Ebû Mûsa da, Hz.Peygamber’i “*Biriniz herhangi bir eve girmek istediği zaman, üç defa selâm versin, cevap alamazsa dönsün*” buyururken işittiğini söyler. Hadisi duymamış olan halife,hadisi beraberce duydukları bir şahit getirmesini aksi takdirde elinden kurtulamayacağını söyler. Ebû Saîd El-Hudrî’yi şahit olarak getirdikten sonradır ki, Ebû Musa, Hz.Ömer’in elinden yakasını kurtarır.

Hz.Ömer’in (ra) gerek buradaki tutumu ve gerekse bazı heyetlerden gittikleri yerlerde az hadis rivâyet etmelerini istemekte ki gayesi, ileride ortaya çıkacak, hiçbir kayda tabi olmadan diledikleri gibi hadis rivâyet etmek isteyecekler mani olmaktır.⁶⁷

Hadislerin bizzat dinin kendisi olduğunu⁶⁸ göz önüne alan Hz.Ebû Bekir (ra) de, bir hadisin sıhhatini arama hususunda Hz.Ömer (ra) gibi hassas davranmıştır.⁶⁹

Hz.Osman (ra) da bu mevzûda selefleri gibi davranmış, çok hadis rivâyet etmeleri sebebiyle temkinli olmalarını hatırlatarak, Ebû Hureyre’yi (ö.57/ veya 58/676-677) buna riâyet

⁶⁴ Ebû Ahmed Abdullah b. Adî el-Cürcânî, el-Kâmil fi du’afâi’r-ricâl,Topk.Ahm.Ktp.,nr 2943, vr. 2a.

⁶⁵ Süyûtî, Tahzîru’l-havâs, Mil. Emr. Ktp., nr. 454, vr. 10b.

⁶⁶ Buhâri, İsti’zan 13 ; Müslim , Âdâb 38.

⁶⁷ İbn Hibbân, K. el- Mecrûhîn, vr. 10 b- 11 a.

⁶⁸ Müslim , Mukaddime 5.

⁶⁹ Süyûtî Tahzîru’l-havâs, Mil. Emr. Ktp., nr. 454, vr. 10b.

etmediği takdirde “Devs” dağlarına göndermekle,Ka’b-ı (ö.32/652) da “Kırede” dağlarına sürmekle tehdit etmiştir.⁷⁰

Hz.Ali’nin (ra) ise hadisleri kabul etmedeki husûsi metodu dikkat çekmektedir. “*Hz. Peygamber’in söylemediği bir sözü ona nispet etmektense,gökten yere düşmeyi tercih ettiğini söyleyen*”⁷¹ “*Hz.Ali (ra), Hz. Peygamber’den bizzat duymadığı hadisleri rivâyet edenlere yemin ettirirdi.*”⁷²

Konuya şöyle bir bakacak olursak, bu rivâyetlerden de anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) henüz hayattayken onun aleyhinde yalan söylenmiştir. Bu ister bu hâdisenin neticesinde, isterse başka sebepler doğrultusunda Hz.Peygamber (s.a.v.) söylemediği bir sözü kendisi söylemiş gibi kendisine isnâd edilmesini şiddetle yasaklamıştır. Bundan dolayı sahabeler hadis rivâyetinde oldukça titiz ve dikkatli davranmışlardır.

Hz.Peygamber (s.a.v.) hayattayken Müslümanların her türlü müşküllerini, meselelerini vahyin ışığı altında hallediyordu. Fakat Hz.Peygamber’in vefâtına müteâkip küçük çapta ve hemen yatıştırılmış olan birtakım ihtilaflar zuhûr etmiştir. Şöyle ki, Hz.Peygamber’in (s.a.v.) vefâtı karşısında şaşkına dönen bazı Müslümanlar, onun ölmediğini,Hız. İsa gibi göğe alındığını söylemeye başladılar. Bu duruma Hz.Ebû Bekir (ra) derhal müdahale etti ve “ *Kim Hz.Muhammed’e ibâdet ediyorsa,şunu bilsin ki, O ölmüştür. Kim de Muhammed’in Rabbine ibadet ediyorsa, bilsin ki O diridir, ölmeyecektir.*”⁷³ sözüyle Müslümanların yanlış düşüncelerini ortadan kaldırmış ve böylece ihtilâfın önüne geçmiştir.

Bir diğer hadisede ise, sahabîler, Hz.Peygamber’in (s.a.v.) nâşının nereye defnedileceği hususunda ihtilâfa düştüler. Bir kısmı,onun doğum yeri, kiblesi,haccettiği ve vahyin inmeye başladığı yer Mekke’dir. Dedesi İsmâil’in (as) mezarı da oradadır, diyerek Mekke’ye defnedilmesi istiyorlardı. Diğer bir kısmı ise Peygamber’lerin çoğunun medfun bulunduğu yer olması hasebiyle Beytü’l-Makdis’e götürülmesini istiyordu. Bir diğer kısmı ise Medine’de kalması gerektiğini söyleyerek, oraya hicret etmiş olduğunu ve onun ensârı’nın Medine’de

⁷⁰ er-Râmhürmîzî, El-Muhaddisü’l-Fasil, vr. 111b.

⁷¹ İbn Adî, a.g.e., vr. 5a.

⁷² İbn Kuteybe,Te’vilü muhtelifi’l-hadis s. 39 Süyûtî,Tahzîru’l-havâs, vr 10b.

⁷³ Sahihî Buhârî, c.3,s.95

bulunduğunu ileri sürüyordu. Hz.Ebû Bekir (ra),yine olaya müdahale etti, “*Peygamberler vefât ettikleri yere gömülürler*”⁷⁴ hadisini okuyarak Müslümanlar arasında ki ihtilâfı halletti.

Üçüncü ihtilaf olarak imâmet meselesinde ihtilaf ettiler. Ensâr bu konuda bir imam sizden, bir iman bizden seçilsin,diyordu.Yine bu ihtilâfı da halleden Hz.Ebû Bekir (ra) oldu. “*O mallar,muhâcirlerin fakirlerine mahsustur. Onlar yurtlarından sürülmüşler, mallarından uzak düşmüşler ancak Allah’ın rızasını aramışlar, Allah’ın dinine ve Peygamber’ine yardım etmişlerdi.İşte doğru olanlar bunlardır.*”⁷⁵ âyetiyle,“*Hilâfet Kureyş’tedir.*”⁷⁶ hadisini okuyarak, Müslümanların bir problemini daha halletmiş oldu.

Hz.Osman’ın (ra) (ö.23-35/643-655) hilâfeti esnasında da sahâbiler arasında ufak çapta anlaşmazlıklar vukû bulmuştur.⁷⁷ Sahâbe arasında ki bu ihtilaflar Müslümanların birliğini bozacak, ayrılıp guruplaşmasına yol açacak çapta olmadığı için, kısa zamanda ortadan kalkmış ve dolayısıyla hadis uydurulmasına müsait bir ortam kalmamıştır. Şu da var ki,imâmet meselesi ile ilgili hadislerin, ilk üç halifenin sevenleri tarafından, Hz.Osman (ra) döneminde uydurulmuş olacağı akla gelebilir. Fakat fırkalaşma ve ayrılık hareketlerinin daha sonraki dönemlerde başladığı düşünülünce bu ihtimalin de zayıf bir ihtimal olduğu görülür.

İslâm’da ciddî ihtilafların ilk adımları, Abdullah b.Sebe’nin hilâfeti haksız yere aldığı iddiası ile ortaya çıkararak halkı Hz.Osman (ra) aleyhinde ayaklandırmak için,⁷⁸ Hicaz’dan yola çıkıp Basra, Şam ve diğer şehirleri dolaşmaya çıkmasıyla⁷⁹ atılmış oldu. “*Fitnenin kopması*”⁸⁰ diye anılan Hz.Osman’ın (ra) şehit edilmesi hadisesi ile birlikte de çeşitli fırkalar zuhûr etti. Bu hadisenin sebebiyet verdiği anlaşmazlıklar neticesindedir ki, Hz.Ali (ra) (ö.40/660) ve Muâviye (ö.60/679), Sıffin de birçok Müslümanın kanının aktığı mücadeleye girmişlerdir.

Burada vukûa gelen “hakem hâdisesinin” neticesinde ortaya iki büyük fırka çıkmıştır. Bunlardan biri Hz. Ali’yi (ra) tekfir eden Havâric, diğeri de onu ilâh ve Hz.Peygamber’in

⁷⁴ Mâlik b. Enes,Cenâiz 27;Tirmizi,Cenâiz 33; İbn Mâce,Cenâiz 65.

⁷⁵ Haşr Süresi 8.

⁷⁶ Buhâri, Menâkıb 2,Ahkâm 2.

⁷⁷ Ebû'l-Muzaffer el-İsferâyînî,et-Tabsîr fi'd-dîn ve temyüzü'l-fırakı'n-nâciye ani'l-fırakı'l-hâlikîn, Kahire,1359,s.12 vd.

⁷⁸ Ahmed b. Ali el-Makrîzî,el-Mevâ'iz ve'l-i'tibâr bi zikri'l-hıttatı ve'l-âsâr Kahire,1270,IV,146.

⁷⁹ Muhammed Ahmed Ebû Zehre,el-Mezâhibü'l-İslâmiye,Kahire,ts.,s.47.

⁸⁰ Müslim, Mukaddime 5; İbn Teymiyye,Minhâcü's-sünne,I,128.

(s.a.v.) emri ile seçilmiş bir halife olduğunu savunan, Hz.Ebû Bekir (ra) ve Hz.Ömer'e (ra) söven “Gulât-ı Şi'a”dır.⁸¹

Bu fırkalara ilaveten sahâbe döneminin sonlarına doğru, Kaderiye ile Mürcie mezhepleri de ortaya çıkmıştır.⁸² Bunlardan başka daha sonraları, Cehmiyye ve Müşebbihe başta olmak üzere birçok bâtil mezheplerin ortaya çıktığı görülmektedir.

Sahâbe asrının sonu diye ifade edilen büyük tabî devri, çeşitli parti ve mezheplerin ortaya çıktığı, dikkatli ve samimi olmayan hadis talebelerinin çoğalmaya başladığı bir asırdır.⁸³ Hadis uydurma hareketi işte böyle buhranlı bir çağda muhtelif tesirlerle başlamış ve gelişmiştir. Sahabilerin büyük bir çoğunluğu bu yaygın uydurma hareketini görmemiştir. Bununla beraber Hz.Peygamber'in (s.a.v.) uydurma konusunda ki uyarısı gereği, hadisler üzerindeki muhtemel bir tahrif faaliyetine karşı son derece titiz ve dikkatli davranmışlardır.

1.2. SİYASÎ HADİS UYDURMA SEBEBLERİ

1.2.1. Siyasî Hadis Uydurmada Fırka, Mezhep ve Kabilesini Savunma

Hz.Osman'ın (ra) şehit edilmesiyle birlikte ortaya çıkan muhtelif bâtil fırkalar, düşünceleri yayabilmek için, halkı davalarının doğruluğuna inandırmak ve böylece taraftarlarının sayısını artırmak durumunda idiler. Bu nedenle öncelikle Kur'an-ı Kerim'e, sonra da hadislere başvurarak onlarda fikirlerini destekleyecek naslar aradıklarında şüphe edilemez.⁸⁴ Bazen birbirine zıt görüşler ileri süren fırkaların gâyelerine uygun delilleri bu iki kaynaktan bulamayacağı söz götürmeyeceğinden, bu defa bazı fırkalar Kur'an-ı Kerim'i arzuları istikâmetinde te'vile, hadisleri de aşırı bir zorlama ile tefsire çalıştılar. Kur'an-ı Kerim hâfizlarının, onun rivâyet ve tilâvetiyle meşgul olanların çok oluşu, bu yönde daha fazla ilerlemelerine engel teşkil ediyordu.⁸⁵ Lâkin hadîs-i şeriflerin tamamının o çağlarda Kur'an-Kerim'de olduğu gibi henüz bir kitapta tedvin edilmeyişi,⁸⁶ onlarda yapılacak tahrife kısmen

⁸¹ İbn Teymiyye, a.g.e., I, 219.

⁸² İbn Teymiyye, a.g.e., I, 220.

⁸³ Sıddîkî, Hadis Edebiyatı, s. 63.

⁸⁴ İbnü'l-Cevzi, K. Mevzû'ât, vr.2b.

⁸⁵ Sibâ'i, es-Sünne ve Mekânetuha, s. 89.

⁸⁶ Ahmed Emin, Fecru'l-İslâm, Kahire, 1959, s. 210.

de olsa imkan veriyordu. Bu durumu fırsat bilen bâtil fırkalar hadisler üzerindeki tahriflerini başlıca iki şekilde yapmışlardır.

- “İhtiyaçlarını karşılamayan ve işlerine gelmeyen hadislerin Hz.Peygamber’e nispetini inkâr ederek onların uydurulmuş olduğunu iddia etmişlerdir”.⁸⁷

- “Görüşlerini takviye etmek için devamlı olarak dinî naslara muhtaç olduklarından, hasımlarının karşısında delil ve hüccet olsun diye hadisler uydurarak bunları Hz. Peygamber’e isnâd etmişlerdir”.⁸⁸

İşte ortaya çıkan çeşitli fırkalar, hadisleri bu iki yöntemle tahrip etme yolunu tutarak, dâvâlarını Peygamber sözünün gücü ve otoritesiyle desteklemek hususunda bir hayli başarılı oldular. Netice itibariyle de çeşitli parti başkanları, birçok mezhep müdâfileri,halîfe ve şeflerden menfaat koparmak isteyenler, hadisin saffet ve sıhhatine zındıklardan daha zararlı oldular.⁸⁹

1.2.1.1. Siyasî Fırkaların Hadis Uydurmadaki Yeri

Siyasî hadis uydurmada çeşitli fırkalarında etkisi olmuştur. İslâm’da tedavisi mümkün olmayan büyük ihtilaf ve tefrikaların çıkmasında dâima en büyük rol oynamış olan, yahûdi Abdullah b. Sebe’, tarih sahnesinde çoğu zaman müfit bir Şîî kisvesine bürünmüş olarak görünür. Onun bu hüviyeti, fitnenin başlamasıyla ortaya çıkan siyasî fıkralardan hangisinin geniş çapta hadis îmalı hareketine ilk olarak başladığını tespit etmede faydalı olacaktır.

Siyasî partilerin en çok yaptıkları şey öncelikle,etrafında toplandıkları başkanlarının meziyetlerini anlatarak onlar adına propagandaya başladıkları bilinen bir gerçektir. Bunun yanında ileri gelen Şîî imamlarından İbn Ebi’l- Hadid’in “Şunu bil ki, Fezâil ile ilgili uydurma hadisler, ilk defa Şîa tarafından ortaya konmuştur. Onlar, önce Hz.Ali (ra) hakkında muhtelif hadisler uydurdular”⁹⁰ demiş olduğu dikkate alınır, bu hareketin Şîîler tarafından başlatılmış olduğu kolayca tahmin edilebilir. İbn Sebe’nin, daha Hz.Osman’ın (ra) sağlığında, Hz.Ali (ra) adına harekete geçmiş olması da bu şekilde düşünmemize imkan vermektedir.

⁸⁷ İbn Teymiyye,el-Furkân beyne’l-hak ve’l-bâtil,Kahire,ts.,s. 26.

⁸⁸ Muhammed b. Tâvî et-Tancı ,Mezhepler Tarihi Notları,(İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü 4.sınıf teksir notları), s. 4.

⁸⁹ Sıddîkî, Hadis Edebiyatı, s. 64.

⁹⁰ İzzüddîn Hâmid İbn Ebi’l-Hadid,Şerhu Nehci’l-belâğâ,Beyrut,1374/1954,III.26.

İlke ve prensipleri, Peygamber sözünün otoritesine dayandırılmış davaların çok yaşama ve taraftar toplama şansına sahip olacağını bilen İbn Sebe', İslâm'a taban tabana zıt bir takım iddialarla ortaya çıkmaktan çekinmemiştir. Makrîzî'nin de söylediği gibi bu meşhur yahudî dönmesi, Hz. Ali'nin (ra), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vasîsi ve halifesi olduğunu öldükten sonra dünyaya tekrar döneceğini veya ölmediğini hâlâ yaşamakta olduğunu, onda ilâhi bir taraf bulunduğunu, bulutta gizlendiği ve gök gürültüsünün onun sesi olup şimşegin de ona kamçı vazifesi gördüğünü ileri sürüyordu.⁹¹

Bu iddialardan ilki olan, Hz. Ali'nin (ra) vesâyeti meselesi, her şeyden önce ilk iki halifenin olduğu kadar, Hz. Osman'ın (ra) da bu makâma haksız bir surette geldiğini veya daha sonra hilâfet iddiasında bulunacak olanların tezlerinde isâbetsiz olduklarını söyleyebilmek için ortaya konmuştur. Habere göre Hz. Peygamber (s.a.v.) Vedâ Hacci'ndan yüz binden fazla sahabîsiyle⁹² dönerken Gâdir-i Hum da⁹³ bir müddet duruyor ve Hz. Ali'nin (ra) elini tutarak onlara hitâben “هذا وصى و اخى والخليفة من بعد فسمعوا له وأطيعوا” *Ali benim vâsim, kardeşim ve benden sonraki halîfemdir. Onun sözlerini dinleyiniz ve itâat ediniz*⁹⁴ diyor. İddiaya göre, sahabîler bu hadisi kasten gizleyerek Hz. Ebû Bekir'i (ra) halife seçiyorlar.

Bâtıl fırkaların en yalancısı olarak bilinen Şia'nın, bizzat Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından Hz. Ali'nin (ra) halife tâyin edildiğine inandırmak için, âyetlerin sebep-i nüzûlünü dahi uydurmak sûretiyle bu iddialarını Kur'an âyetiyle isbâta gayret sarf ettikleri de olmuştur. Gâdir-i Hum hâdisesinde iddialarını, Mâide Sûresi 67. âyete dayandırarak, Cebrâil'in (as) vahiy getirdiğini iddîa edip, Hz. Ali'nin (ra) Allah tarafından halife olarak tayin edildiğini ileri sürmüşlerdir. Abdullah b. Abbas'ın (ra) rivâyet ettiğini söyledikleri uydurma bir hadise göre de Hz. Peygamber (s.a.v.), mi'râc'dan döndüğü gecenin sabahında, müşâhede ettiği hârikulâde halleri halka anlatırken Mekke üzerine bir yıldızın düştüğü görülüyor. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) bu yıldız kimin evine düşmüşse o benden sonraki halîfedir buyuruyor. Yıldız'ın Hz. Ali'nin (ra) evine düştüğü anlaşılınca, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hissî davrandığını ifâde etmek kastıyla Mekkeliler; “ضل محمد وغوى وهوى أهل بيته ومال إلى ابن عمه” *“Muhammed yanıldı ve doğru yoldan saptı, ehl-i beytine kapılarak amcasının oğlunun tarafını tuttu”*

⁹¹ Makrîzî, el-Mevâ'ız ve'l-i'tibâr IV, 182; Abdülazîz ed-Dihlevî, Muhtasau't-tuhfeti'l-isnâ aşeriyye, Kahire 1383, s. 10.

⁹² Bahru'l-'ulûm Ebû'l-Ayyâş Abdülalî Muhammed b. Nizâmeddîn, Fevâtihu'r-rahâmût şerhi Müsellemi'd sübût, Kahire, 1324, İİ, 126.

⁹³ Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, XIII, 279-280.

⁹⁴ Ali el-Kârî, Mevzû'ât, s. 109.

diyorlardı. Bunun üzerine derhal “ والنجم إذا هوا ” : “Sizin arkadaşınız yanılmadı,sapmadı, aldanmadı. O, arzu ile söylemez...” diye başlayan Necm sûresinin ilk âyetleri nâzil oluyor.⁹⁵ Bu suretle Hz.Peygamber’in (s.a.v.) kendinden sonraki ilk halifenin Hz.Ali (ra) olacağını söylemekle yanılmadığı anlaşılıyor. Üstelik Hz. Ali’nin (ra) hilâfeti Kur’an âyetiyle de belgelendirilmiş oluyordu.⁹⁶

Şîi kılıklı sebeplerin, Hz.Ali (ra) hakkında uydurdukları ölçsüz birçok sözlerin arasında, onun Peygamber’den sonra gelecek bir nebî olduğunu, Selmân-ı Fârisî (ö.36/656) diliyle rivâyet etmişlerdir.⁹⁷ Onların bu ölçsüzce uydurmalarına temas eden Goldziher,“*Ali’ci hevesât taraftarlarının kasıtlı faaliyeti, fırka hadisleri îcadında, sâbit bir mukaddes metin tefsirinde olduğundan daha da kayıtsız faaliyette bulunduğu serbest bir saha bulabilmiştir*”⁹⁸ diyor. Bu serbesti iledir ki, Hz. Ali’ye (ra) bir taraftan bu imtiyazları bol bol verirken,diğer taraftan onu Hz.Ebû Bekir (ra) ve Hz.Ömer (ra) ile mukâyese cihetine giderek Hz. Peygamber (s.a.v.) diliyle onları tahkir etmek istemişlerdir. Mûtedil bir Şîi âlimi olarak bilinen İbn Ebi’l-Hadîd’in (ö.655/1257), “*Hz.Ali’nin (ra) insanların en faziletlisi olduğuna inanmaktayız. Bununla beraber onun fazileti hakkında uydurulmuş bazı haberlerde mevcuttur*”⁹⁹ diye itiraf ettiği bu sözler, Hz.Ali’yi (ra), Hz.Ebû Bekir (ra) ile Hz.Ömer’den (ra) üstün sayan “Mufaddile” grubunun bu hususta ne kadar ileri gittiğini tahmine imkân vermektedir. Kûfe minberinden bizzat Hz.Ali’nin (ra) “*Benim Hz.Ebû Bekir ile Hz.Ömer’den üstün olduğumu iddia eden birini elime geçirirsem, ona,müfterîye tatbik edilen had cezası veririm*”¹⁰⁰ demiş olmasına rağmen “*على خير البشر من أبي فقد كفر* , *Ali insanların en faziletlisidir, bunu kabul etmeyen kâfirdir*”¹⁰¹ gibi kâfiyeli bir takım uydurmalarla inatlarında ısrar etmişlerdir.

Siyasî taraftarlarını daha fazla artırmak,onları kazanmak maksadıyla ve taraftarlarını zinde tutmak için, Şîiler’in fazîletlerini ifâde eden hadislere de ihtiyaç vardı. Bu sebepler ortaya Hz.Ali (ra) taraftarlarının nâil olacakları lütûfları beyân eden sözde hadisler piyasaya sürülmeye başlandı. Kıyâmet gününde Hz.Ali’yi (ra) sevenlerin hemen cennete, sevmeyenlerin derhal

⁹⁵ Zehebî,Mizân,I, 336; İbn Teymiyye, Minhâcü’s-sünne,IV, 17-19; İbn Arrâk,Tenzihü’ş-şerî’a, I, 356.

⁹⁶ İbn Teymiyye, a.g.e.,IV,19.

⁹⁷ İbn Arrâk, a.g.e.,I,356.

⁹⁸ Ignaz Goldziher, Muahammedanische Studien (trc.Mehmet Hatiboğlu,basılmamıştır)s. 115.

⁹⁹ İbn Ebi’l-Hadîd,Şerhu Nehci’l-belâğâ,III,23.

¹⁰⁰ İbn Teymiyye,Minhâcü’s-sünne, I, 220.

¹⁰¹ İbn Arrâk,a.g.e., I, 39.

cehenneme gönderileceğini¹⁰², o dehşetli günde Şiîler'e küçük büyük günahlarının hesabını sormak bir tarafa,onların günahlarının dahi iyiliğe dönüştürüleceğini, hatta Allah Teâla'ya isyân etmiş olsa bile, Hz.Ali'yi (ra) sevmesi sebebiyle kimsenin azâb görmeyeceğini müjdeleyen kutsî hadisler¹⁰³ îmâl edildi.

Şiîler'in Hz.Ali'yi (ra) hiçbir kayda tâbi olmaksızın medheden, öte yandan başta Hz. Ebû Bekir (ra) ile Hz.Ömer (ra) olmak üzere ashâb-ı kirâmı zemmeden hadisler uydurması, bunlara mukâbele etmek üzere bir kısım câhil Müslümanları harekete geçirmiş oldu. Onlarda muârizlarına aynı silahla karşı koyarak evvelâ Hz.Ali'nin (ra) değil, Hz.Ebû Bekir'in (ra) halîfe olacağını ifâde eden hadisler yaymaya başladılar. Bu uydurmalarından birine göre, Hz.Peygamber (s.a.v.) Mî'rac'da iken kendinden sonra Hz.Ali'nin (ra) halîfe olması için dua ediyor. O anda gökler sarsılıp sallanmaya başlıyor. Melekler her taraftan Hz. Peygamber'e (s.a.v.) “ وما تشاؤون إلا أن يشاء الله ” : “Siz Allah dilemedikçe bir şey dileyemezsiniz”¹⁰⁴ âyetini okumasını söyleyerek, Allah Teâlâ senden sonra Hz.Ebû Bekir'in (ra) halife olmasını murâd etmiştir, diyorlar.¹⁰⁵ Bu haberleri ileri sürerek Hz.Peygamber'in (s.a.v), kendinden sonraki halifenin Hz.Ebû Bekir (ra) olacağına dâir beyanlarda bulunduğunu iddia edeceklerdir.¹⁰⁶ Hz.Ebû Bekir'i (ra) sevmenin bütün Müslümanlara bir vecîbe olduğunu¹⁰⁷ iddia eden uydurmalarından, âhirette Cenâb-ı Hakkın insanlardan ayrı olarak Hz.Ebû Bekir'e (ra) husûsi tecellilerde bulunacağını¹⁰⁸ ifâde eden haberlere varıncaya kadar her türlü iddiaları hadis adıyla ortaya atmaktan çekinmeyeceklerdir.

Şiîler'e bol keseden cennet va'deden hadislere mukâbil, Hz.Ebû Bekir (ra) ile Hz.Ömer'i (ra) sevenlerin¹⁰⁹ (kim olursa olsunlar) cennete gireceklerini, sevmeyenlerin cehenneme atılacağını¹¹⁰ haber veren uydurma hadislere büyük ölçüde ihtiyaç duyulacaktı.

¹⁰² Zehebî,Mizân, III, 97 ; İbn Arrâk, a.g.e., I,365-367 ; Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, el-Fevâ'idü'l-mecmû'a fi'l-ehâdisi'l-mevzû'a,Kahire,1380/1960,s. 379-384.

¹⁰³ Dihlevî,Muhtasau't-tuhfeti'l-isnâ aşeriyye, s. 35.

¹⁰⁴ İnsân Süresi, 30.

¹⁰⁵ İbn Arrâk, Tenzihü's-şeri'a, I, 345.

¹⁰⁶ İbn Arrâk, Tenzihü's-şeri'a, I, 342-346.

¹⁰⁷ Zehebî, Mizân,III, 248; İbn Arrâk,a.g.e.,I,387.

¹⁰⁸ Zehebî,a.g.e., II, 221; Süyûtî, el-Leâli'l-masnû'a fi'l-ehâdisi'l-mevzû'a,Kahire 1352,I,s.286.

¹⁰⁹ İbn Arrâk, a.g.e., I ,347.

¹¹⁰ İbn Arrâk, a.g.e., I , 347.

Bedava tarafından cennet dağıtanlardan, Zehebî'nin (ö.748/1347) “*Bu ne utanmaz adam, iftira ettiği şeyi düşünmüyor bile!*”¹¹¹ dediği yalancının uydurduğu bir sözde hadis, onların ölçsüzlüklerinin tipik örneğidir. Hz.Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiğini iddia ettikleri uydurmaya göre; “*Dünya semâlarında seksen milyon melek vardır ki,bunlar Hz.Ebû Bekir (ra) ile Hz.Ömer'i (ra) sevenlerin affi için dua ederler. İkinci kat semâdaki seksen milyon melek de onları sevmeyenlere lânet eder.*”¹¹²

Siyasî tutum olarak bu gurupların karşılıklı durumlarına mütâlaa eden İbni Ebi'l-Hadid, Hz.Ali (ra) ve Hz.Ebû Bekir'in (ra) faziletleri ihtivâ eden sahih hadislerin bulunmasına rağmen, tarafgirliğin onları çok çirkin vaziyetlere ittiğini söylemekte, “Bekriye” diye anılan Hz.Ebû Bekir (ra) taraftarlarının mukabelesini gören Şiîler'in,hadis uydurma işini daha büyük çapta genişlettiklerini ifâde etmektedir.¹¹³

Siyasî düşüncelerini kuvvetlendirmek için, Kûfeliler'in Hz.Ali'nin (ra) faziletleri hakkında üç yüz bin hadis uydurduklarına dâir¹¹⁴ Halîlî'nin (El-İrşâd fî Ulemâi'l-bilâd) adlı eserindeki mübâlağalı rivâyet, yine de Şiîler'in bu hususta ne kadar ileri gittikleri hakkında bize bir fikir verebilir. Onlar Hz.Peygamber'in (s.a.v.) hadislerini tahrîf etmekle kalmamışlar, Hz.Ali'nin (ra) sözlerini bile istedikleri gibi bozup değiştirmişlerdir. Sahîhu Müslim'de bundan bir rivâyete göre, Hz.Ali (ra) taraftarlarından mu'tedil bir şahıs, Şiîler'i kastederek, “*Allah onların canını alsın, nice hadisleri tahrip ettiler,*”¹¹⁵ demiştir.

Siyasî çıkar peşinde koşanlar yine Muâviye aleyhinde de birçok hadisler uydurmuşlardır. Muâviye'yi bir idâreci olarak karşılarında gören Şiîler, uyduklarının ahvâle uygun olmasına da dikkat etmişlerdir. Bir uydurmaya göre Hz.Peygamber (s.a.v.), onun devlet işlerini ele alacağını, ve bu makâmda kısa bir süre kalmakla beraber, büyük zulümler yapacağını yüzüne karşı söylemiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu mucizesi zuhûr ettiğine göre, buna bağlı olarak daha tahkirâmiz bir hadis îcad etmek gerekirdi. Nitekim iddiâyâ göre Hz.Peygamber

¹¹¹ Zehebî, a.g.e., I, 256.

¹¹² İbn Arrâk, a.g.e., I, 348.

¹¹³ İbn Ebi'l-Hadid, Şerhu Nehci'l-belâğa,III,26-27.

¹¹⁴ İbn Arrâk, a.g.e., I, 407.

¹¹⁵ Zehebî, a.g.e.,I, 310 ; Süyûtî, el-Leâlî'l-masnû'a, 286-388 ; İbn Arrâk, Tenzihü'ş-şerî'a, I, 341-407.

(s.a.v.) :*“Muâviye’yi benim minberimde konuşurken görürseniz,derhal öldürünüz”*¹¹⁶ demiştir.

Gerek burada zikrettiklerimizde ve gerekse *“Her ümmetin bir Firavun’u vardır, bu ümmetin Firavun’u da Muâviye’dir”*¹¹⁷, şeklindeki siyasî uydurmalar da, Şiîler’in âdeta Muâviye’ye olan bütün kinlerini ortaya dökmeye çalıştıklarını görmemek mümkün değildir.

Buna mukâbil olarak Muâviye’nin halifeliği ve vahiy kâtipliği hakkında ileri geri söz edenlere, onun bu vazifeye Allah tarafından tâyin edildiğini ifâde eden uydurma hadislerle taraftarlarınca karşılık verildi. Bu sözde bir hadise göre Cebrâil (as), Hz.Peygamber’e (s.a.v) Allah’ın selâmını söyleyip, som altından bir kalem verdikten sonra, güyâ şu ilahi vahyi tebliğ eder. *“Ey Habîbim! Ben bu kalemi yüce arşımdan Muâviye’ye hediye ediyorum; bu kalemi Ona ver ve bununla bir âyetü’l-kürsî yazmasını söyle...”*¹¹⁸

Bu ve benzeri uydurmalar da Muâviye’nin, Allah katında makbûl ve güvenilir bir kimse olduğu fikri işlenmektedir. Onun eminliği Cebrâil (as) tarafından muhtelif rivâyetlerle beyân edilmiştir. Uydurmayı Muâviye’nin vahiy katipliği hakkındaki bütün dedi-koduları defetmeye kâfi bulmamış olacaklar ki, bu zâviyeden Muâviye’yi Hz.Ali (ra) ile mukâyese etmek ihtiyacını duyuyorlar. Bizzat Hz.Ali’nin (ra) bildirdiğini iddia ettikleri bu habere göre,o Hz.Peygamber’in (s.a.v.) huzurunda vahiy yazarken Muâviye çıkageliyor. Hz.Peygamber (s.a.v.) kalemi hemen Hz.Ali’den (ra) alarak ona veriyor. İlâhî bir emir neticesinde böyle yapıldığını sezen Hz.Ali (ra) buna katiyen alınmadığını söylüyor.¹¹⁹

Hz.Peygamber’in (s.a.v.) Muâviye hakkında söyledikleri gayet az olmakla beraber, tarafgirlik duygusuyla bu mevzûda çok haber uydurulmuştur. Onun dünyada pekçok ithâmlara mâruz kalacağı için cennette Allah Teâlâ’nın hususî ikrâmına nâil olacağı da uydurmalar arasındadır.¹²⁰ Suyûtî’nin ifâde ettiğine göre, Muâviye hakkında sıhhatine güvenilir üç hadisi şerif vardır. Birincisi *“Hz.Peygamber’in kâtibi olduğu”* hadisi, ikincisi Hz.Peygamber’in (s.a.v.) onun hakkında *“Allah’ım ona yazı yazmayı öğret duası”* üçüncüsü de *“Allah’ım onu doğru yolda ve doğruluk rehberi kıl”* hadisidir. Bilindiği üzere, fitnenin başlamasıyla birlikte

¹¹⁶ Zehebî, a.g.e., I, 424-425 ; Süyûtî, a.g.e., I,424-425 ; İbn Arrâk, a.g.e., II , 8.

¹¹⁷ Şevkânî, el-Fevâ'idü'l-mecmû'a, s. 407.

¹¹⁸ Süyûtî a.g.e., I, 414; İbn Arrâk, a.g.e., II, 3; Şevkânî, a.g.e., s. 403.

¹¹⁹ İbn Arrâk, Tenzîhü's-şerî'a, II, 19; el-Fevâ'idü'l-mecmû'a, s.403.

¹²⁰ Süyûtî , el-Leâlî'l-masnû'a, I, 424; İbn Arrâk,a.g.e.,I, 7.

ilk defa Şîa ile beraber Havâric fırkası ortaya çıkmıştır. Şîiler'in hadis uydurmadaki yerlerini gördükten sonra, haricilerin bu husustaki durumlarına şöyle bir bakmak gerekir.

Önceleri Hz.Ali (ra) tarafını tutarken, hakem meselesine muvâfakat etmesi sebebiyle onu tekfir ederek¹²¹ yeni bir fırka olarak ortaya çıkan hâricîlerin hadis uydurmadaki durumlarını kesin olarak tâyin etmek mümkün olmamaktadır. Zîra birçok hadis kitabının müştereken naklettiği İbn Lehî'a'ya (ö.174/790) ait bir rivâyetten başka, hadis uydurduklarına dâir elimizde bir vesika yoktur. Muhtelif Hadis literatüründe farklı târiklerle ve aşağı yukarı aynı lafızlarla rivâyet edilen habere göre, İbn Lehî'a'nın bizzat dinlediği, haricîlikten ayrılarak tevbe eden bir şeyh diyor ki: *"Bu hadisler dindir, dininizi kimden aldığınıza dikkat ediniz. Zîra biz, hoşumuza giden herhangi bir şeyi hadis yapıverirdik."*¹²² Sözlerini dinlediği bu şahsın kim olduğunu söyleyemeyerek ondan bir şeyh olarak bahsetmesi bu haberin doğruluğunu bir hayli zayıflatmaktadır.

Fitnenin gönüllerde uyandırdığı tarafgirlik duygusu¹²³ ileldir ki, Şîiler'in ve muhâlifleri olan Muâviye taraftarlarının birbirlerine mukâbele ederek sürdürdükleri hadis îmalı hareketi, Emevî ve Abbâsî hükümetleri zamanında da devam edegelmiştir. Halifelerin fırkaları lehinde hadis uydurduklarını veya bu işi para mukâbilinde başkalarının yaptırdıklarını (Goldziher gibi) söylemek imkânına sahip değiliz.¹²⁴ Her devirde görülen ve kraldan ziyâde kralcı tabiri ile anlatılmak istenen müfrit taraftarların, destekledikleri siyasî grupların emellerine hizmet edecek istikâmete hadis uydurabileceklerini hesaba katmak lâzımdır. Diğer taraftan idârecilere yaranarak dünyâlık temin etmek maksadıyla, hadisi âdi ihtiraslarına vâsıta edenlerin de bu nev'i uydurmalar grubuna bir hayli katkıda buldukları bilinmektedir.

Siyasî gayelerle uydurulmuş hadislerde, Şîiler için Hz.Ali (ra), Emevîler içinde Hz.Osman (ra) ve Muaviye nasıl istismâr edilmişlerse, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) amcası Abbâs b. Abdulmuttalip de (ö.32/652) Abbâsî taraftarlarınca istismâr mevzûu olmuştur. Abbâsîler'i te'yid edecek uydurmalar da, Hz.Peygamber'in (s.a.v.) *"Abbas benim vasim ve vârisimdir"*¹²⁵ dediğini söyleyecekler; onun oğullarını Allah Teâlâ'nın halife yaparak, dinin

¹²¹ Ebû Zehre, el-Mezâhibü'l-İslâmiye, s. 106.

¹²² Hatîb el-Bağdâdî, el-Kifâye, s. 123; İbnü'l-Cevzî, K. Mevzû'ât, vr. 3b.

¹²³ Subhî es-Sâlih, Ulûmü'l-hadis ve mustalahuhü, Beyrut, 1385/1966, s.320.

¹²⁴ Ignaz Goldziher, Muahammedanische Studien, II, 34-35.

¹²⁵ Süyûtî, el-Leâlî'l-masnû'a, I, 429; İbn Arrâk, Tenzihü's-şerî'a, II, 10.

onlarla korunacağını, sünnetin tahrife uğradığı bir sırada Horasan'dan onlara yardımcıları göndereceğini, ellerinde siyah bayraklar bulunan bir ordunun önünde hiçbir kuvvetin duramayacağını,¹²⁶ hadis diye rivâyet etmeye kalkacaklardır. Hatta Abbâsîler'in hususî kıyafetlerini Cebrâil'in (as) de giydiğini iddia etmekten çekilmeyeceklerdir. Bu uydurmaya göre Cebrâil (as), üzerinde siyah bir kaftan ve başında da siyah bir sarık olduğu halde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanına gelir.

Hz.Peygamber (s.a.v.),şimdiye kadar giyindiğini görmediği bu kıyâfetin ne olduğunu sorduğu zaman, ondan şu cevabı alır: Bu amcan Abbâs'ın oğullarından gelecek olan meliklerin kıyafetidir. Onların hak ve adâletten ayrılmayacaklarını öğrenen Hz.Peygamber (s.a.v.), Amcası Abbâs'a ve oğullarına dua edecektir.¹²⁷

Abbâsî taraftarları, Emevî devri boyunca onların aleyhinde gizli ve açık bir şekilde nasıl çalışmışlarsa, Abbâsîler devrinde de Emevî propagandacıları eksik olmamıştır. İki tarafta birbirine mukâbele ederek misliyle aynı metotlarla cevap vermiştir. Abbâsîler'in siyah formalarını tebcîl eden uydurmalarına karşılık, onları giyenlere Allah Teâlâ'nın cehennem elbisesi gidireceğini,onların Ümmü Habîbe'nin (ö.44/664) ailesinden biri vasıtasıyla mağlup edileceklerini hadis diye yazmaya başlamışlardır.¹²⁸ Abbâsîler'in siyah bayraklarını müjdeleyen uydurmalara mukâbil de, Horasan'dan gelecek siyah bayrakların İslâm için bir felâket olacağına, onun altında yürüyecekleri Hz.Peygamber'in (s.a.v.) kıyâmet günü şefâat etmeyeceğine dair hadisler uydurmuşlardır.¹²⁹

Karşılıklı olarak devam eden bu siyasî menşeli uydurmalar hakkında netice olarak diyebiliriz ki, aşırı tarafgirlik, parti sevgisi veya bu kisveler adı altında kamufle edilen menfaat ve çıkar hırsı, bir takım insanlara dinî gayretlerini unutturacak derecede hâkim olmuş ve bu sebeple siyasî mahiyette pek çok hadis uydurulup îmâl edilmiştir. Sonuçta da bu uydurma hareketi fayda yerine ümmet arasındaki uçurumun daha da artmasına ortam oluşturmuştur.

¹²⁶ İbn Arrâk, a.g.e.,II, 25-26.

¹²⁷ Süyûtî, a.g.e., I , 431; İbn Arrâk, Tenzîhü'ş-şerî'a, II, 10.

¹²⁸ İbn Arrâk, a.g.e, II, 12.

¹²⁹ İbn Arrâk, a.g.e, II, 12.

1.2.1.2. Siyasî Hadis Uydurmada Milliyetçilik Duygusunun Etkisi

Emevî idâresi döneminde,ele geçirilen ülkelerin kısa bir zamanda fethedildiğini ve çok çeşitli milletlerin İslâm bayrağı altında bir araya geldiğini görmekteyiz. Özellikle kurmuş oldukları muhteşem imparatorluklarını kaybetmiş olan İranlılar eski saltanatlarını unutamıyorlar, ellerinden kaçan devlet otoritesini yeniden ele geçirmek için çareler arıyorlardı. Emevîler'in bu konuda takip ettikleri yanlış politika, İranlılar'da olduğu kadar, İslâmı henüz yeni kabul etmiş ve tam olarak içine sindirememiş olan diğer bazı milletlerde de milliyetçilik duygusunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Çünkü Emevîler, kurdukları muhteşem saltanatın içindeki diğer unsurları,İslâm'ın kesinlikle yasak etmesine rağmen Araplar'la müsâvi saymıyorlardı.¹³⁰

Bu durumları fırsat görüp faydalanmasını bilen Emevîlerin en büyük rakibi Abbâsiler, Arap olmayan diğer gruplarla bir olup iktidar mevkiini elde ettiler. Çeşitli milletlerden oluşan yeni devletin, kendine canları pahasına imkânlarını temin edenlere karşı¹³¹ milliyetçilik tutumlarında son derece müsâmahakâr davranması gerekecekti. Abbâsiler'in bu tutumu, Emevîler devrinde ki Araplık asabiyetini ve Arapların siyasî tahakkümünü ortadan kaldırmıştı. Bu serbest anlayış içerisinde değişik unsurlara mensup adamlar, Araplar'a karşı kendi kavmî an'anelerini,tarihî şereflerini,dillerini açıkça müdâfaaya kalktılar ve münâkaşalar başladı. Akabinde iki tarafın birbirini tahkîr ve tezyîf etmelerini de intâç etti... Her iki tarafta davâlarını isbât için birçok hadis uydurdular.¹³²

Gerek Araplar'ın diğer milletlerden üstün görüldüğü dönemlerde ve gerekse Araplar'la diğer milletler arasında herhangi bir fark gözetilmeyen dönemlerde,Arap milliyetçiliği yapan kimselerce uydurulmuş hadisler vardır. Meselâ "*Araplar'ın, insanların en hayırlısı olduğunu*¹³³ beyân eden ve *Hz.Peygamber'in (s.a.v.) Arap, Kur'an-ı Kerim'in ve cennet dilinin de Arapça olması sebebiyle, Araplar'ın sevilmesini*"¹³⁴ emreden hadisler bu kâbildendir. Diğer yandan Arapça'yı medheden uydurma hadislerin îmalcileri, bunun yanında diğer dilleri yeren hadis uydurmayı da ihmâl etmemişlerdir. Bu uydurmalarından birine göre; "*Allah Teâlâ insanlar*

¹³⁰ W. Barthold,M.Fuad Köprülü, İslâm Medeniyeti Tarihi, Ankara, 1963, s. 99.

¹³¹ Ebû Zehv, a.g.e., s. 334.

¹³² W.Barthold, M.Fuad Köprülü, a.g.e., s. 100.

¹³³ İbn Arrâk , Tenzihü'ş-şerî'a,II, 36.

¹³⁴ Zehebî, Mîzân'l- i'tidâl, II, 213.

içinde en çok Farsça'dan nefret eder; şeytanlar, Hûzistanlılar'ın diliyle, cehennemlikler Buhârâlîlular'ın diliyle,cennetlikler de Arapların diliyle konuşurlar."¹³⁵ İranlılar'da buna hemen cevap vermekten geri kalmayacaklardı. Şu uydurma onun karşılığıdır. "*Arş'ın etrafındaki melekler Farsça konuşurlar, Allah Teâlâ, içinde mülâyemet bulunan bir şey vahiy edeceği vakit, onu Farsça olarak vahyeder;içinde şiddet bulunan bir şey vahiy edeceği zaman da onu Arapça olarak inzâl eder.*"¹³⁶

Arap olmayanların milliyetçilik şuurunun tahrik edilmesiyle, onlarda mukâbil harekete geçerek kendi milletlerini, husûsiyetlerini ve bölgelerini Hz.Peygamber'in (s.a.v.) diliyle medhetme yolunu tuttular. Peygamber'e (s.a.v.) medhettirilmek istenen bu şehirler arasında; Mekke, Medine, Kudüs, Yemen, Şam, Mısır, Antakya, Nusaybin, Askalân, Horasan, Merv, Kirmân, ve Fâs'a ait olan hadisler büyük bir yekûn tutar.¹³⁷

Şehirler hakkındaki uydurmalarda iki husûsiyet göze çarpmaktadır. Bunların bir grubu iddialarıdır; bazı yerleri medh ederken, diğer bazı şehirleri de kötümeyi hedef alır. Mesela "*Dört şehir cennet şehirlerindedir. Bunlar; Mekke, Medine, Kudüs ve Dimaşk'tır. Dört şehir de cehennem şehirlerindedir. Onlar da Kostantiniye, Tuvâne, Antakya ve San'a'dır*"¹³⁸ Diğer bir grup uydurma da vardır ki,bazı bölgeleri medhetmekten öte maksat taşımamaktadır. Örneğin Horasan'ın Merv şehri hakkında uzunca bir medhiye düzülmüştür.¹³⁹

Bazı Araplar da, kabilelerinin şan ve şereflerini övmek maksadıyla hadislerden istifâde cihetine gitmişlerdir. Meselâ; Kureyş, Cüheyne,Müzeyyen,Eslem,Gıfâr vb. kabileler hakkında pek çok hadis uydurmuşlardır.¹⁴⁰ Bunlar da iddialı uydurmalar grubunda mütâlaa edilmelidir.

Tüm bunları göz önünde bulundurarak şöyle söyleyebiliriz, çeşitli memleketler,bölge ve kabilelerin fazileti üzerine uydurulmuş çok sayıda hadisler mevcuttur. Ancak şu da var ki, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) övgüsüne mazhar olmuş şehirler mevcuttur. Bu hadisler göz önüne alınırsa, uydurulan hadisler hakkında muayyen bir ölçü ve sağlam bir fikir elde etmek mümkün olacaktır.

¹³⁵ Süyûfî, el-Leâf'1-masnû'a, I, 11; İbn Arrâk, a.g.e., I, 137.

¹³⁶ Süyûfî, a.g.e., I, 10; İbn Arrâk, a.g.e., I, 136.

¹³⁷ İbn Arrâk, a.g.e., II, 46-65.

¹³⁸ Zehebi, a.g.e., III, 75; İbn Arrâk, a.g.e.,II,48.

¹³⁹ Süyûfî, a.g.e.,I,466; İbn Arrâk, a.g.e.,II, 47.

¹⁴⁰ Ahmed Emin, Fecru'l-İslâm, s. 213.

1.2.2. Siyasî Hadis Uydurmada İslâm Dinine Hizmet Etme Duygusu

Siyasî mevzû hadisler arasında, Müslümanları iyiliğe ve salih amellere teşvik etmek, dinin kötü gördüğü yanlış davranışlardan sakındırmak gayesiyle hadis diye uydurulmuş sözler bir hayli çoktur. Allah'ın rızasını kazandıklarını zannederek¹⁴¹ hiçbir kayda bağlı kalmadan hadis imâl edenlerin, zâhitler, mutasavvıflar gibi dine ve ibadete düşkün görünümlü kimseler olduğu görülmektedir. Bunlar fezâil-i a'mâl ve halkı kötülüklerden sakındırma hususlarında hadis uydurmanın dinî bakımdan hiçbir mahzûr taşımadığını, üstelik çok faydalı bir iş yaptıkları düşüncesiyle hareket etmekteydiler.¹⁴² Bu sebeptendir ki, en küçük bir iyilik yapanı sayısız sevaplarla cennete doldurdukları gibi, yine en ufak bir günah işleyeni de cehennemde korkunç işkencelere tâbi tutmuşlardır.

Tergîb ve terhîb olarak uydurulan hadislerin içerisinde özellikle tergîb adına; namaz, oruç hakkında ve bunlar dışında kalan diğer ibâdetler hakkında da uydurma hareketinde bulunmuşlardır. Kur'an-ı Kerim'in bazı sûreleri hakkında da ayrı ayrı hadis uydurmaya kalkışmışlardır.¹⁴³ Bu konuda hadis uyduranlardan birisi de Meysere b. Abdirabbih'dir. Ona; *"Kim şu sûreyi okursa bu kadar sevap kazanır"*, türündeki hadisleri kimden aldığı sorulmuş, o da şu cevabı vermiştir: *"Halkı Kur'ân okumaya teşvik etmek için ben uydurdum"*.¹⁴⁴

Görüldüğü üzere Allah rızası için hadis uydurduklarını ve bunun mükâfatını beklediklerini söyleyecek kadar¹⁴⁵ gâfil ve şuursuz olan Müslümanlar, iyi niyetle istîmâl ettikleri yalanın, kötü niyetle de kullanılabileceğini¹⁴⁶ ve netice itibarıyla bu işin hayırdan çok şer getireceğini¹⁴⁷ akıl edemiyorlardı. Hatta yaptıkları bu işin çirkin olduğunu, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu harekete teşebbüs edenlerin cehennemdeki yerine hazırlamakla tehdit ettiğini söyleyenlere şöyle cevap veriyorlardı: *"Bu tehdit onun aleyhinde yalan söyleyenleri hedef tutmaktadır; biz ise onun lehinde yalan söylüyor ve şeriatını takviye*

¹⁴¹ İbn Hibbân, K. Mecrûhîn, vr. 21b; İbnü'l-Cevzî, vr. 4a; İbn Kesîr, İhtisarü ulûmi'l-hadis, s. 78.

¹⁴² Ebû Hâmîd Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, İhyâ'ü ulûmi'd-dîn, Kahire, ts., III, 139.

¹⁴³ Uydurulan bu hadislerin çoğu Sa'lebî (ö. 427/1035), Vâhidî (ö. 468/1075), Zemahşerî (ö. 538/1143) ve Beyzâvî (ö. 685/1286) gibi müfessirlerin tefsirlerinde bulunmaktadır. (Ali el-Kârî, Şerhu Nuhbeti'l-fiker fi mustalahâti ehli'l-eser, İstanbul, 1327, s. 128; Şevkânî; el-Fevâ'idü'l-mecmû'a, s. 315-317.

¹⁴⁴ İbnü'l-Cevzî, K. Mevzû'ât, vr. 4a; Zehebi, III, 222; Irâkî, a.g.e., I, 131.

¹⁴⁵ Dünya zevklerine önem vermeyen değerli bir zâhid olarak tanınan Meysere b. Abdirabbih vefat ettiği gün, Bağdat çarşıları tamamen kapanmıştı. Böyle bir zâhid olmasına rağmen Meysere, yine de hadis uydurdu; vefat edeceği sıra "Rabbimden ümitvâr ol" dedikleri zaman, "Nasıl olmam ki, Hz. Ali'nin faziletleri hakkında yetmiş hadis uydurdum" cevabını vermesi, onların ne kadar yanlış bir kanaatte olduklarını da göstermektedir (Süyûtî, Tedribu'r-Ravi, I, 283).

¹⁴⁶ Cemâleddîn el-Kâsımî, Kavâidü't-tahdis min fûnûni mustalahi'l-hadis, Dımaşk, 1353/1925, s. 141.

¹⁴⁷ Gazzâlî, İhyâ'ü ulûmi'd-dîn, III, 139.

ediyoruz. Hakka muhâlif bir sözümüz yoktur”.¹⁴⁸Yaptıklarının normal olduğuna inandırabilmek için Hz.Peygamber'in (s.a.v.) hadis uydurulmasını yasak eden mütevâtir haberini bazen yukarıda görüldüğü şekilde te'vile zorluyorlar,bazen de onun Peygamber'e (s.a.v.) sâhirdir,kâhindir diyenlere şâmil olduğunu söylüyorlardı.¹⁴⁹

Zâhitler ve mutasavvıflar bu davranışlarıyla din nâmına en tehlikeli sınıf durumuna gelmişlerdir.¹⁵⁰ Çünkü onlar halkın sevip,güven duyduğu, sözlerine değer verdiği, yaptıklarını örnek aldığı şahıslardı.¹⁵¹ Onların hadis diye tanıttıkları bir söz,şüphesiz hadis olarak kabul görecektir ve aksine ihtimâl dahi verilmeyecekti. Gerçekten de zâhitler bu konu dışında yalan söyleyebilecek insanlar değillerdi. Onların hâli,Yahyâ b.Sa'îd el-Kattân'ın (ö.198/813) “*Sâlih kişileri,hadiste olduğu kadar hiçbir şeyde yalancı görmedik*”¹⁵² şeklinde ki ifadesinde çok iyi ifade edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır.

Ölümüne bütün Bağdat halkının yas tuttuğu Gulâmu Halîl diye bilinen Ahmet b. Muhammed el-Bâhilî (ö.275/888), dünya zevklerine sırt çevirmiş büyük bir zâhitti.¹⁵³ Rivâyet ettiği hadisleri nereden aldığı sorulduğu zaman,“*Halkın kalbini yumuşatmak için bunları biz uydurduk*” cevabını vermişti.¹⁵⁴

Fakîh Ebû Bişr Ahmet b. Muhammed el- Mervezî (ö.323/934),yaşadığı dönemde sünnetin yaşanılması ve yayılması konusunda en çok gayret gösteren bir kişi olarak bilinmektedir.¹⁵⁵ Fakat bununla beraber ne yazık ki hadis uydurmaktan da geri kalmamıştır.

Gecelerini devamlı namaz kılarak,günlerinin çoğunu oruç tutarak geçirdiği söylenen Ebû Dâvûd Süleyman b.Amr en-Neha'î de (ö.III/IX) ibadete bu düşkün olmasına rağmen hadis uydurucusu olmaktan o da kendisini koruyamamıştır.

¹⁴⁸ İbnü'l-Cevzî, a.g.e., vr. 16a.

¹⁴⁹ İbn Hibbân, Mecrûhîn, vr. 21b.

¹⁵⁰ İbn Salâh, Ulûmü'l-hadis, s. 90.

¹⁵¹ Ali el-Kârî, Şerhu Nuhbeti'l-fiker,s. 127.

¹⁵² Müslim, Mukaddime, 7.

¹⁵³ İbnü'l-Cevzî, K. Mevzû'ât, vr. 4a.

¹⁵⁴ Zehebî, Mîzân, I, 141.

¹⁵⁵ İbnü'l-Cevzî , a.g.e., vr. 4a.

Geçimini iplik bükerek temin eden ve yiyeceğinden fazlasını fakirlere dağıtan Abdullah b.Eyyûb, büyük bir zâhid olarak tanınmaktadır; ne var ki o da hadis uydurmakla itham edilmiştir.¹⁵⁶ Abbâd b.Kesîr (ö.150/767) de böyledir.¹⁵⁷

Yirmi sene hiç kimseyle konuşmadan inzivâda kalan Vehb b.Hafs (ö.250/864),takvalı ve ihlaslı tavrına rağmen hadis uydurmaktaydı.

Netice itibariyle diyebiliriz ki dîne hizmet etmek isterken, iyi niyetle hadis uyduran Müslümanlar, dini ifsat etmek için çaba sarfedenler derecesinde zararlı olmuşlardır.

1.2.3. Siyasî Hadis Uydurmada Şahsi Menfaat Düşüncesi

Siyasî taraftarlardan Peygamberleri adına hadis uyduran bir diğer grupta şahsi menfaat düşüncesiyle idârecilere yaranmak ve onların iltifatlarına nâil olmak isteyenlerdir. Maişet temini için çalışan bu menfaatperestler nüfûz ve idâre sahibi olan kişilerin heveslerine ve yaşayışlarına uygun¹⁵⁸ hadisler uydurarak onlara yaranmak ve bol bol bahşiş toplamak yolunu tutmuşlardır. Yaptıkları uygunsuz işleri dinî bir mesnede dayandırmak sûretiyle¹⁵⁹ halk nazarındaki itibarlarını kaybetmemek isteyenler de onlara hüsn-i kabûl göstermişlerdir. Bu mevzuya temas eden eserlerin hemen hepsinde geçen Gıyâs b. İbrâhim'in (ö.II/VIII. yy) hikâyesi, riyâkarlığın en câzip örneğini vermektedir. Halife Mehdî'nin huzuruna girdiği zaman onun güvercin yarıştırdığını gören Gıyâs,hemen Hz.Peygamber'e (s.a.v.) kadar varan bir isnâd söyleyerek güyâ onun "*Ok,deve,at ve kuş yarışlarından başkası için ödül almak helâl olmaz*" buyurduğunu rivâyet etmiştir. Mehdî, önceleri bu rivâyetten memnun kalmış olmalı ki,¹⁶⁰ Gıyâs b.İbrâhim'e derhal on bin dirhem bahşetmiştir; bilâhère hadisin aslında¹⁶¹ mevcut olmayan "*جناح (kuş)*" kelimesini Gıyâs'ın ilave ettiğini anlayarak ona "*Senin şu kafan yok mu,o bir yalancı kafasıdır !*"¹⁶² diye hakaret etmiştir. Sonra da yalan söylemesine sebep olduğu düşüncesiyle¹⁶³ bütün güvercinlerinin kafasını kestirmiştir.¹⁶⁴

¹⁵⁶ Zehebî, a.g.e.,II, 420.

¹⁵⁷ Zehebî, a.g.e., II, 371.

¹⁵⁸ Irâkî, Fethu'l-mugis, I, 128.

¹⁵⁹ Zekeriyâ el-Ensâri, Fethü'l-bâki, vr. 42a.

¹⁶⁰ Ali el-Kârî, Şerhu Nuhbeti'l-fiker, s.125.

¹⁶¹ Ebû Dâvûd, Cihad, 60; Tirmizî,Cihad, 22; Nesâî,Hayl,14; İbn Mâce,Cihad,44.

¹⁶² Süyûtî, Tedribu'r-Ravi,I, 286.

¹⁶³ Bahru'l-ulûm,Fevâtihu'r-rahamût,II,124.

¹⁶⁴ İbn Hibbân, K, Mecrûhîn, vr. 21b; İbn Cemâ'a,el-Menhelü'r-revî,vr.9a,İrâkî,Fethu'l-mugis,I,128.

Maddî menfaatlerini ön planda tutarak dünyalık elde etmek hevesi olanların yanında, bir de manevi nüfûz ticâretine soyunarak gezip dolaştıkları yerlerde kendisine itibar edilen bir âlim olmak düşüncesiyle hadis uyduranlar da olmuştur.¹⁶⁵ Bu şöhret olma duygusu kendisini çok farklı tezâhürlerde göstermiştir. Kendisine bir soru sorulduğunda mesnetsiz,gelişigüzel verdiği cevabı takviye etmek için hemen orada hadis uydurunlar dahi vardır.¹⁶⁶ Zira bu suretle hem karşısındakini susturup hasımlarına galebe çalacak, hem de mahçûp ve perişan olmaktan kurtularak üstadlık vasfını kaybetmeyecektir. Hatta rivâyet ettiği hadisin nerede bulunduğu sorulacak olsa, pek duyulmamış bir kitap ismi söyleyecek, üstelik böylece muhataplarının adını dahi bilmediği nice eserlere vâkıf olduğu hissini de telkin edecektir.¹⁶⁷ Abdülazîz b. el- Haris et-Temîmî'ye (ö.371/981) Mekke'nin sulh yoluyla mı, yoksa harple mi anıldığı sorulduğu zaman, harp ile alındığını söyleyivermiştir;bu cevap da tatmin olmayan muhataplarının delil istemeleri üzerine de, Enes b. Mâlik'in rivâyet ettiğini söylediği bir uydurma ile davasını ispatlamaya çalışmıştır. Aynı şahsın,daha sonra kendinden delil isteyenlere susturmak maksadıyla sözü oracıkta uydurduğu itiraf etmesi,¹⁶⁸ bu tip insanların bir anlık gururları için hadîs-i şerifler karşısında ne kadar laubâlî olduklarını göstermektedir.

Muhaddis olarak geçinen bazı menfaatperestlerin, hadisleri aranan bir muhaddis durumuna gelmek düşüncesiyle,¹⁶⁹ hadislerin senet ve metinleri üzerinde istedikleri gibi oynamaya çalıştıkları görülmektedir.

Yüzyıllar sonra ortaya çıkarak Hz.Peygamber'i (s.a.v.) gördüklerini iddia eden yalancı "mu'ammerûn" da dünya nimetlerinden faydalanmak ihtirası ile ortaya çıkmışlardır.¹⁷⁰

Sonuç olarak menfaat beklentisinin böylesine küçülttüğü dünyalık hevesliği peşinde koşan bazı insanlar,dini tahrif etmek pahasınada olsa, Hz.Peygamber'in (s.a.v.) cehennemdeki yerine hazırlansın şeklindeki ikâzına rağmen uydurdıkları asılsız sözleri yine de peygamberlerine mâletmekten geri kalmamışlardır.

¹⁶⁵ Subhi Sâlih, Ulûmü'l-hadis, s.268.

¹⁶⁶ İbnü'l-Cevzî, a.g.e., vr. 5a; Irâkî,Fethu'l-mugis, I, Süyûtî, Tedribu'r-Ravi, I, 286.

¹⁶⁷ Şevkânî, el-Fevâ'idü'l-mecmû'a, s. 427.

¹⁶⁸ el-Adevî, Laktü'd-dürer, s. 71; Ali el-Kârî,Şerhu Nuhbeti'l-fiker, s.125.

¹⁶⁹ Irâkî, Fethu'l-mugis, I, 129.

¹⁷⁰ Ebû Bekir Ali b.Abdillâh b. el-Hasen el-Erdebîlî, el-Kâfî fî ulûmi'l-hadis, Topk. Med. Ktp., nr. 197, vr. 14 b.

1.3. SİYASÎ HADİS UYDURANLARI TANIMA VE BİLME YÖNTEMLERİ

Siyasî düşüncesinin esiri olarak birbirinden farklı düşüncelerin tesiri ile hazırladıkları yalanlarını büyük hadis kitlesi arasına karıştırmaya gayret ederken, hadisçilerin karşısına pek değişik görüşlerle çıkan bu uydurmacıların maskeleri muhtelif vesîlelerle yırtılmış ve asıl hüviyetleri ile tanınmaları mümkün olmuştur. Onları şu yollarla tanıyabiliriz.

a) Mevzu hadis uyduranların bazıları yaptığı yanlış itiraf etmişlerdir. Hadis uydurucusu diye tanınmak ve hadis tenkitçilerinin cerh ve neşterlerine ve de Müslümanların nefret ve şiddetine hedef olacağından bu itiraf hiç de kolay olmamıştır. Zındıklıkları sebebiyle idam edilmek üzere yakalananlar, zorlandıkları için durumlarını itirafa mecbur kalmışlardır. Abdülkerîm b.Ebî'l-Avcâ (ö.160/776) ve benzerlerinin itirafı da böyle olmuştur.

Bir diğer kısım uydurmacılar da, yaptıklarına sonradan pişmanlık duyarak sırlarını açığa çıkarmışlardır. Ebû Bekir İbn Ebî Şeybe (ö.235/849), Kâbe'yi tavaf ederken ağlayarak istiğfâr ile dua eden yaşlı bir adama niçin ağladığını sorduğunda, *“Rasûlüllah'a karşı yalan söyleyerek elli hadis uydurdum,onları halk arasında yaydım,şimdi ben ne yapacağım!”* cevabını almıştır.¹⁷¹

Hastalandığı sıralarda, ziyaretçilerine hadis uydurduğunu üzülen itiraf eden Nasr b.Tarîf (ö.II.VIII.asır), iyileştikten sonra, yalancılığa kaldığı yerden devam etmiştir.¹⁷² Asma'ı (ö.216/831) bir bedevîye niçin hadis uydurduğunu sorduğu zaman şu cevabı alır: *“Onu sen de bir defa tatsaydın, zevkini unutamazdın”*¹⁷³ Bedevinin verdiği cevap, bu müzmin yalancıların hadis uydurmaktan ne derece haz aldıklarını göstermektedir.

Allah rızâsı için hadis uydurdukları söyleyerek itirafta bulunanların durumu da çok gariptir. Bunlar,îcad ettikleri uydurmalara karşılık sevap beklediklerini açıkça söylemişlerdir. Meysere b.Abdirabbih¹⁷⁴ ve Mu'allâ bin Abdirrahmân el-Vâsıtî (III/IX.asır) bunlardandır. Mu'allâ ölüm döşegindeyken, etrafındakilerden birinin *“Allah'tan af dilemeyecek misin?”*

¹⁷¹ İbnü'l-Cevzî, K. Mevzû'ât ,vr.6a.

¹⁷² İbnü'l-Cevzî , a.g.e., vr.6a; İbn Hacer ,Lisânü'l-Mizân, VI, 158-165.

¹⁷³ İbn Adî, el-Kâmil, vr. 56b.

¹⁷⁴ İbnü'l-Cevzî , a.g.e., vr. 4a; Zehebî, Mizân,IV,148.

şeklindeki sorusuna verdiği cevap şöyledir: “Allah’ın beni affedeceğini umarım, çünkü ben Ali (ra) hakkında 90 (veya 70) hadis vaz’etmişimdir.”¹⁷⁵

Diğer taraftan hadis uydurduğunu söyleyenlerin bu itiraflarına güvenilip güvenilmeyeceği de söz konusu olmuştur. İbn Dakîkî’l -Îd diye tanınan Takıyüddîn Ebü’l-Feth Muhammed b.Ali (ö.702/1302): “Yaptığı yanlışı bu şekilde itiraf eden bir kişinin,tekrar yalan söyleyebileceği dikkate alınarak onların itiraflarına kesin olarak inanmamak gerektiğini söylemiştir.”¹⁷⁶ Bu görüşe iştirâk eden Bulkînî, “Hz.Peygamber’e (s.a.v.) iftira etmeye cüret eden bir kimse, Müslümanları o hadisten soğutmak için kendi hakkında daha rahat yalan söyleyebilir”¹⁷⁷ demektedir. Fakat bu durum diğer âlimleri böyle bir endişeye düşürmemişti.¹⁷⁸

b) Bir diğer tanıma yöntemi ise,uydurmayı yapan şahısları tanıyan arkadaşlarının haber vermesidir. İbrâhim es-Sa’dî (ö.III/IX.) Sehl b. Ammâr en- Nisâbü’rî’nin kendisiyle birlikte Yezîd b. Hârûn’dan hadis yazdıklarını iddia etmekle yalan söylediğini bildirmiştir.¹⁷⁹ Hadis münekkidi olan muhaddisler de,bizzat gördükleri yalancıları tanıtmışlar ve bu suretle onlardan sakınılmasına imkân hazırlamışlardır.

c) Hadiste zikredilen râvînin hâli ve sözündeki tezatlar da uyduran kişiyi ele veren sebeplerden biridir. Şahsî menfaat düşüncesiyle hadis uydurduğunu gördüğümüz şahısların,hemen anında durumlarını takviye eden mahiyette hadis îcâd etmeleri, hadis uydurucusu olarak tanınmalarını sağlamıştır. Meşhur yalancıardan Me’mun b. Ahmed el-Herevî, Şam’da Hişâm’dan hadis aldığını iddia ederken İbn Hibbân ona ne zaman Şam’a gittiğini sormuştur. 250 yılında gittiğini söylemesi üzerine Hibbân, “Senin hadis aldığını söylediğin Hişâm 245(859) yılında öldü” diyerek Me’mûn’u perişan etmişse de,O’da: “Bu başka bir Hişâm b.Ammâr’dır” diyerek işin içinden sıyrılmak istemiştir.¹⁸⁰

Görüldüğü gibi hadis uyduranlar, muhaddislerin titiz çalışması,bazılarının kendisini tanıyanların ele vermesi,bazılarının da uydurduklarını itiraf etmesi ve söylediklerinde ki

¹⁷⁵ Zehebî, a.g.e.,IV, 148.

¹⁷⁶ Erdebîlî, el-Kâfî fi ulûmi’l-hadis, vr.14b.

¹⁷⁷ Bülkînî, Mahâsinü’l-istilâh, vr. 27a.

¹⁷⁸ Erdebîlî, a.g.e., vr. 14b.

¹⁷⁹ Zehebî, a.g.e., II, 240.

¹⁸⁰ Zehebî, a.g.e., III, 429.

tezatlarla kolay bir şekilde tanınmışlardır. Böylelikle Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) söylemiş olduğu sahih hadisleri, bu tür uydurma sözlerden arındırmak için güzel bir ortam hazırlanmıştır.

1.4. SİYASÎ HADİS UYDURMAYA KARŞI MUHADDİSLERİN ÇALIŞMALARI

Dört halîfe dönemine ait uydurulan siyâsî hadislere geçmeden önce, muhaddislerin hadis uydurma hareketine karşı faaliyetlerinden de kısaca bahsetmemiz gerekiyor. İslâm tarihinin daha ilk çağlarında başlatılan hadis uydurma hareketi, muhaddisleri bunlarla planlı bir şekilde mücadeleye girişmek zorunda bırakmıştır. Hadis uydurucular veya onların tezgâhtarı durumuna düşen sahte hadisçiler ile yapılan bu amansız mücadelede muhaddisler, sayısız ferâgat ve cesâret örnekleri vermişlerdir. Onların sünnetin müdâfaası uğrunda yaptıkları faaliyetlerden iki tanesini burada ele alınacaktır.

1.4.1. Siyasî Hadis Uydurmada Senet Tenkidi ve İsnadın Önemi

Râviler zincirini oluşturan sened, kendinden sonra zikredilen hadis metninin sahih veya zayıf oluşu hakkında daha ilk bakışta bilgi vermesi bakımından, hadis alimlerinin üzerinde titizlikle durdukları bir mesele hâline gelmiştir. Bu sebeptendir ki, isnâdların intikadî bir surette tetkiki için İslâm âlimleri en mûtenâ araştırmalara girişmişlerdir.¹⁸¹

Senedin ileri sürülmesi, zikredilmesi demek olan isnâd, hadis muhteviyâtının sıhhatini garanti etmesi bakımından¹⁸² ayrı bir ehemmiyet taşır. Bizzat Hz. Peygamber'den (s.a.v.) duymadığı bir hadisi rivâyet eden sahâbîleri şâhit getirmeye zorlayan Hz. Ömer'in (ra), aynı şekilde râvilere yemin ettirmedikçe hadisleri almayan Hz. Ali'nin (ra) yaptıkları iş de, hadisin isnâdını tespit etmekten ibarettir. Hadisin din demek olduğunu ve binaenaleyh dinin kimden alındığına dikkat edilmesi gerektiğini tavsiye eden Ebû Hureyre, Abdullâh b. Abbâs, İbn Şîrîn, Hasan el-Basrî, Nâfi', Mâlik b. Enes... gibi ashâb ve tâbiîn büyüklerinin¹⁸³ dikkatle üzerinde durulmasını istedikleri husus yine isnâddır.

İsnâdın din açısından taşıdığı ehemmiyete işaret eden Abdullâh b. Mübârek, "*İsnâd dindedir; eğer isnâd olmasaydı herkes dilediği sözü söylerdi.*"¹⁸⁴ Böyle birine, bunu kim

¹⁸¹ Juynbol, TH. W., "Hadis", V/1, 49.

¹⁸² Okiç, Tayyib, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler, s. 8.

¹⁸³ Müslim, Mukaddime 5; İbn Hibbân, Kitâbü'l-Mecrûhin, vr. 6b; Râmhürmüzî, el-Muhaddisu'l-fâsıl, vr. 76a-b.

¹⁸⁴ Müslim, Mukaddime, 5.

rivâyet etti? diye sorulsa verecek bir cevap bulamazdı demektir. Süfyân es-Sevrî de, “İsnâd mü'minin silâhıdır”¹⁸⁵ sözüyle, dinin en mühim temellerinden biri olan hadis ve sünneti tahrife yeltenenlere, ilk önce bu silâhla karşı konacağını ifade etmektedir. Muhaddisler isnâdı hadisin bir garanti belgesi saymışlardır. İsnâdı olmayan hadisleri alanları da gece odun toplayan kimseye benzetmişlerdir; zira böylesi bir insan, odun topluyorum zannederek yılanları da toplayabilir.¹⁸⁶

Hadis münekkitlerinin muhtelif ifâdelerle ehemmiyetini anlatmaya çalıştıkları isnâd, Müslümanlar tarafından icâd edilmiş olan “orijinal bir sistemdir”.¹⁸⁷ Bu duruma işaret eden İbn Hazm der ki, “Sika râvîlerin yine sika râvîlerden aldıkları hadisleri, Hz. Peygamber'e ulaşıncaya kadar muttasıl bir senetle nakletmeleri, (diğer milletlerin hilâfına) Allah Teala'nın Müslümanlara bahşettiği bir nimettir. Yahudilerde her ne kadar birtakım rivâyet çeşitleri mevcutsa da, bu rivâyetlerin başlangıç noktası ile Hz. Musa (as) arasında otuz asırlık bir mesâfe vardır. Hristiyanlarda ise talâkın haram olduğu hakkında nakledilen bir haberden başka isnâdla gelen hiçbir mâlûmat mevcut değildir.”¹⁸⁸ Buhârî ve Müslim'in akranlarından olan Ebû Hâtim Muhammed b. İdris er-Râzî de (ö (277/890) bu ümmetten başka, Hz. Adem'den (as) beri peygamberlerin haberlerini birbirlerine emniyetle naklederek koruyan bir nesil bulunmadığını söylemektedir.¹⁸⁹

İsnâd sisteminin, İslâmiyet'ten önce diğer dinlerde kullanılmış olduğunu iddia eden bazı araştırmacılar da bulunmaktadır; fakat onların bu husustaki beyanları, zan ve tahminden öteye varamamıştır.¹⁹⁰

İsnâdın ne zaman kullanılmaya başlandığı kesin olarak bilinmemekle beraber, bunu yaklaşık olarak tespit etmeye imkân veren ifâdeler mevcuttur. Hz. Ali'nin (ra) rivâyet ettiği bir hadisten Hz. Peygamber'in (s.a.v.), “Hadisi yazdığınız zaman isnâdı ile birlikte yazınız” buyurduğu anlaşılmaktadır.¹⁹¹ Hadislerin büyük bir kısmını şifa-i yolla rivâyet edildiği İslâm'ın ilk devirlerinde ashâb-ı kirâm (birbirinin sadâkatinden emîn oldukları için) isnâd

¹⁸⁵ İbn Hibbân, a.g.e., vr. 8a; Abdurrahman b. Ahmed İbn Receb el-Hanbelî, Şerhu İleli't-Tirmizî, vr. 12a.

¹⁸⁶ Bu söz İmam Şâfi'î'ye (ö.204/819) aittir (Muhammed b. Abdulbâkî ez-Zürkânî, Şerh ale'l-Mevâhibi'l-ledünniyye, Kahire, 1278, V, 473).

¹⁸⁷ Okıç, Tayyib, a.g.e., s. 8.

¹⁸⁸ Süyûtî, Tedribu'r-Ravi, II, 159.

¹⁸⁹ Zürkânî, a.g.e., V, 474.

¹⁹⁰ Okıç, Tayyib, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler, s. 8-12.

¹⁹¹ Zürkânî, a.g.e., V, 474.

aramamışlardır.¹⁹² Fakat daha Hz.Ömer (ra) devrinde hadis râvîlerinin bizzat halife tarafından tenkide tâbi tutuldukları bilinmektedir.Gerek Hz.Ömer'in (ra) bu davranışı ve gerekse Hz.Ali'nin (ra) râvîlere yemin ettirışı,netice itibariyle hadisinin Hz.Peygamber'e (s.a.v.) olan isnâdını aramak demektir.

İsnâdın ne zaman başladığını umûmî bir ifâdeyle belirten İbn Şîrîn'in beyânı şöyledir: *"Hadisçiler önceleri isnâd aramazlardı. Fitne kopunca Râvîlerinizin isimlerini söyleyin bakalım,demeye başladılar.Bu suretle sünnet ehline bakılır ve hadisleri alınır;bidat ehline dikkat edilir,onların da hadisleri ise alınmazdı."*¹⁹³ İbn Şîrîn, isnâdın daha sistemli bir şekilde kullanılmaya başlandığı zaman tâyin etmek maksadıyla söylediği "fitnenin zuhuru" sözüyle, Hz.Osman'ın (ra) şehadetinin neticesinde Hz.Ali (ra) ile Muâviye arasında cereyan eden harbi kastetmiş olmalıdır. Zaten uydurma hadislerin geniş çapta îmâl edilmeye başlanması da bu tarihlere rastlamaktadır.

Hadislerin uyanık bekçileri olan muhaddisler, hadis uydurma tehlikesini zamanında sezerek bu harekete derhal isnâd silahıyla karşı koymuşlar, sened zincirini teşkil eden râvîleri ve rivâyetleri muhtelif bakımlardan tetkike tâbi tutmuşlardır. "Cerh ve ta'dîl" diye adlandırdıkları muhtelif tenkit usulleriyle râvinin hâl ve davranışlarını,karakterini,inanç halini,zekâ ve hâfıza sağlamlığını,sözüne ne derecede güvenilir bir insan olduğunu,nerede doğduğu ve yaşadığını,hadis tahsiline ne zaman başladığını,kimlerle görüşüp kimlerle arkadaşlık yaptığını,hocalarını talebelerini ve rivâyet ettiği hadisi hangi kaynaktan alıp rivâyet etme kâidelerine ne derece dikkat ettiğini sıkı bir kontrol altına alarak¹⁹⁴ yepyeni bir tenkit disiplini icâd etmişlerdir.

Gıybet etmek İslâm dinince büyük günahlardan sayılmışken muhaddisler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadisini rivâyet edenleri tenkide tâbi tutmakta hiçbir sakınca görmemişlerdir. Muhammed b.Bündâr el-Cürcânî, Ahmet b. Hanbel'e gelerek, *"Ebû Abdullah! Falan yalancıdır, falan zayıftır demek gücüme gidiyor"* diye şikâyet edince, Ahmet b.Hanbel ona şunları söylemiştir: *"Sen de sus, ben de susayım; pekâlâ câhiller hadisin sağlamını sakatından nasıl ayıracaklar?"*¹⁹⁵ Muhaddisler râvîyi tenkit etmeyi gıybet saymazlar. Nitekim

¹⁹² İbnü'l-Cevzî, K. Mevzû'ât, vr. 16b.

¹⁹³ Müslim, Mukaddime, 7; Tirmizî,el-ilel (Ârızatü'l-ahvezî), XIII, 306-307.

¹⁹⁴ Ahmed Naim, Tecrid Tercümesi,I, 342.

¹⁹⁵ İbn Receb, Şerhu İleli't-Tirmizî, vr.8b.

Yahyâ b.Sa'îd el-Kattân; yalancılıkla ithâm edilen veya zayıf denen bir râvî hakkında sükût mu edeyim, yoksa hâlini açıklayayım mı? diye Şu'be, Süfyân es-Sevrî, Mâlik b. Enes ve Süfyân b.Uyeyne'ye sorduğunda, hepsi de hâlini açıklamasını tavsiye etmişlerdir.¹⁹⁶

İyi niyetle ve dinî bir maksatla yapılan tenkit elbette gıybet sayılamazdı. Nitekim bizzat Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de Hz.Âişe (ra) aleyhindeki şahısların ithâmlarını, Yahudî ve Hristiyanların Hz.Üzeyr (as) ve Hz.İsa (as) hakkındaki iddialarını redderek ilk tenkit nümûnesini vermişti.¹⁹⁷ Hz.Peygamber (s.a.v.) de birçok şahısları tenkit etmiştir. Hatta hadis renkitçileri tenkit edilmesi gereken bir râvî hakkında konuşmamayı günah saymışlardır. Abdurrahmân b.Mehdî,Süfyân es- Sevrî ile yolda giderlerken birbirine rastladıklarını ve Süfyân'ın *"Bu adam yalancıdır, Eğer susmak helâl olsaydı elbette bir şey söylemezdim"* dediğini rivâyet etmektedir.¹⁹⁸ Abbâd b.Suhayb, Şu'be'nin evine giderek Ebân b.Ebî Ayyâş hakkında tenkitte bulunmamasını rica etmiş, Şu'be de "Biraz bekle!" diyerek içeri girmiş,dışarı çıktığı zaman Abbâs'a şu cevabı vermiştir: *"Söylediğin hususta düşündüm;fakat maalesef o, hakkında sükût edilmesi helâl olmayan biridir."*¹⁹⁹

Görüldüğü üzere muhaddisler,sünnetin muhafazası yolunda hatır gönül dinlemeyerek kusurunu gördükleri râvîyi tenkit etmekten geri durmamışlardır.

Hadislerin daha sonraki nesillere güvenle ulaşmasını temin için büyük gayretler sarf etmiş olan ashâb-ı kirâmı da,en büyük emânetin muhafazası sırasında hatasını gördükleri arkadaşlarını tenkit ederek uyarmak istemişlerdir. Nitekim Hz.Ömer (ra),Fâtıma binti Kays'ın nafaka mevzûundaki bir rivâyetine iltifat etmeyerek,doğrusunu belki de unutmuş olan bir kadının rivâyetiyle Allah'ın (cc) kitabını ve Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini bırakamayacağını söylemiştir.²⁰⁰

¹⁹⁶ Tirmizî, el-İlel (Ârızatü'l-ahvezî),XIII,306; İbn Hibbân, K. Mecrûhîn vr. 6a.

¹⁹⁷ Siddikî, Hadis Edebiyatı Tarihi; Hz. Peygamber'in yaptığı tenkitlere misâl olarak şunlar zikredilir.

a) Hz.Peygamber (s.a.v.), ziyaretinde bulunmak isteyen bir adam hakkında "Bırakın gelsin, o kabilesince fena olarak tanınan biridir" buyurarak tenkit etmiştir.(Buhârî,Edeb,38,48,82).

b) Hz.Peygamber iki kişiyi kast ederek, "Onların dinimiz hakkında bir şey bildiklerini sanmam" buyurmuştur.(Buhârî, Edeb 59).

c) Fâtıma binti Kays (ö.59/670civarı), Hz. Peygamber'e gelerek Ebü'l-Cehm ile Muâviye'nin kendisiyle evlenmek istediklerini söylemiş ve bu konuda kanaatini öğrenmek istemiştir.O zaman Peygamber (as): "Muâviye fakirdir, malı mülkü yoktur;Ebü'l-Cehm ise kadınları döver" diyerek onları tenkit etmiştir.(Müslim,Talâkın 36).

¹⁹⁸ İbn Hibbân, a.g.e., vr. 6b; İbnü'l-Cevzî,a.g.e.,vr.6b.

¹⁹⁹ İbn Hibbân, K. Mecrûhîn, vr. 6b.

²⁰⁰ İbn Hazm, el-İhkâm, I, 245-248.

Ashâbın bu tenkitleri, birbirlerini tekzîb ve itham mahiyetinde değildir. Enes b.Mâlik'in de dediği gibi,onlar birbirlerinî tekzîb etmemişlerdir.²⁰¹ Ne var ki, birtakım yanlış anlamalar sebebiyle ashâb-ı kirâm'ın yek diğerini tekzîb ettiğini söyleyenler de olmuştur.²⁰² Halbuki onların gayeleri hakikatin tecellisine hizmet etmek için, arkadaşlarının görünen hatâlarını nezâketle tashih etmişlerdir.

1.4.2. Siyasî Hadis Uydurmada Metin Tenkidinin Önemi ve Muhaddisler

Hadis alimlerinin büyük çabalar sarfederek icâd ettikleri tüm hadis usûlü ilimlerinin, sened halkasını oluşturan râvilerin kim olduğunu ve güvenilir olup olmadıklarını araştırmak amacıyla ortaya koydukları tenkit ilkelerinin yegâne gayesi,sağlam,güvenilir hadis metinleri elde etmektir. Onlar bu uğurda yapabilecekleri bütün imkânlarını seferber etmişler,ulaşılacak nihâî hedef olan hadis metinlerini de tenkide tâbî tutmuşlardır; zira sened hiçbir zaman hadisin mevsûk olduğuna dâir yeterli bir temînat belgesi sayılamaz. Bu düşünceden dolayıdır ki, muhaddisler hadis metnini tahkîk için sağlam umûmî kaideler tespit etmişlerdir.²⁰³

Ne var ki bazı müsteşrikler ve Müslüman yazarlar,hadisçilerin gerektiği şekilde metin tenkidi yapmadıklarını veya sened tenkidine gösterdikleri dikkati metin tenkidi hususunda göstermediklerini²⁰⁴ iddia etmişlerdir. Bunlardan birincisi olan metin tenkidi eleştirisinin tamamen asılsız olduğu,muhtelif örneklerle gösterilecektir. ikinci iddiayı eğer birinci iddianın yumuşak bir dille ifâdesi olarak kabul etmezsek,aslında sened gibi görünen birçok hususun metin tenkidi olduğunu izah etmekle mümkün olacaktır.

Tenkid hareketinin daha sahâbe devrinde başladığını gösteren çeşitli misaller vardır. Hz. Ali'nin (ra) fikhî meselelerde verdiği hükümler, Abdullâh b.Abbâs'a gösterildiği zaman,o bunların bir kısmını bırakmış,diğerlerini “*Yemin ederim ki Ali böyle bir hüküm vermezdi*”

²⁰¹ Sibâ'î, es-Sünne ve Mekânetuha,s. 290.

²⁰² Goldziher, Muahammedanische Studien,c.II,s.49'da diyor ki, “Râvilerin gayr-i kasdî bir boşboğazlıkta buldukları zehâbını veren bir hadis,bize bu sahada bizzat Müslümanların kendilerine ne imkanlar tanıyor olduklarını göstermektedir. Buharî'nin bir hadisi şöylece ifade ediliyor: “Peygamber, av köpekleri ile çoban köpekleri müstesna,bütün köpeklerin öldürülmesini emretti”. Ömer'in oğluna (bu hadiste) Ebû Hureyre'nin şu sözleri de rivâyet ettiği haber verilmiştir: ve tarla köpekleri müstesnâ.” O zaman Ömer'in oğlu şunları söyler: “Ebû Hureyre'nin tarlaları var” yani Peygamber'in bu hükmünü,onda tarla köpeklerini de müstesnâ tutturarak rivâyet ettiren husus Ebû Hureyre'nin şahsi menfaatidir.” Görüldüğü üzere Goldziher'in buradaki ithamı bir kaç yönlüdür. Evvela Ebû Hureyre'nin veya başka bir râvinin kendine birtakım imkanlar hazırlayabilmek için hadise ilaveler yapmış olduğunu söylüyor. Bu Goldziher'in bizzat yaptığı bir ithamıdır. İkincisi ise yine onun Abdullah b.Ömer vasıtasıyla yaptırmak istediği bir ithamdır ki,buna göre İbn Ömer, Ebû Hureyre'nin,şahsî menfaat sebebiyle zikredilen kısmı uydurduğunu söylemiş oluyor.

²⁰³ Sıddîkî, Hadis Edebiyatı Tarihi, s. 18.

²⁰⁴ Muhammed Accâc el-Hatib, es-Sünnekable't-tedvîn, s. 254.

diyerek yırtmıştı. Görüldüğü gibi İbn Abbâs, rivâyet ve râvîlerin mensûk olup olmadığını araştırmaya lüzûm görmeden o hükümleri reddetmiştir.²⁰⁵

Muhammed b. Rabî' bir defasında, Sahîh-i Buhârî de mevcut olan²⁰⁶ şu hadisi rivâyet etmişti: *“Allah Teâlâ kendi rızasını arayarak “Lâ İlâhe illellâh” diyen kimseye cehennem ateşini haram etmiştir.”* Orada hazır bulunan Ebû Eyyûb el-Ensârî bu sözü duyar duymaz heme; *“Vallâhi Hz.Peygamber'in (s.a.v.) böyle bir söz söylediğini zannetmiyorum”* demiştir. Böylece o, bu sözü bildiği âyet-i kerîmelere muhalif bulduğu ve Hz.Peygamber'den (s.a.v.) buna benzer bir söz işitmediği içi kabul etmemiştir. Demek oluyor ki, Ebû Eyyûb, Muhammed b.Rabî'in hadisi yanlış anladığını veya tam ifâde edemediğini düşünerek hadis metnini tenkit etmiştir.²⁰⁷

Bu ve buna benzer misallerde de görüldüğü üzere muhaddisler,sadece senedin sağlamlığına aldanmamışlar, hadisin mânasını birde akıl prensiplerinin süzgecinden geçirmek gibi bir mecburiyete tabi tutmuşlardır. İbnü'l-Cevzî, *“Allah atı yarattı, sonra koşturdu... sonra da ondan kendi nefsinı yarattı” şeklindeki uydurmayı tenkid ederek der ki: “Biz de muhaddislerin âdetlerine uyarak bu hadisi kimlerin uydurduğunu göstermek için râvîlerini tesbit ettik. Yoksa böyle bir hadisin râvîlerini araştırmaya ne hâcet var. Muhal bir şeyi sika olan şahıslar rivâyet ederek devenin iğnenin deliğinden geçtiğini haber verseler,onların sikalıklarının ne ehemmiyeti kalır; eğer sen bir hadisi akla veya din prensiplerine aykırı bulursan,anla ki o hadis uydurmadır.”*²⁰⁸

Usûl-i hadis ilminde yapılan araştırmalar, hem sened hem de metinle ilgilidir. Sahih ve hasen ıstılahları, sened ve metnin her ikisi için kullanılır. Bazen sened sahih metin zayıf,bazen sened zayıf metin sahih veyahut hem metin hem de senet sahih veya zayıf olabilir. Hasen tabiri de böyledir; senedin mi yoksa metnin mi sahih veya hasen olduğu söylenir. Senedi sahih olan her hadisin metninin de sahih olması gerekmez.

Hadis metinlerini tenkit edecek birinin geniş İslâmî kültürden başka, *“Mevzû hadiste bulunan gecenin zifirî karanlığına benzeyen zulmeti ve Hz.Peygamber'e (s.a.v.) âit olan*

²⁰⁵ Şiblî, Asr-ı Saâdet ,I, 92-93.

²⁰⁶ Sahîh-i Buhârî, c, I, s. 41.

²⁰⁷ Şiblî, a.g.e., I, 93;Ahmed Naim,a.g.e.,I, 271.

²⁰⁸ İbnü'l-Cevzî, a.g.e., vr. 17b.

hadislerde bulunan gün ışığına benzer nûru”²⁰⁹ görüp çözebilecek olan ferâset ve basîrette olması îcâb etmektedir. Kelimelerin manalarına vâkıf olması gerekir. Bütün bunları göz önünde bulundurarak, hadisin sahih olup olmadığına, İslâm prensipleri ile bağdaşıp bağdaşmadığına dikkat etmek lâzım gelir. Ayrıca münekkidin, târih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji gibi ilimlere vâkıf olması ve toplumun akıl, mantık, örf ve âdet ölçülerini iyi değerlendirmelidir.²¹⁰

²⁰⁹ İbnü'l-Cevzî, K. Mevzû'ât, vr. 17b.

²¹⁰ Mukaddime, s. 8.

İKİNCİ BÖLÜM

DÖRT HALİFE ADINA UYDURULAN SİYASÎ HADİSLERDEN ÖRNEKLER

2.1. Hz. Ebû Bekir Hakkında Uydurulan Siyasî Hadisler

1. *“Allah, Ebû Bekir’i (ra) kendi dini ve vahyini korumak için halife kıldı. Onu dinleyin felaha erersiniz, ona itaat edin doğru yolu bulursunuz.”*

el-Hatib bunu, İbn Abbas’tan “merfu” olarak rivâyet etmiş ve “uydurma” olduğunu söylemiştir.

2. *“Hz.Peygamber (s.a.v.) bir keresinde Cebrâil (as) ile beraberken oradan Ebû Bekir (ra) geçti. Dedi ki; Ebû Bekir mi? Hz.Peygamber (s.a.v.), onu tanıyor musun? Cebrâil (as); evet dedi. O gökyüzünde yeryüzündekinden daha meşhurdur. Melekler onu Kureyş’in hâkimi diye adlandırırlar. O hayattayken senin yardımcın,öldükten sonra da senin halifendir.”*

İbni Hibbân bunu Ebû Hureyre’den “merfu” olarak rivâyet eder. İsnâdında İsmail İbn Muhammed İbn Yusuf vardır, “yalancıdır” es-Suyûtî, el-Leâlî’de bunu başka bir yoldan anlatmıştır. Bunda da hadis uydurduğu bilinen biri vardır.

ez-Zehebî bu hadisin isnâdının “karanlık” olduğunu söylemiştir. İbn Hacer de el-Lisan’da buna katkıda bulunarak râvilerinin el-Mualla İbnu’l Velid hariç hepsinin güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir. İbn Hibbân onu es-Sikat adlı eserinde zikretmiştir. İsnâdında İsmail İbn Muhammed vardır. el- Hâkim ise onun “uydurma” hadisler rivâyet ettiğini söylemiştir.

3. *“Ebû Bekir’in içinde bulunduğu bir topluluğa, ondan başkasını imamlık yapması uygun değildir.”²¹¹*

İbn Adiy bunu, Hz. Aişe’den (ra) “merfu” olarak rivâyet etmiştir.

²¹¹ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi’l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Aktın.

İbnu'l-Cevzî dedi ki: *“Bu hadis uydurma’dır. İsnâdında İsa İbn Meymun vardır. Onun hadisi kabul edilmez. Bunu ondan rivâyet eden Ahmet İbn Beşir’dir, hadisi alınmaz.”*

el-Leâlî’de, hadisi et-Tirmizî’nin (bu yolla) rivâyet ettiği söylenir. Ahmet İbn Beşir, Buharî’nin ricalindendir. Âlimlerin çoğu onun güvenilir olduğunu söylerler. İsa İbn Meymun ise; İbni Main bir kez onun durumunun pek zararı yoktur demiştir. Hammad ibn (Ebi) Seleme ise, onun güvenilir olduğunu söylemiştir. Onu suçlayan bile onun hadis uydurduğunu söylememiştir. Peki, hadisin (uydurma) olduğuna nasıl hüküm verebiliriz? Bunun cevabı; ismi Ahmet İbn Beşir olan iki adam vardır. Onlardan birisi budur. Diğerinin ise, hadisi alınmaz. et-Takrib’in sahibi de böyle demiştir. İbn Kesir, Ebû Bekir’in Müsned’inde bu hadisin sahih olduğuna işaret eden (gerektiren) şahitler vardır. Sonra es-Suyûtî, hadisin şahitlerini zikretti.

4. *“Mirac’a götürüldüğümde dedim ki; Allah’ım! Benden sonra Ali b. Talib’i halife kıl. Bunun üzerine gökyüzü titredi. Melekler her taraftan seslenerek dediler ki; ey Muhammed şu ayeti oku: “Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.” Allah senden sonra Ebû Bekir’in halife olmasını dilemiştir.”*

el-Cevzekanî bunu, Ebu Said’den “merfu” olarak rivâyet etmiştir. Hadis “uydurma”dır.

5. *“Gökyüzüne çıkarıldım. Geçtiğim hiçbir sema olmasın ki, orada adım Muhammed Rasûlüllah olarak, benden sonra da Ebû Bekir yazılmış olmasın.”²¹²*

İbn Adiy bunu, Ebû Hureyre’den “merfu” olarak rivâyet etmiştir. İsnâdında Abdullah İbn İbrahim el-Ğifarî vardır. Hadis uydurur.

el-Leâlî’de, (es-Suyûtî): *“Bu hadis hakkında Allah’a istiharede bulundum. Bu hadis hakkındaki hüküm, zayıflık ve uydurulmuşluk değil, hasen olduğu şeklindedir. Sebebi de şahidinin çok oluşundandır”*. İbn Abbas’dan bunu “merfu” olarak rivâyet etmiştir.

el-Hatib bunu, Tarih’inde rivâyet etmiştir. el-Bezzar’ın Müsned’inde, İbn Ömer’den “merfu” olarak rivâyet edilmiştir. Fakat adı geçen el-Ğifarî yoluyla gelir. Sonra onun başka

²¹² İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi’l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

şahidini zikretti. Hepsi de delil olabilmekten yoksun bir sürü tartışmadan hâli değildir. Bu durumda olan bir hadis,rivâyet yolları ne kadar çok olursa olsun “hasen li-gayrihi” bile olamaz.

2.2. Hz. Ömer Hakkında Uydurulan Siyasî Hadisler

1. *“Eğer ben size nebi olarak gönderilmeseydim, Ömer size nebi olarak gönderilirdi.”*

İbn Adiy bunu, Bilâl'den (ra) “merfu” olarak rivâyet etmiştir. İsnâdında hadis uyduran vardır. Bu hadis başka bir yoldan da rivâyet edilmiştir. İsnâdında hadisi terk edilen iki kişi vardır. Bunlar Abdullah İbn Vakid ve Müşerrih İbn Ahan'dır.

el-Leâlî'de denildi ki: (Yahya) İbn Main, İbn Vakid'i güvenilir görmüştür. İbn Hibbân, ikinci râviyi es-Sikat adlı kitabında zikretmiştir.

2. *“Allah (cc) her Cuma gecesi yüz bin günahkârı cehennem ateşinden azâd eder. Ancak iki kişiyi affetmez. Bu iki kişi ümmetime dâhildirler fakat onlardan değildirler. Allah bağışladığı kulları arasında onları bağışlamaz. Onlar arasında putlara tapınan ve cehenneme zincirlerle götürülenler vardır. O iki kişi, Ebû Bekir ve Ömer'i sevmeyip buğz edenlerdir. Onlar İslâm'a dâhil değildirler. Onlar ancak bu ümmetin yahudileridir.Sonra dedi ki; Allah'ın laneti, Ebû Bekir, Ömer,Osman ve Ali'ye buğz edenlere olsun.”*

Bunu el- Hatip, Enes'den “merfu” olarak rivâyet etmiştir. Bu hadis,“uydurma”dır.el-Mizan'da bu hadisin Meysere İbn Abdillâh el-Hadim'in “uydurma” rivâyetlerinden olduğu zikredilir.

3. *“Gökyüzünde seksen bin melek,Ebû Bekir ve Ömer'i sevenlere istiğfarda bulunurlar. İkinci kat semada da seksen bin melek vardır, Ebû Bekir ve Ömer'e buğz edenlere lânet ederler.”²¹³*

el-Hatip bunu, Ebû Hureyre'den “merfu” olarak rivâyet etmiştir. Bu hadisi el- Hasen İbn Ali el-Adevî uydurmuştur. es-Suyûtî el-Leâlî'de, bunu ed-Deylemî, Ebû Nuaym (onun yoluyla) rivâyet etmiştir. Bu da hiçbir şey ifade etmez. Bunu Ayrıca İbn Şahin bir başka yoldan

²¹³ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

rivâyet eder. Senedinde Muhammed İbn Abdillâh es-Semerkindî vardır. Bu insan hadis uydurur.

4. *“Kim Allah’a iftira ederse, öldürür tevbeye davet edilmez. Kim de bana söverse, öldürülür tevbeye davet edilmez. Kim Ebû Bekir ve Ömer’e söverse, öldürülür tevbeye davet edilmez. Kim Osman’a söverse, ona kırbaç vurulur. Kim de Ali’ye söverse, kendisine kırbaç vurulur. Zira Allah beni ve o ikisini (Ebû Bekir ve Ömer) bir topraktan yaratmıştır. Hepimiz de o toprağa gömüleceğiz.”*

İbn Adiy bunu, Enes’den “merfu” olarak rivâyet eder. Bu rivâyet “uydurma”dır. İbn Adiy dedi ki: “Burada ki kötülük, Yâ’kub İbnu’l-Cehm’denir”. el-Lisan’da bu hadisin “uydurma” olduğu söylenir. el-Leâlî’de bu hadis başka rivâyet yollarla zikredilir. Bu rivâyetlerin birisinde şöyle denir: *“Doğan her insanın göbeğinde, yaratıldığı toprak vardır. Ömrünün sonuna yaklaştığında, kendisinden yaratıldığı toprağa döndürülür ve orada defnolunur.”*

5. *“Kim Sıddık’a (Ebû Bekir)’e söverse, o zındıktır. Kim Ömer’e söverse, gideceği yer Sakar cehennemidir. Kimde Osman’a söverse, onun düşmanı Allah olur. Kim de Ali’ye söverse, onun düşmanı (hasmı) Nebî (s.a.v.) dir.”*

Bu hadis “uydurma”dır.

6. *“ Ben ilkim, Ebû Bekir ikincidir, Ömer üçüncüdür. İnsanlar bizden sonra, kim kimi yarışta geçerse, kim ilk gelirse o ilk olur.”²¹⁴*

İbn Adiy bunu, İbni Abbas’dan “merfu” olarak rivâyet etmiştir. Bu rivâyet uydurmadır. Bunu Efram İbn Havşeb uydurmuştur.

el-Leâlî’de, et-Taberanî ve Ebû Nuaym onun yoluyla rivâyet etmişlerdir. Bunu İbnu’l-Cevzî sözünden sonra söylemenin hiçbir anlamı yoktur.

7. *“Mirac’a götürüldüğüm gece gökte; koşumlu, gemli, fıski yapmayan, idrarda bulunmayan, terlemeyen, başları kırmızı yakuttan, ayakları ve tırnakları yeşil zümrütten,*

²¹⁴ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi’l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

kuyrukları sarı akikten ve kanatlı hazır bekletilen atlar gördüm. Cerâil'e dedim ki; bunlar kimin için ? Dedi ki; bunlar Ebû Bekir'in ve Ömer'in sevenleri içindir."

el-Hatip bunu, Enes'den "merfu" olarak rivâyet etmiştir. Hadis "uydurma"dır.

8. *"Nebi (s.a.v.), Ebû Bekir ve Ömer'i kardeşi ilan etti. O ikisine dedi ki; ikiniz benim dünya ve ahiretteki yardımcılarınısınız. Benim ve sizin misaliniz, tıpkı cennette uçan bir kuş gibidir. Ben kuşum, siz ise kanatlarınsınız. Ben ve ikiniz cennette dilediğimiz gibi gezeriz. Ben ve ikiniz âlemlerin Rabbini ziyâret ederiz. Ben ve ikiniz cennette beraber otururuz."*

İbn Hibbân bunu, Enes'den "merfu" olarak rivâyet etmiştir. Bu hadiste "uydurma" bir hadistir.

2.3. Hz. Osman Hakkında Uydurulan Siyasî Hadisler

1. *"Nebi (s.a.v.) bir adamın cenaze namazını kılmadı. Dediler ki; bundan başka bir kimsenin namazını terk ettiğini görmedik. Dedi ki; o, Osman İbn Affan'dan nefret ediyordu. Allah (cc) da ondan nefret ediyor."*

Bunu Ebû Hayseme, Cabir ibn Abdillah'dan "merfu" olarak rivâyet etmiştir. Hadisin kaynağı Ali Muhammed İbn Ziyad'dır. Onun hadisi alınmaz. Yahya ve diğer âlimler onu yalanlamışlardır. es-Suyûtî (el-Leâlî) bu hadisi et-Tirmizî'nin bu yolla rivâyet ettiğini söylemiştir. Ancak onun "zayıf" olduğunu söylemiştir. ez-Zehebî el-Mizan'da; "Bu hadis uydurmadır" demiştir.

2. *"Osman b. Affan yaşadıkça? Allah'ın kınında duran bir kılıcı vardır. O öldürülünce, bu kılıç kınından çıkarılır ve kıyamet gününe kadar da kınına girmez."*

İbn Adiy bunu, Enes'ten "merfu" olarak rivâyet etmiştir. Bu rivâyet "uydurma"dır. Bunu uydurma konusunda suçlanan Amr İbn Faid'dir, isnâdında bir başka yalancı vardır.

3. *"Nebi (s.a.v.) ayağa kalktı ve Osman'ı (ra) kucakladı, Sonra dedi ki; sen dünya ve ahirette benim dostumsun."*²¹⁵

²¹⁵ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

Ebû Ya'la bunu, Cabir'den "merfu" olarak rivâyet etmiştir. İsnâdında Ubeyd İbn Hassan vardır. Uydurma hadisler rivâyet eder. Talha İbn Zeyd'in hadisi hüccet olarak alınmaz.

el-Leâlî'de (es-Suyûtî) bunu, Ebû Nuaym'ın Fedailu's- Sahabe'de rivâyet ettiği söylenir. el-Hâkim ise, el-Müstedrek'te bunu rivâyet etmiş ve Sahihayn'ın şartına göre "sahih" olduğunu söylemiştir. ez-Zehebî'de rivâyet yollarını araştırarak bu rivâyetin "zayıf" olduğunu belirtmiştir. İsnâdında Talha İbn Zeyd vardır. O çok zayıf bir râvidir, Ubeyd İbn Hassan'dan rivâyet eder. Hadisi az olan bir kimsedir.

Bu hadisi el-Bezzar, şu lafızla rivâyet etmiştir: Rasûlüllah (s.a.v.) Hz. Osman'ın elinden tuttu, dedi ki; bu benim dünyada dostum ve ahirette velimdir. İsnâdında Harice İbn Mus'ab vardır.

İbn Hibbân dedi ki: *"Yalancılardan uydurma hadis rivâyet eder ve tedliste bulunur. Hadisleri uydurma hadisleri arasında rivâyet edilir."* (es-Suyûtî) el-Leâlî'de dedi ki: "et-Tirmizî ve İbn Mace ondan hadis rivâyet etmiştir." Bu hadisi aynı zamanda el-Hâkim de rivâyet etmiştir ve "sahih" demiştir. ez-Zehebî de bunun diğer rivâyet yollarını araştırmıştır. İsnâdında el-Kâsım İbnü'l-Hakem İbn İdris el-Ensâri vardır. O ise "zayıf"tır. Bu hadisi ayrıca Abdullah İbn Ahmet (onun yoluyla) Zevâidu'l-Müsned'de rivâyet etmiştir.

4. *"Her Nebi'nin ümmetinden halili (dostu) vardır. Benim de dostum Osman'dır."*

ez-Zeyl'de denildi ki: "Bu rivâyet el-Malatî'nin bâtil rivâyetlerindedir."

5. *"Cennette hiçbir ağaç olmasın ki, yapraklarının üzerinde Lâ İlâhe İllellâh Muhammedün Rasûlüllah, Ebû Bekir es-Siddîk, Ömer el-Faruk, Osman Zü'n-Nureyn yazılı olmasın."*²¹⁶

et-Taberanî bunu, İbn Abbas'tan "merfu" olarak rivâyet etmiştir. İbn Hibbân bunun "uydurma" olduğunu söylemiştir. ez-Zehebî'de onu desteklemiştir.

²¹⁶ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

6. *“Ebû Bekir benim vezirim ve benden sonra ümmetim arasında “hilafetle” kâim olacaktır. Ömer benim sevgili dostumdur ve benim dilimle konuşur. Ben Osman’dan, Osman da bendendir. Ali ise, benim kardeşim ve sancağımın sahibidir.”*

İbn Adiy ve İbn Hibbân bunu, Cabir’den “merfu” olarak rivâyet etmiştir. İsnâdında Kadîh İbn Rahme ve el-Hasen İbn Ebî Câfer vardır. Her ikisinin de hadisi terk edilmiştir. Hadis “uydurma”dır. Ebû Nuaym bu hadisi Fedailu’s-Sahabe’de rivâyet etmiştir.

2.4. Hz. Ali Hakkında Uydurulan Siyasî Hadisler

1. *“Ey Ali! Ben Nübüvvetle seninle tartışacağız,geçtim.Sen de inşallah yedi yıl önce insanlarla tartışacaksın,geçtin. Bunda Kureyş’ten hiç kimse seninle tartışamaz. Sen onların Allah’a iman edenlerinin ilki, Allah’ın ahbine en çok vefa gösteren, Allah’ın emrine en sıkı sarılan,onların en adil taksim yapanı,belki idarede en adil,davalara bakma da en basiretlisi ve o meziyet (sıfat) olarak Allah katında en büyüklerisin.”*

Ebu Nuaym bunu,Muaz’dan “merfu” olarak rivâyet etmiştir. Hadis “uydurma”dır. Onunda afeti,Bişr İbn İbrahim el-Ensârî’dir. Ebû Nuaym bunu Ebû Said’den “merfu” olarak rivâyet etmiştir.

2. *“İleride fitne olacak. Kim o fitneye yetişirse, iki şeye dikkat etsin; Allah’ın kitabı ve Ali b.Ebi Talip. Ben Allah’ın Rasulü’nü (s.a.v.) Ali’nin (ra) elini tuttuğu bir sırada şöyle dediğini işittim; Bu bana ilk iman edendir. Kıyâmet günü musafaha edecek olandır. Bu ümmetimin Faruk’u dur. Hak ile bâtilin arasını ayırır. O,mü’minlerin oğul arısıdır. Zalimlerin oğul arısı ise maldır. O,Sıddık’ı Ekber’dir. O,bana gelinen kapıdır. O,benden sonra benim halifemdir.”²¹⁷*

el-Ukaylî bunu, İbni Abbas’tan “merfu” olarak rivâyet etmiştir. İsnâdında Dahir İbn Yahya er-Razi vardır.Rafizilikte aşırı bir kimseydi. Hadisi alınıp ona tâbi olunmaz. Oğlu Abdullah İbn Dahir’de “yalancı”dır. Ondandır rivâyet eden de odur.

²¹⁷ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi’l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

el-Hâkim (el-Kunâ)'dan bunu başka bir yoldan rivâyet etmiş ve isnâdının sahih olmadığını söylemiştir. el-Mizan'da, İshak İbn Bişr el-Esedî'nin tercüme-i halinde,yalancı ve hadis uyduran birisi olduğu söylenir. Onun hayatını anlatırken bu hadise yer verdi.

3. *“Nefsim elinde olana andolsun ki, eğer onlar Ali'ye itaat ederlerse topluca hep beraber cennete gireceklerdir.”*

et-Taberanî bunu, İbn Mesud'dan “merfu” olarak rivâyet etmiştir. Isnâdında Abdurrahman'ın (İbn Avf) kölesi Mînya vardır. Güvenilir değildir. Bu hadisi uydurmakla suçlanmıştır. et-Taberanî yine bu hadisi ondan başka bir yolla rivâyet etmiştir. Bununla beraber “istihlaf” kıssasını da anlatır.el-Leâli'de bu hadisi Ali'nin şu hadisi güçlendiriyor. “Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) bana dedi ki; seni öne çıkarması için Allah'a (üç kez) dua ettim. O da bunu kabul etmeyip Ebû Bekir'i (ra) öne çıkardı.”

ed-Darekutnî bunu, el-Efrad'da rivâyet etmiştir.

4. *“Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) Tebuk gazvesine çıktığında, Ali'yi Medine'de kendi halifesi olarak bırakır. Ali şöyle dedi; beni kadınlar ve çocuklarla mı arkada bırakıyorsun? O da dedi ki; Medine ancak ya seninle,ya da benimle olur. Senin bana göre durumun,Harun'un Musa'ya göre olan makamı gibi olur. Ancak benden sonra nebi olmayacaktır.”²¹⁸*

Bunu İbn Hibbân, Sa'd b.Ebi Vakkas'tan “merfu”olarak rivâyet etmiştir. Sonra da bu hadisin “bâtıl” olduğunu söyledi. Isnâdında Hafs İbn Ömer el-Ubullî vardır. O “yalancı” bir kimsedir. İmamlardan (hiç rivâyet edilmeyen) bâtil haberler rivâyet eder.

el-Hâkim bunu el-Müstedrek'te, Ali'den (ra) rivâyet etmiş ve isnâdının “sahih”olduğunu söylemiştir. ez-Zehebî ise,onun senedini izleyerek,senedinde Hakim İbn Cübeyr'in olduğunu zikreder. O ise, hadiste “zayıf”olan bir râvidir. Abdullah İbn Bekir el-Ğanevî ise, hadisi kabul edilmeyen bir kimsedir.

²¹⁸ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

İbn Hibbân onun yolundan başka bir yolla Aişe'den (ra) "merfu" olarak rivâyet etmiştir. İsnâdın el-Hasen ibn Ali el-Adevî vardır. İbn Hibbân, bu hadisi onun uydurduğunu söyler. İbnu'n- Neccar da onun yolundan başka bir yolla rivâyet etmiştir.

Hadisin aslı ise, şu lafızla rivâyet edilmiştir: "Sen bana göre, Harun'un Musa'ya göre olan makamındasın." Bu hadis, Sahihayn'da ve diğer kaynaklarda vardır.

5. "Allah hiçbir Nebi göndermiş olmasın ki, ondan sonra gelecek olan kimseyi açıklamış olmasın. Kendisine, bunu sana açıkladı mı, dedim. Hayır dedi. Bir süre sonra kendisine yine sordum. Ali b. Ebi Talip dedi."

el-Ukaylî bunu, Selman'dan "merfu" olarak rivâyet etmiştir. İsnâdında iki bilinmeyen kimseyle bir "zayıf" râvi vardır.

6. "Mirac'a çıkarıldığımda, arşın eteklerinde şunun yazılı olduğunu gördüm: Lâ İlâhe İllellâh Muhammedün Rasûlüllah onu Ali ile destekledim ve onu Ali'yle üstün kıldım."

ez-Zeyl'de, bunun "bâtıl" olduğu söylenmiştir. Bu, apaçık bir düzmedir "uydurma"dır.

7. "Nebi'yi (s.a.v.) Allah Mirac'a çıkarınca, ona her semada, yedinci semaya varıncaya kadar birçok acâiblikler gösterdi. Sabah olunca Rasûlüllah (s.a.v.) Rabbinin kendisine göstermiş olduğu acâiblikleri anlatmaya başladı. Bunun üzerine Mekkelilerden onu yalanlayanlar yalanladı, doğrulayanlar doğruladı. Tam bu esnada gökten bir yıldız koştı. Bunun üzerine Nebi (s.a.v.) dedi ki; bu yıldız kimin evine düşerse, o benden sonra halifemdir. Bu yıldızı aradılar. Onun Ali b. Ebi Talib'in evine düştüğünü gördüler. Mekkeliler hemen; Muhammed sapıttı, şaşırды, evinin halkı da aşağı bir dereceye indi dediler. Bunun üzerine amcasının oğluna döndü. Bu esnada da (Necm Sûresi) indi."

el-Cevzekânî bunu, İbn Abbas'tan "merfu" olarak rivâyet etti. İsnâdında üç yalancı vardır. Bu haber şüphesiz ki, "uydurma" bir haberdir.

8. "Benim vasım, sırrımın makamı, ehlimde halifem ve benden sonra bıraktığım en hayırlı kimse Ali'dir."²¹⁹

²¹⁹ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Aktın.

İbn Nasır,bu haberi Selman'dan “merfu” olarak rivâyet etmiştir. Abdülğani dedi ki: “Ravilerinin çoğu bilinmez ve zayıf kimselerdir”. el-Cevzekanî ise, bunun “bâtıl” olup aslının olmadığını söylemiştir. el-Ezdî, bunu şu lafızla rivâyet etmiştir. “*Allah'ın Nebisi'ne (s.a.v.) vasinin kim olduğu soruldu,dedi ki;Musa 'nın vasiyet ettiği kimdir. Yûşa dedi. Sonra şöyle dedi; benim vasim ve varisim benim borcumu öder,va 'dimi yerine getirir, benden sonra bıraktığım en hayırlı insan Ali'dir.*”

İsnâdında “metruk” ve “zayıf” raviler vardır. İbn Hibbân benzeri bir lafızla uydurma hadis içeren bir nüshadan bunu rivâyet etmiştir. el-Ukaylî ise, “Benim vasiyetimin sahibi, Ali b.Ebi Talip'dir” lafzıyla rivâyet etmiştir.

el-Mizan'da “Bu yalandır” denilir. el-Hâkim,bu haberi Bureyde'den “merfu” olarak rivâyet eder. İsnâdında hadis uyduran bir ravi vardır.

9. “*Nebi (s.a.v.) Enes'e dedi ki;bu hayattan senin yanına ilk gelecek olan kimse mü'minlerin emiri (önderi),nebilerin efendisi, kıyâmette abdest azaları aydınlık olarak gelecek olanların rehberi ve kendisine vasiyet edilmişlerin sonuncusudur. Bunun üzerine ben: Allah'ım ! Onu Ensar'dan bir adam kıl dedim. Bir de ne göreyim, Ali çıkageldi. Rasûlüllah (s.a.v.) Enes bu kim, dedi? Ben de ;Ali dedim. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) sevinçten kalkıp onu kucakladı. Sonra yüzünden terini silmeye başladı. Ali, ey Allah'ın Rasûlü(s.a.v.)bana bundan daha önce hiç yapmadığın birşey yaptın. Dedi ki;bunu yapmama engel olan ne ki? Benim borcumu ödeyecek sen, onlara benim adımı işittirecek sen, benden sonra onların aralarındaki ihtilafı onlara açıklayacak sen!*”²²⁰

Ebû Nuaym bunu rivâyet etmiştir. el-Mizan'da ; “ Bu uydurma bir hadistir” denilir.

el-Cevzekânî bunu, Ebû Zer'den “merfu” olarak rivâyet etmiştir. “*Ben nasıl ki nebilerin sonuncusuyum, Ali ve onun varisleri de evliyanın sonuncuları olacaklardır.*” Bu hadis “uydurma”dır.

²²⁰ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

10. Ali'nin sözü : “İnsanların hilafete en layık ve hak sahibi olmama rağmen, insanlar Ebû Bekir'e bey'at ettiler. Ben de insanlar açıktan kâfir olmasınlar korkusuyla O'na bey'at ettim. Yoksa onlar birbirlerinin boyunlarını kılıçla vururlardı.

Sonra ben yine hilafete en layık ve çok hak sahibi olmama rağmen, insanlar Ömer'e bey'at ettiler. Yine insanlar birbirlerinin boyunlarını kılıçla vurmasınlar diye O'na bey'at ettim. Bundan sonra, siz Osman'a bey'at etmek istiyorsunuz, o zaman ben de O'nun sözünü işitir ve O'na itaat ederim.

Ömer beni beş kişinin arasına kattı. Ama ben onların altıncısıyım. Benim onlar üzerinde bir fazilet sahibi olduğumu bilmez.”

el-Ukaylî bunu, uzun bir hadis olarak Amir İbn Vâsile el-Kenanî'den (Ebu't-Tufeyl),o da Ali'den Dedi ki:“Senedinde bilinmeyen iki ravi vardır.”el-Cevzekanî, bu hadisin “uydurma” olduğunu söylemiştir. el-Mizan'da bu haberin “münker” olup sahih olmadığı zikredilir. Mü'minlerin Emiri hâşâ böyle bir şey söylesin !

11. “Benim kardeşim, vezirim ve benim ehlimden halîfem,benden sonra bırakacağım borcumu ödeyecek ve sözümü yerine getirecek olan en hayırlı insan Ali'dir.”

İbn Hibbân bunu,Enes'den “merfu” olarak rivâyet etmiştir. İbnü'l-Cevzî ve ez-Zehbî,bu hadisin “uydurma” olduğunu söylemişlerdir. Bu hadis uydurmakla suçlanan Matar İbn Meymun el-İskaf vardır.

12. “Âlemlerin Rabbi, Ali b.Ebi Talip hakkında benden söz aldı. Dedi ki;bu hidâyetin sancağı, imanın burcu,evliyânın imamı,bana uyanların hepsinin nûrudur. Ali b.Ebi Talip, yarın kıyâmet günü havzımın başında benim emirim (güvendiğim) ve bayrağımın sahibi ve Rabbimin cennetinin hazinelerinin anahtarları üzerinde güvendiğim insandır.”²²¹

Ebû Nuaym bu hadisi, Enes'den “merfu” olarak rivâyet etmiştir. İbn Adiy dedi ki: “İsnâdın daki Lahiz İbn Abdillâh güvenilmeyen ve derin ilmi olmayan bir kimsedir. Güvenilir

²²¹ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

ravilerin adını kullanarak “münker” olan hadisler rivâyet eder.” el-Mizan’da,bu hadis “uydurma” hadislerin en soğuşu olarak zikredilir.

13. *Hz.Aişe’nin (ra) hadisi: “Allah’ın Rasûlü’nün (s.a.v.) ölümü yaklaşınca dedi ki; bana sevgilimi çağırın,ben de Ebû Bekir’i çağırđım. Ona baktı sonra başını yastığa koydu,sonra yine sevgilimi çağırın dedi.Bende bunun üzerine Ömer’i çağırđım, Ona da baktı ve başını yastığına koydu. Sonra yine bana sevgilimi çağırın dedi,dedim ki;yazıklar olsun size Ona Ali b. Ebi Talib’i çağırın vallahi ondan başkasını istemiyor. Onu görünce onu elbisesinin içine aldı. Böylece ruhu kabzolunca ya kadar eli üzerinde öyle kaldı.”*

Bunu ed-Darekutnî, Aişe’den (ra) “merfu” olarak rivâyet etmiştir . İbnu’l-Cevzî dedi ki:“Bu hadis uydurmadır”.ed-Darekutnî ise,“garîb” olduğunu söylemiştir. Bu hadisi yalnız Müslim İbn Keysan el-A’ver (teferrüd) yoluyla rivâyet etmiştir. Yine İsmail b.Eban el-Verrak bunu teferrüdle rivâyet etmiştir.

el-Leâlî’de,et-Tirmizî ve İbn Mâce, Müslim’den hadis rivâyet etmişlerdir. O,hadisi terk edilen bir kimsedir.İsmail de Buharî’nin hocalarındandır.

İbn Adiy de, bunu başka bir yoldan Abdullah İbn Amr’dan “merfu” olarak rivâyet etmiştir. Sonra şunu ekledi: “Ali’ye; ne dedi, diye soruldu? Dedi ki;bana (ilimden) bin kapı öğretti. Her kapı bin kapıyı açar.”

14. *“Kıyâmet günü olunca benim için uzunluğu otuz mil olan bir minber konur. Sonra arşın içinden bir münadî seslenir; Muhammed nerede? Bana çık denir. Ben de o anda o minberin en yüksek yerinde olurum.Sonra ikinci kez seslenir; Ali nerede? O da hemen benden bir basamak aşağıda oluverir. O zaman tüm yaratılmışlar, Muhammed’in nebilerin efendisi, Ali’nin de mü’minlerin efendisi olduğunu öğrenirler. Bunun üzerine bir adam ayağa kalkarak,bundan sonra Ali’ye kim buğz edebilir ki? Dedi ki;ona Kureyş’ten ancak bedbaht olan, Ensar’dan da ancak yahudî olanlar, Araplardan da ancak zinâdan olma, diğer insanlardan da yine ancak bedbaht olanlar buğz eder.”²²²*

²²² İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi’l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Aktın.

ed-Darekutnî, bu hadisi Enes'den "merfu" olarak rivâyet eder. İsnâdında İsmail İbn Musa vardır, aşırı bir Rafizî'dir. Onun hocası mechuldür.

İbnu'l-Cevzî bu hadisin, "uydurma" olduğunu söylemiştir. el-Mizan'da da bunun "uydurma" bir haber olduğu söylenir.

15. *"Benim misalim, bir ağacın misali gibidir. Ben onun kökü, Ali ise dalıdır. Hasan ve Hüseyin meyvesidir. Şia ise onun yapraklarıdır. Temiz olanlardan temizden başka ne çıkar ki?"*

Bunu İbn Merdeveyhî, Ali'den "merfu" olarak rivâyet etmiştir. İsnâdında Abbad İbn Yak'up vardır. O Rafizî'dir. Hadisi, İbnu'l-Cevzî uydurma hadislerden zikretmiştir. es-Suyûtî de bunun senedeni izleyip araştırmamıştır.

Bir rivâyette de şu lafızla rivâyet edilir. *"Ağaç benim, Fatma onun dalıdır. Ali onun döllemesidir. Hasan ve Hüseyin onun meyvesidir. Bizim Şia'mız onun dallarıdır. Onun aslı Adn Cenneti'ndedir."*

el-Hâkim, bu hadisi el-Müstedrek'te rivâyet etmiştir. Metninin "şaz" olduğu söylenmiştir. Sonra hakkında, isnâdında yalan söyleyen biri vardır ve bu hadis "uydurma"dır demiştir.

16. *"Rasulullah (s.a.v.) Ali'ye, sen ve Şia cennettesiniz" dedi.*

el-Hatip bunu, "merfu" olarak Ali'den rivâyet etmiştir. İsnâdında Cemi İbn Ömer el-Basrî vardır. O hadis uyduran birisidir.

17. *"Nebi (s.a.v.) Ali'ye (ra) dedi ki; sen ve ashabım cennettesiniz. Sen ve Şia cennettesiniz. Ancak seni sevenlerden öyle bir topluluk olacak ki, İslâm'ı dilleriyle tanımlarlar, Kur'an-ı okurlar ama o, onların köprücük kemiklerini geçmez. Onlarda bir (nebz) alameti vardır. Onlar Rafizî olarak adlandırılırlar. Eğer onlarla karşılaşırsan onlarla savaş, zira onlar müşriktirler."* ²²³

²²³ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

Dediler ki;“ey Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) Bunun alameti nedir? Dedi ki; onlar Cuma ve cemaat namazlarını terk ederler ve ilk selefe dil uzatırlar.”

el-Hatip bunu, “merfu” olarak Ümmü Seleme den rivâyet etmiştir. İsnâdında Sevvar İbn Mus’ab vardır. O hadisi terk edilen birisidir.

18. *“Ebû Bekir (ra) Ali’ye (ra) dedi ki; Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle söylerken işittim: Sıratın üzerinde bir engel vardır. Onu ancak Ali İbn Ebi Talib’ten bir izin (icazetle) olan geçebilir. Ali dedi ki;ben de Rasûlüllah’ı (s.a.v.) şöyle derken işittim. Ebû Bekir ve Ömer’e sövene, Sırat’ı geçme izni yazmayacaksın.”*

el-Hatip,bunu rivâyet ettikten sonra “uydurma” olduğunu söylemiştir. Bu hadis kıssacıların uydurmasıdır.

19. *“Allah (cc), Ali’yi Fatma ile evlendirmek isteyince,bir meleğin Tûba ağacını sallamasını emretti. O da ağacı salladı. Ağaç da ince ekmek verdi (düşürdü). Bunun üzerine Allah (cc), melekler yarattı ve onu yerden topladılar. Kıyâmet günü ise, insanlar arasında melekler ayağa kalkarlar,bizi ve ehl-i beyti seven herkese içinde cehennemden beraat olan bir yazı verirler.”*

el-Hatip bu hadisi, Bilâl’den “merfu”olarak rivâyet eder. Ravilerinin hepsinin “meçhul” olduğunu söyler.

20. *“Rasûlüllah’a (s.a.v.) sordum; Senden sonra insanların en hayırlısı kimdir? Ebû Bekir dedi. Dedim ki; Sonra kim? Ömer dedi. Bunun üzerine Fatma dedi ki; ey Allah’ın Rasûlü (s.a.v.) Ali hakkında bir şey söylemedin! Ey Fatma dedi; Ali benim nefsim gibidir. Onun nefsi için bir şey söylediğini görmedim.”²²⁴*

İsnâdında Halid İbn İsmail vardır. Bu kimse hadis uydurur.

21. *“ Kim beni severse, Ali’yi de sevsin. Kim Ali’ye buğz ederse, bana buğz etmiştir.*

²²⁴ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi’l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

Kim de bana buğz ederse, Allah'a buğz etmiştir. Kim de Allah'a buğz ederse Cehenneme girer."

el-Hatip,bu hadisin "uydurma" olduğunu söylemiştir.

22. *"Allah (cc) nebilerin misakını aldığında ve senin de (daha Âdem'in sulbündeyken) misakını aldı ve seni nebilerin sevgili efendisi kıldı. Senin vasini de (senden sonraki vasiyet sahibini) evliyanın seyyidi kıldı."*

ed-Darekutnî, bunun "uydurma" bir hadis olduğunu söylemiştir.

23. *"Ey Ali! Allah (cc) seni, zürriyetini, anne ve babanı,ehlını,Şia'nı ve senin Şia'nı seveni bağışlamıştır."*

İsnâdında hadis "uyduran" biri vardır.

24. *"Ali (ra), Nebi'yi (s.a.v.) Safa'da fil suretinde olan bir şahsa yönelip onu lanetlediğini gördüm. Dedim ki;bu lanetlediğin şahıs kimdir ey Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) ? Bu taşlanmış şeytandır dedi. Bunun üzerine;ey Allah'ın düşmanı! seni öldüreyim de ümmeti senden kurtarayım dedim. Şeytan dedi ki;bu senin bana vereceğin ceza değil. Peki senin cezan nedir Ey Allah'ın düşmanı dedim? Dedi ki; sana buğzeden hiçbir kimse olmasın ki,onun anasının rahmine babasıyla ortak olmayayım."*

İbn Merdeveyhî bunu,Ali'den (ra) "merfu" olarak rivâyet etmiştir. İsnâdında İshak İbn Muhammed en-Nehaî vardır. O "gulat" tandır.

O Ali'de (ra) ulûhiyet görüyordu.

Bunu yine,el-Hatip: "Vallahi sana buğzeden hiçbir kimse olmuş olmasın ki,arasında onun annesine babasıyla ortak olmayayım" şeklinde rivâyet etmiştir.

25. *"Allah (cc) İsrailoğullarına,nebilerine karşı kötü düşünce sahibi olduklarından ötürü, yağmuru vermedi. Bu,ümmete de Ali İbn Ebi Talib'e buğz etmekten ötürü yağmur vermez."*²²⁵

²²⁵ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

İbn Adiy bu hadisi, İbn Abbas'tan “merfû” olarak rivâyet etmiş ve sonra da şunu söylemiştir. Bu hadisi el-Hasen İbn Osman İbn Ziyad uydurmuştur. ed-Deylemî, onun yolunun dışında bir yolla rivâyet etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASÎ HADİS UYDURMACILIĞI VE GÜNÜMÜZE ETKİSİ

Siyâsî mücâdele Müslümanlar arasında hilâfet tartışmalarını ortaya çıkardı. Bu kargaşa döneminde ortaya çıkan özellikle Hariciye mezhebinden olanlar çok masum ve mazlumları öldürüp, onların kanlarını akıttılar. Hariciler; “İman”, “Hüküm Allah’ındır” ve “Zalimlerden beri olma” kelimelerine şartlanmışlardı. Hepsinden daha da acısı, bu düşünceleri sebebiyle Müslümanların kanını bile helâl saydılar,gözlerini kırpmadan bir çok Müslümanı katledip oluk oluk kan akıttılar ve her tarafa pervasızca saldırdılar.

Bugün de aynı anlayışla ortaya çıkan ve İslâm adına hareket ettiğine inanıp, Allah için mücâdele ettiğini iddia eden guruplar vardır. Bunlara göre, kendilerinin karşısında olanlar zalimdir ve öldürülmeleri câizdir. Bunlar ile geçmişte ortaya çıkan aşırı uçlar arasında ki benzerliklere konumuz içerisinde yer verilecektir.

Harici mezhebi mensuplarını öne çıkaran en önemli özelliği sadece heyecanlı olmaları ve verdikleri sözlerine sadık olmaları değil, güttükleri dava uğrunda canını fedâ edecek kadar ölümden korkmamaları ve ölümü istemeleri,zorunlu bir sebep görmediklerinde sıkıntı ve tehlikelere göğüs germek de bunları başkalarından ayırt eden bariz sıfatlardandır.

Haricilerden bir kısmı Hz.Ali’yi (ra) zor duruma düşürmek için o konuşurken dinlemeyip arkalarını dönüp gidiyorlar. Hatta namaz kılarken cemaati terk ediyorlardı. Bazı Hariciler de durumu fırsata çevirmek için Hz.Ali (ra) ve Hz.Osman (ra) sebebiyle Müslümanlara saldırıyor, bu iki halifeye tâbi olanları müşriklik ve suçluyorlardı.

Hariciler Abdullah b.Habbab b.Eret’i öldürdüler ve cariyesinin karnını yardılar. Bunun üzerine Hz.Ali (ra) onlara: “Abdullah’ı öldürenleri bize teslim edin” deyince hepsi birlikte: “Onu hepimiz öldürdük” dediler. Hz.Ali (ra) ise bu kişilerle mücadeleye tutuştu. Neredeyse köklerini kurutacaktı. Ne yazık ki Hz.Ali’nin (ra) bu mücadelesi de diğerlerini içinde buldukları yanlış fikirlerinden caydırmadı. Öncekilerin yolundan yürümelerine mâni olamadı.

Hariciye mezhebine mensup olanların en ilginç durumlarından biri de, çoğunun görüntü olarak öne çıkan sıfatı olan “İhlas” idi. Fakat bu ihlas, akıllarını şartlandıran belirlenmiş bir hedefe saplanma ile dolu bir ihlastı. Bu kişilerin davranış ve düşüncelerin de ne kadar taraflı olduğunu ve ihlaslı olup olmadıklarını ortaya çıkarmak için, şu ilginç hikayelerini anlatalım.

“Hz. Abbas’ın oğlu Abdullah, Hz. Ali (ra) tarafından Haricilere gönderildiği zaman onların yanına varıp münakaşa etti. Abdullah, uzun uzun secdede kalmaları sebebiyle alınlarının yara olduğunu, ellerinin deve dizleri gibi nasırlaştığını, üzerlerinde tertemiz elbiseler bulunduğunu gördü.”²²⁶ Bu hikaye onların ihlaslarının bir görüntüsüdür. Fakat diğer yönden onların kafalarında tarafgirlik duygusu hâkim olmuştu. Daha önce ki örneklerde de görüldüğü gibi bunlar, Hz. Ali (ra) müşriktir demediğinden dolayı Abdullah b. Habbab’ı öldürdüler. Buna mukabil, Hristiyanın hurma fidanını ücretsiz kabul etmediler. Bu olay, Müberred’in, “Kamil” adlı eserinde şu şekilde anlatılmaktadır.

Haricilerden gelen bu ilginç haber şu şekilde gerçekleşmiştir: “Onlar , bir Müslüman bir de Hristiyan ile karşılaştılar. Müslümanı öldürdüler, Hristiyana iyilikte bulundular. Ve Hristiyan hakkında, Peygamber’imizin (s.a.v.) vermiş olduğu “ *Emân’a sadakat gösterin*” dediler. Diğer yandan, boynunda Kur’an-ı Kerim asılı olan Abdullah’la, yanında bir de hamile karısı olduğu halde karşılaştılar ve ona şöyle dediler: “*Senin boynunda asılı bulunan, bizlere seni öldürmemizi emreder. Hakem’e başvurmadan önce Hz. Ali (ra) hakkında ve hilafetinin ilk altı yılında Hz. Osman (ra) hakkında ne dersin?*” diye sordular. Abdullah, iyilikle andı. Bunun üzerine Hariciler, “*Hakem’e başvurma hakkında ne dersin? dediler. Abdullah, Hz. Ali’nin (ra), Allah’ın kitabını sizden daha iyi bildiğini, Allah’ın dinini sizden daha iyi koruduğunu ve görüşünün sizden daha basiretli olduğunu söylerim*” dedi. Hariciler, “*Sen hidayete tabi olmuyor, adlarına bakarak adamlara tabi oluyorsun*” dediler. Abdullah’ı yakınlarında ki nehrin kenarına götürüp, acımasızca onu ve orada kestiler.”

Diğer yandan bir Hristiyandan hurma ağacı istediler. Adam “*Alın sizin olsun*” dedi. Onlar ise, “*Vallahi bunu parasız almayız*” diye cevap verdiler. “*Bunun üzerine Hristiyan*

²²⁶ El-Müberred, el-Kâmil c.2, s.134, İstikamet Matbaası-Kahire.

adam,Bu ne garip şey, Abdullah b.Habbab gibi bir adamı öldürüyorsunuz, fakat bizim hurma ağacımızı para vermeden almak istemiyorsunuz ?” ²²⁷

Bu hadisede de görüldüğü gibi birbirine zıt bu sıfatların İslâmi davranışla hiçbir bağlantısı yoktur. Bir taraftan takvalı ve ihlaslı gibi davranıp,diğer taraftan aşırı, katı,sapık ve çılgınca davranışlar,inançlarına ve düşüncelerine davet etmede taşkınlık,insanları baskı altına alma ve zorla kendi sapkın görüşlerini kabul etmeye zorlama gibi olumsuz bir tutum içindeydiler. İslâm hoşgörü dini olduğu düşünülürse,bu davranışları ihlas ve takvanın kalblere doldurduğu iman,şefkat ve merhametle bağdaşmayan bir durumdur.

Güzel konuşmaları ile iknâ edici söz sanatını bilmeleri Haricilerin en önemli özelliklerindedir. Bunlar soğukkanlı, düşmanları karşısında hiç telaşa kapılmazlar,sakin davranırlar,heyacanlanmazlar ve düşüncelerini anlatırken unutacak ölçüde kendilerini kaybetmezlerdi. Rivâyete göre; “*Abdülmelik b. Mervan’ın huzuruna Haricilerden bir kişiyi getirdiler. O adamın anlayışlı, âlim ve zeki bir kişi olduğunu gördü ve mezhebinden dönmesini istedi. Fakat adamın şuurlu ve ince düşünen bir kişi olduğunu anladıktan sonra adamın mezhebinden dönmesini tekrar istedi.*” Adam ise şu cevabı verdi. “*Bir kere söylemeniz kâfidir. Siz konuştunuz ben dinledim. Şimdi ben konuşayım siz dinleyin.*” Abdülmelik ona, konuş dedi. “*O kişi konuşmaya başladı. Açık ve sade bir dille mezhebini ona anlatmaya ve güzel göstermeye başladı. Abdülmelik şöyle dedi. Neredeyse kalbime, cennetin onlar için yaratıldığı ve onlarla beraber cihâd etmenin daha efdâl olduğu fikri yerleşiyordu. Sonra Allah Teâlâ’nın bana ilham ettiği, sarsılmaz delillere başvurdum ve kalbimde yerleşen Hakka dönerek o adama dedim ki: Dünya da ahiret de Allah’ındır. Allah beni dünyada nüfuz sahibi kıldı ve bize orada imkanlar verdi.*”

Bu konuşma ikisi arasında devam ederken Abdülmelik’in oğlu ağlayarak yanına geldi. Abdülmelik oğlunun ağlamasına dayanamadı. Bunu duyan Harici mezhebinden olan adam Abdülmelik’e şu etkileyici sözleri söyledi:“*Bırak onu ağlasın. Çünkü ağlama; avurtlarını genişletir, dimağını sağlamlaştırır,sesinin gür olmasını sağlar,Rabbine itaat mevkiinde bulunduğu zaman da kolayca ağlar ve yaşları bolca dökülür.*” Abdülmelik ona şu cevabı verdi :“*İçinde bulunduğun durum, senin böyle konuşmana engel olmuyor mu?*” Harici şu cevap verdi

²²⁷ Müberrid,el-Kâmil , c.2, s.135 İstikamet Matbaası – Kahire.

“Mü’mini, hakkı söylemekten alıkoyan herhangi bir engel bulunamaz.” Bunun üzerine Abdülmelik onun hapsedilmesi emretti ve peşinden de özür dileyerek şunları söyledi. *“ Eğer sen, sözlerinle halkımın çoğunu ifsad edecek bir tehlike arz etmeseydin seni hapsedmezdim. Beni şüpheye düşüren ve Allah’ın koruması olmasaydı beni dahi yoldan çıkarabilecek olan bir kişinin, benden sonra gelenlerin aklını çelmesi uzak bir ihtimal değildir.”*²²⁸

Belağat dilini güzel kullanan Hariciler, aynı zamanda tartışmayı, mücâdele etmeyi, şiir ve edebî metinleri okumayı çok severlerdi. Bunlar savaş alanlarında bile hasımları ile karşılıklı tartışmalara girişmişlerdir. Yine Hariciler hasımlarının hiçbir delilini kabul etmezler, delil ne kadar kuvvetli ve açık-seçik olursa olsun kendi görüşlerine uymuyorsa onların görüşleriyle iknâ olmazlardı. Hatta düşmanlarının delilleri ne kadar güçlü olursa bu onları motive eder, inançlarına daha fazla sarılırlar ve kendi görüşlerini destekleyen delilleri daha fazla araştırırlardı. Bunun sebebi; inançlarına körü körüne bağlanmaları ve mezheplerinin, doğru olduğu inancına ikna olmaları, düşünce ve idrak yollarını kapalı tutmalarıydı. Diğer yönden Hariciler, bedevîliklerinin göstergesi gereği, tartışmalarda çok sert ve katı idiler. Bu tutumları Haricilerin tek taraflı düşünmelerine ve başka düşünceleri dikkate almamalarına sebep olmuştur.

Geçmişte tasavvufî bir grup olarak ortaya çıkan, ihlas ve takvaları oldukları söylenen fakat yaptıkları din ile hiç bağdaşmayan Hariciler gibi gruplar vardı. Şimdi ise aynı fikir ve düşüncede bunları aratmayan, görüntüde Müslüman, Kur’an ve Sünnete bağlı, Allah için cihâd ettiğini sanan ve kendileri gibi düşünmeyeni kafir ilân eden gruplar vardır. İlginç olan, söz ve belâğatta çok yetenekli olan, muhâtabı iknâ etmede başarılı Hariciler gibi, bunların da özelliği taraftarlarını toplamada, onları birarada tutmada aynı maharete sahip olmalarıdır. Kur’an ayetlerini işine geldiği gibi zahiri anlamı ile değerlendirip anlayışsız, aşırı ve katı bir tutum sergilemektedirler. Dolayısıyla bu anlayışlarını, kur’anın ve sünnetin bir düşüncesiymiş gibi gösterip İslâm’a da zarar vermektedirler. Bir takım batıl mezhepler ve hak yolda gitmeyen tarikat ve cemaatler bugünde bu düşünceyle hareket etmektedir.

Sadece siyasî hadis uydurmacılığı değil, hangi maksatla uydurulmuş olursa olsun, mevzû hadislerin tümünün gerek dinin bünyesinde ve gerekse Müslümanların yaşayışında

²²⁸ Müberred, el-Kâmil, c.2. s.146.

birçok tahrifatlar yaptığı muhakkaktır. İslâm alimlerinin mevzû hadisleri tanıtmak suretiyle onların verdiği zararları büyük çapta azaltmış olmalarına rağmen, bu sözleri kitaplarına alan veya va'z kürsülerinde hadis nakleden, toplum içerisinde kendi taraflarının fikrini desteklemek için hadis uyduran şahısların icrâ ettikleri menfi tesirleri tamamen yok etmek mümkün olmamıştır. Bu bahis konusu hadislerin toplum üzerinde olumsuz bir takım etkileri olmuştur. Bu olumsuz etkiler günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir.

Müslümanlar arasında ki siyasî ayrılığı ve dinimizi yaşanmaz bir hâle getirmek için din düşmanları da ,dini gereksiz ve saçma gösterip birçok hadis uydurmuşlardır. Sonra ki dönemlerde hem kendileri hem de kendilerinden sonra gelen birçok zındık da dini yıkmaya amaçlarında bu hadisleri kullanmışlardır. İnançsız olan bu kişiler İslâm'a karşı besledikleri kin ve nefretlerini içlerinde gizleyerek, samimi dindar görüntüsünde Müslüman halkın arasına karışan birçok münâfık, her şeyden önce İslâm itikadını bozmayı ve Müslümanların kalplerindeki inançlarına şüphe ve tereddütler sokmayı başlıca gaye edinmişlerdi. Bu amaç doğrultusunda akla hayale gelmeyen, kafaları karıştıracak, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söylemediği ve söyleme imkanı da olmayan yüzbinleri bulan uydurma sözü hadis adı altında Hz. Peygamber'e (s.a.v.) nisbet ettiler. Kur'an'daki ayetler, daha Hz. Peygamber'imiz (s.a.v.) sağken münâfıkların nasıl Müslümanların arasına karıştığını göstermektedir.

Kur'an-ı Kerîm'ini, Allahü Teâlâ bütün insanlara sadece tebliğ ettirmekle kalmamış, aynı zamanda onda bulunan hükümleri açıklamak²²⁹ ve yaşayışıyla Müslümanlara “*en mükemmel bir örnek*”²³⁰ olmak üzere Hz. Peygamber'i (s.a.v.) görevlendirmiştir. Daha sonra “*Peygamber size ne verdiyse onu alın, neden sakındırdıysa ondan geri durun*”²³¹ buyurmak suretiyle de Rasûlüllah'a kayıtsız-şartsız bağlanmanın ve itaat etmenin lüzûmunu belirtmiştir.

Cenâb-ı Hak tarafından büyük yetkilerle gönderilen Hz. Peygamber (s.a.v.) Kur'an-ı Kerîm'in mücmel âyetlerini açıklamış, mânası mutlak olanları bazı kayıtlara bağlamış, lafzı umûmi olan âyetleri birtakım husûsi tevcihlerle açıklamış ve nihâyet Kur'an-ı Kerîm'in temas etmediği bazı problemleri de müstakil olarak halletmiştir.²³²

²²⁹ Nahl Sûresi, 44.

²³⁰ Ahzâb Sûresi, 21.

²³¹ Haşr Sûresi , 7.

²³² Subhî Sâlih, Ulûmü'l-hadis, s. 294.

Görüldüğü gibi İslâm'ı bütün teferruatı ile bilen,anlayan ve anlatan Hz.Peygamber (s.a.v.) dir. Onun dışındaki bütün Müslümanlar dini öğrenmek için Hz.Peygamber'i (s.a.v.) sözlerini, davranışlarını ve şemâili en doğru bir şekilde bilmeleri gerekir. Fakat hadis diye uydurulan sözler,Müslümanların dinini doğru bir şekilde öğrenmelerine ve bu bilgilere güvenilir bir şekilde ulaşmalarına engel olmuştur. Onlar karşılıklarına çıkan herhangi bir hadisin mâna ve mâhiyeti üzerinde düşünmeden önce, onun Hz.Peygamber'e (s.a.v.) ait olup olmadığını anlamak için uzun ve yorucu araştırmalar yapmak zorunda kalmışlar ve böylece mesâilerinin büyük bir kısmını hadis tenkidine harcamışlardır.

Siyasî mevzû hadislerin Müslümanlara verdiği zararın en tehlikeli yönü,aralarında zaten mevcut olan tefrikayı daha da körüklemiş olmasıdır. Özellikle,hilâfet için halifeler adına ortaya atılan siyâsî nicelikli hadis uydurmacılığı bunu daha da katmerlendirmiştir. Hz.Osman'ın (ra) şehit edilmesiyle birlikte ortaya çıkan muhtelif parti ve fırkalar,bâtıl davalarını takviye etmek düşüncesiyle hadis uydurmaya başlamışlardır. Bu asılsız sözleri,câhil halkı avlamak ve kendi hiziplerine çekmek için yem olarak kullanmışlardır. Karşı grup da boş durmamış düşmanına aynı silahla mukâbele etmek maksadıyla hadis uydurma hareketini hızlandırmıştır. Neticede aynı dinin mensubu, aynı Peygamber'in (s.a.v.) ümmeti olan Müslümanlar,birbirlerinin en büyük hasmı olmuşlar, kâfirlere karşı yapmadıkları hareketleri birbirlerine revâ görmüşlerdir.

Siyasî düşünce olarak ortaya çıkan ve ilk asırlarda mûtedil bir görünüşü olan Şîi'lik, sonraları bölmek ve saptırmak maksadıyla uydurulan sözde hadislerin büyük ölçüde tesiriyle değişmiş ve çok farklı bir mâhiyet almıştır.

Ehl-i beyt sevgisini ihmâl edip, siyâsî hesaplarla hadis imâl etmede en büyük gayret ve çabanın Şîiler'e ait olduğu muhakkaktır. Onlar bu ideallerini gerçekleştirmek için, hadislerin ve hadis ilminin büyük ölçüde tahrifi pahasına da olsa muhtelif hilelere başvurmuşlardır. Peygamber'imizin ehline şaibe getirecek şu hadis bu uydurmalarından biridir. *“Nebi'yi (s.a.v.) Allah (cc) Mirac'a çıkarınca, ona her semada, yedinci semaya varıncaya kadar birçok acaiblikler gösterdi. Sabah olunca Rasûlüllah (s.a.v.), Rabbinin kendisine göstermiş olduğu acaiblikleri anlatmaya başladı. Bunun üzerine Mekkelilerden onu yalanlayanlar yalanladı, doğrulayanlar doğruladı. Tam bu esnada gökten bir yıldız koptu. Bunun üzerine Nebi (s.a.v.) dedi ki;bu yıldız kimin evine düşerse, o benden sonra halifemdir. Bu yıldızı aradılar. Onun Ali b.Ebi Talib'in evine düştüğünü gördüler. Mekkeliler hemen; Muhammed sapıttı, şaşırıldı, evinin*

halkı da aşağı bir dereceye indi dediler. Bunun üzerine amcasının oğluna döndü. Bu esnada da (Necm Sûresi) indi.”²³³ Onların hadislere karşı giriştikleri suikastler bununla da kalmamış Hz.Ali'nin (ra) ağzından bile yalan söz uydurmuşlardır. Şu uydurma da bunun bir örneğidir. Ali'nin sözü : “İnsanların hilafete en lâyük ve hak sahibi olmama rağmen, insanlar Ebû Bekir'e bey'at ettiler. Ben de insanlar açıktan kâfir olmasınlar korkusuyla O'na bey'at ettim. Yoksa onlar birbirlerinin boyunlarını kılıçla vururlardı.”

Sonra ben yine hilafete en lâyük ve en çok hak sahibi olmama rağmen, insanlar Ömer'e bey'at ettiler. Yine insanlar birbirlerinin boyunlarını kılıçla vurmasınlar diye O'na bey'at ettim. Bundan sonra,siz Osman'a bey'at etmek istiyorsunuz,o zaman ben de O'nun sözünü iştirir ve O'na itaat ederim.

Ömer beni beş kişinin arasına kattı. Ama ben onların altıncısıyım. Benim onlar üzerinde bir fazilet sahibi olduğumu bilmez.”²³⁴

Bu nevi cüretkârlıkların dini tahrif etmek maksadıyla yapıldığı,iyi niyetle düşünülmüş bir nevi gayretkeşlik mahsûlü olduğu kabul edilemez; zira Allah Teâlâ'nın en mükemmel bir surette gönderdiği dinin böylesi insanların yardımına ihtiyacı olmadığı gibi, tamamlanması gereken eksik ve kifâyetsiz bir tarafı da mevcut değildir.²³⁵

Bir kısım Şî'î âlimler,mûteber muhaddislerin derslerine devam ederek onlardan hadis ilminin inceliklerini öğrendikten sonra,bu bilgileri kötü maksatlarına alet etmişlerdir. Şöyle ki: hadis ricâlini tarayarak , kendi hadisçileriyle aynı adı taşıdığını gördükleri mûteber Ehl-i sünnet muhaddislerini istismar etmişlerdir. Şî'î hadisçilerin hadislerini ötekilere nisbet etmişlerdir. Meselâ hadis tarihinde Süddî adında iki kişi vardır; biri Ehl-i sünnetin güvenilir âlimlerinden olan büyük Süddî İsmail b. Abdirrahman (ö.127/744), diğeri aşırı bir râfizi olan meşhur hadis uydurucu Süddî'dir. Şî'îler,İbni Kuteybe adından da aynı şekilde faydalanma yoluna gitmişlerdir. Abdullah b. Kuteybe,aşırı bir râfizidir. Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ise (ö.276/889) Ehl-i sünnetçe mûteber sayılan bir âlimdir. Pek değerli kitapları arasında el-Ma'ârif adlı bir eseri de bulunmaktadır. Şî'î İbn Kuteybe de aynı adlı bir kitap yazmıştır.²³⁶

²³³ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

²³⁴ İmam Eş-Şevkani, El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler. Tercüme, Mehmet Emin Akın.

²³⁵ Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî'nin bu husustaki tenkidi için Silsiletü'l-ehâdisi'z-za'ife, I, 52, nr. 32.

²³⁶ Abdülaziz ed-Dihlevî, Muhtasau't-tuhfeti'l-isnâ aşeriyye, s. 32.

Şiîler'in başka hileleri de,akidelerine uygun olarak hazırladıkları kitapları büyük hadis âlimleri tarafından yazılmış gibi göstermektir. Sahâbe-i kirâm ve Ehl-i sünnet mezhebi hakkında iftiralarla doldurdukları Sirru'l-ârifin adlı bir kitabı İmam Gazzâlî'ye (ö.505/1111) nispet etmek istemişlerdir. Bu sözleri Gazzâlî'nin söyleyeceğine ihtimal vermeyenleri ikna etmek hevesiyle de kitabın mukaddimesinde,onun,bu sırrın saklanması ve bu emanetin korunmasını vasiyet ettiğini uydurarak *“Bu kitapta bulunan bilgiler benim asıl inandıklarımıdır; diğer kitaplarda yazdıklarımı da vaziyeti idâre etmek (müdâhane) için yazdım”* dediğini iddia etmişlerdir. Ne tuhaftır ki, bu sözde itirafa inananlar da olmuştur.²³⁷

Siyâsî mahiyetteki uydurmaların çoğalmasında şahsî çıkarları için hadis imal eden hikâyecilerin hisseleri büyüktür. Onlar halkın arasında tefrikayı daha çok artıracaklarını hesaba katmadan ceplerini doldurmayı düşünmüşlerdir. Bunun için de bazen iki hikâyeci birlikte hadis uydurmaya çalışırlardı. Biri dinleyicilerine Hz.Ebû Bekir'in (ra) faziletlerine dair hadisler anlatarak caddenin bir ucunda ayakta hitap ederken, *“Mirac'a götürüldüğümde dedim ki; Allah'ım ! benden sonra Ali b. Talib'i halife kıl. Bunun üzerine gökyüzü titredi.Melekler her taraftan seslenerek dediler ki; ey Muhammed şu ayeti oku: Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz. Allah senden sonra Ebû Bekir'in (ra) halife olmasını dilemiştir.”* Bu uydurmalarından biridir. Diğer de Hz.Ali'nin (ra) meziyetleri hakkında hadisler rivâyet ederek, *“Âlemlerin Rabbi,Ali b.Ebi Talip hakkında benden söz aldı. Dedi ki;bu hidayetin sancağı, imanın burcu,evliyânın imamı,bana uyanların hepsinin nurudur. Ali b.Ebi Talip,yarın kıyâmet günü havzımın başında benim emirim (güvendiğim) ve bayrağımın sahibi ve Rabbimin cennetinin hazinelerinin anahtarları üzerinde güvendiğim insandır”* gibi caddenin öbür ucunda yer alırdı. Onlar hem Hz.Ali'nin (ra) aleyhtarlarından (Nâsibulerden) hem de Şiîler'den para almış ve sonra kazançlarını müsâvî olarak aralarında taksim etmişlerdir.²³⁸

Siyasî olarak ayrılan toplumlarda birçok alanda çelişmek, birbirlerine muhalefet etmek bir marifet olarak görülmüştür. Bu uğurda da kendi siyasî düşüncelerini destekleyen hadisler uydurmuşlar ve yine kendi siyasî hareketlerine inanmayı sanki Allah'ın bir farzı olarak göstermişlerdir. Diğer bir taraftan da kendi önderlerini yüceltip, karşı tarafın liderlerini ise eleştirmişler ve onu yerin dibine geçirmişlerdir.

²³⁷ Abdülaziz ed-Dihlevî,a.g.e., s. 33.

²³⁸ Sıddîkî , Hadis Edebiyatı Tarihi, s. 66.

Hz.Ebû Bekir'i (ra), Hz. Ali'ye (ra) üstün gören ve bunu, mezheplerinin bir şartı gibi kabul eden Sünnî görüş ile, Hz. Ali'yi (ra) diğerlerine göre üstün saymayı imanın şartına dönüştüren Şii görüş arasında ve onların asırlar süren Kur'an'a tabi olmayanlarla gereksiz zaman kaybetmekten başka bir işe yaramayan boş çekişmeleri, bu düşüncemize güzel bir örnek olarak gösterilebilir. İslâm siyâsallaşınca, siyasî gücü elinde tutanlar hem dini ve hem de halkı kendi isteklerine uygun bir şekilde kullandılar. Bu kullanımlarında dini siyasî görüşleri ve menfaatleri doğrultusunda biçimlendirerek,bir takım uydurma sözlerle dine eklemeler ve çıkarmalar yaptılar.

Sanki tamamen ayrı dinlere mensuplarmış gibi karşılıklı olarak birbirlerini itham eden kelâm ve fıkıh mezheplerinin bazı câhil taraftarları uydurdukları hadislerle bu tefrikayı büyütmüşlerdir.

Mezheplerin bu konu ile ilgili tutumlarına değinen âlimlerin müştereken iktibâs ettikleri bir örnekte, Hanefî ve Şâfiî mezhebi taraftarı arasında ki ilim ve bilgiden nasibini almamış gruplar arasında bir zamanlar hüküm sürmüş olan şiddetli rekabetin izlerini taşımaktadır.Anlatılan bu uydurma muhtemelen, Hanefî mezhebine ait olduğu sanılan Me'mun b. Ahmet el-Herevî'ye (ö.250/864'ten sonra) aittir.²³⁹ O'na göre Hz.Peygamber, Ebû Hanîfe'yi haber verecek ve diyecek ki: *“Ümmetimde, Muhammed b. İdris (eş-Şâfiî) adında bir şahıs zuhûr edecektir; o ümmetime şeytandan daha zararlı olacaktır. Ve yine ümmetim arasından adına Ebû Hanîfe denecek bir zât gelecektir ki,o ümmetimin ışığıdır.”*²⁴⁰ Mevzûat kitaplarında Ebû Hanîfe'nin ve diğer Mezhep imamlarının menâkıbına dair icâd edilmiş başka misallerde bulmak mümkündür.

Siyasî hadis uydurmada,milliyetçilik duygusunun tesiri ile hazırlanmış olan birtakım mevzû hadislerin de muhtelif ayrılıklara yol açtığı olmuştur. Hz.Peygamber (s.a.v.) takvâ dışında hiçbir Arab'ın Arap olmayana herhangi bir üstünlüğü bulunmadığını²⁴¹ bir prensip olarak ortaya koyduğu halde, bunu nakzeden hadisler uydurulmuştur. Meselâ *“Araplar'ın, insanların en hayırlısı olduğunu”*²⁴² beyân eden ve Hz.Peygamber'in (s.a.v.) Arap,Kur'an-ı

²³⁹ Zehebî, a.g.e., III, 429.

²⁴⁰ İbn Arrâk, Tenzihü's-şerî'a, II, 30.

²⁴¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 411.

²⁴² İbn Arrâk , Tenzihü's-şerî'a,II, 36.

Kerim'in ve cennet dilinin de Arapça olması sebebiyle, Araplar'ın sevilmesini"²⁴³ emreden hadisler bu kâbildendir. Diğer yandan Arapça'yı medheden uydurma hadislerin îmalcileri, bir taraftan da Arapça haricinde ki diğer dilleri yeren hadisler uydurmayı ihmâl etmemişlerdir. Bu uydurmalarından birine göre Allah Teâlâ insanlar içinde en çok Farsça'dan nefret eder; şeytanlar, Hûzistanlılar'ın diliyle, cehennemlikler Buhârâlîler'ın diliyle, cennetlikler de Araplar'ın diliyle konuşurlar.²⁴⁴

Karşı atak olarak İranlılar'da buna hemen cevap vermekten geri kalmayacaklardı. Şu uydurma onun karşılığıdır. Arş'ın etrafında dolaşan melekler Farsça konuşurlar, Allah Teâlâ, içinde mülâyemet olan bir ayet vahiy edeceği zaman, onu Fars diliyle vahyeder; içinde şiddet bulunan bir ayet vahiy edeceği zaman da onu Arapça olarak inzâl eder.²⁴⁵ Bunun en câzip misallerini bu örnekte de olduğu gibi, Araplarla İranlılar arasında cereyan eden üstünlük mücadelesinde bulmak mümkündür.

Siyasî Uydurma Hadislerin Din Düşmanlarına Fırsat Sunması

Siyasî alanda uydurulan mevzû hadislerin toplum üzerindeki bir başka olumsuz etkisi de şu şekilde olmuştur. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söylemiş olduğu hadislerin, başta sahabiler olmak üzere nesillere aktarımında son derece titiz davranılmıştır. Ancak Rasûlullah (s.a.v.) zamanında hadislerin yazılmasına izin verilmediğinden dolayı sonraki dönemlerde mevzû hadislerin de artması din düşmanlarına, İslâm aleyhtarlarına bir takım fırsatlar vermiştir. Özellikle şarkiyatçı kesim bunu olumsuz bir şekilde kullanmışlardır.

Şarkiyatçılar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerin yazımını yasaklamasından dolayı sahabilerin çok hadis rivâyet ettiğini, onun için kütüphanelerde ki rafları dolduran ciltler dolusu hadis kitaplarının rivâyetlerin çoğunun Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ait olmadığı, hadis diye sunulan sözlerin meydana gelen yeni problemlere çözüm getirmek için II. (8.) ve III. (9.) yüzyıllarda İslâm alimleri tarafından, özellikle fıkıhçılar ve hukukçular arasında uyarlandığını veya uydurulduğunu söylerler.

²⁴³ Zehebî, Mîzân'l- i'tidâl, II, 213.

²⁴⁴ Süyûtî, el-Leâlî'l-masnû'a, I, 11; İbn Arrâk, a.g.e., I, 137.

²⁴⁵ Süyûtî, a.g.e., I, 10; İbn Arrâk, a.g.e., I, 136.

Ayrıca hadis rivâyetinin değişik düşünüşe sahip kişiler tarafından ortaya konulması sebebiyle hadislerin birbiriyle çeliştiğini, hadis diye söylenen sözlerin bazılarının Tevrat'tan, bazılarının da İncil'den ve eski hurâfelerden uyarlandığını iddia ederler.

Şarkiyatçıların hadisler hakkında bu farklı düşüncelere sahip olmalarında ki sebeplerin başında İslâm alimleri tarafından güvenilir olarak görülmeyen Vâkidî, Ebu'l-Ferec el-İsfehânî gibi kişilere, ayrıca alimler arasında muteber bir haber olarak görülmeyen ve kullanılmayan şâz, garîb, hatta mevzû rivâyetlere fazlaca değer vermeleri zikredilebilir.

Şarkiyatçıların, ilmîlik adına hareket ettiklerini ileri sürerken şu yönüyle de ilmîlikle bağdaşmamaktadırlar. Hadisleri eleştirirken, tarihî olayların seyrine göre uygun olup-olmadığına bakarak açıklamaya kalkışmaları ve en sahih olarak görülen hadislerin bile belli bir zamanda ve belli maksatlarla uydurulduğunu ileri sürmeleri bu tezatlığın en belirgin bir göstergesidir. Aslında şarkiyatçıları bu şekilde bir davranışa yönelten, onların bilinç altında yatan İslâm'ın ilahî kökenli bir din olmadığı fikridir.²⁴⁶

Hadisler üzerinde en kapsamlı araştırmayı yapan ve daha sonraki şarkiyatçıları tarafından sözü senet kabul edilen Ignaz Goldziher'in kendini tarafsız göstermeye çalışan tutumu ile, onunla aynı doğrultuda olan ve açık bir şekilde İslâm aleyhtarlığı yapmaktan kendilerini alamayan İtalyan şarkiyatçısı Leone Caetani ve papaz Henri Lammens gibilerinin tavırları ve kanaatleri; hadislerin, İslâm'ın Kur'an'dan sonra ki ikinci kaynağı sayılabilecek güvene sahip olmadığı fikrinde birleşmektedir.

Goldziher'e göre, ilk dönemlerde hadislerin çok fazla sayıda olmadığı, ancak daha sonraları uydurulan bir takım rivâyetlerle bu sayının arttığı ileri sürülmektedir. Bu iddiasına delil gösterirken de sahabilerin çok az hadis rivâyet ettiklerini ve bu rivâyet sırasında son derece titiz ve dikkatli davrandıklarını, ayrıca ilk zamanlarda Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerin yazılmasına müsaade etmediğini, alimlerin de bunun sonucu olarak, daha sonraki zamanlarda hadislerin yazılmasını uygun görmediklerini söylemektedir. Buradan hareketle, "*Bana Kitap ile birlikte onun bir benzeri verildi*" anlamındaki hadisi Müslümanların uydurduğunu iddia etmektedir.²⁴⁷

²⁴⁶ Seyyid Hüseyin Nasr, İslâm: İdealler ve gerçekler, s. 91.

²⁴⁷ Ignaz Goldziher, AÜİFD, 19/223-235.

Hadisleri gelecek nesillere aktarıırken,başta sahabeler olmak üzere ve diğer râviler tarafından büyük bir titizlikle bu işin yapıldığını gösteren deliller çok açıkken,Goldziher'in dediği gibi hadislerin durumunu olumsuz bir şekilde aleyhde değerlendirmek,en iyimser bir yorumla,İslâm'ın ilk temsilcileri olan sahabelerin dinî heyecanlarını,Rasûlüllah'a (s.a.v.) olan bağlılıklarını,onların hadis rivâyet ederken gösterdikleri hassasiyetlerini ve dinin ancak Onun uygulamalarıyla doğru bir şekilde anlaşılabilceğine olan inançlarını bilmemekle îzah edilebilir.

Gerek siyasî gerekse dini konularla ilgili Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendisinden sonra meydana gelebilecek olaylar hakkında geniş bilgiler verdiğiine dâir rivâyetler olmuştur. Bu rivayetleri siyasî hedefleri için kullananlar Müslümanları yanıltmışlar ve kendi siyasî otoritelerini kurmuşlardır. Hâlbuki siyasî maksatlarla üretilen bu tür rivayetleri Hz. Peygamber'e (s.a.v.) isnâd etmek doğru değildir. Bu nevi hadis rivâyetlerin birçoğunun sıhhati konusunda tereddütler bulunduğunu daha öncede belirtmiştik. Geçmişte olduğu gibi, günümüzde de hâlâ bu rivâyetleri sahih gibi değerlendirerek kendi özel amaçları ve çıkarları için kullananların olduğu görülmektedir.

Siyasî Yönetimi Ehil Olana Vermenin Önemi

Hz.Peygamber (s.a.v.), Müslümanlardan yaşadıkları coğrafyalardaki yönetimin ehil ellere teslim edilmesini istemiştir. Böyle olmadığı takdirde toplum içerisinde ciddî problemlerin yaşanabileceğini, karışıklık, kargaşa, anarşi ve istikrarsızlığın baş gösterebileceği uyarısını yapmıştır. Böyle durumlarla karşılaşmamak için idâreyi üstlenenlerin vazifelerini en güzel şekilde yapmaları ve onları denetleyen kamuoyunun da çok dikkatli ve duyarlı olması gerektiğini ashâbına öğretmiştir. Ancak onun bu ikazları ya yanlış anlaşılabilir veya yalancı olarak görmezden gelinerek insanların toplumsal hayatın öznesi olabilmelerinin önüne bir takım engeller çıkartılabilmektedir.

Siyasî açıdan geçmişten günümüze gelinceye kadar kurulmuş pek çok İslâm devletinin zamanla nasıl yıkılıp ortadan kalktığı araştırıldığında, Hz.Peygamber'in (s.a.v.) bu öneri ve ikazlarının doğru anlaşılmadığı görülmektedir. Allah Rasûlü (s.a.v) ümmetini defâeten uyarmış ve bu konuda dikkatli olunmasını istemiştir. Hatta kendisinden sonra yalancı olan ve ben Peygamberim diyerek ortaya çıkıp Müslümanlar arasına fitne çıkartmaya çalışanlardan ve

bunların niyetlerinden bahsetmiştir. Bu tür yalancı insanların her asırda bulunması mümkündür. Son dönemlerde hatırımızda kalan Hasan Mezarıcı'nın böyle bir mesihlik iddiası olmuştu. Nitekim mehdilik iddiasında bulunan kişilerin de günümüzde hem de televizyon ekranlarından insanları kandırmaya çalıştıkları görülmektedir. Dolayısıyla uydurulmuş olan siyasî hadisler gerçekmiş gibi anlaşıldığında ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yapmış olduğu uyarılar dikkate alınmadığında her devirde olduğu gibi günümüzde de Müslümanlar arasında bu tür fitneler kendine yer bulacaktır. Bu sebepten siyasî idareciler Müslümanları böyle fitnelere uzak tutabilmek için toplumlarını daha sağlıklı bilgilendirmeli ve sahte kurtarıcıların, menfaat düşkünlerinin ve kötü emellilerin art niyetlerinden korumalıdır. Daha açık bir ifadeyle söyleyecek olursak, günümüzde de böyle kendisinin mesih, mehdî hatta peygamber olduğunu iddia eden kişilerin veya bir takım grupların hâlâ bulunduğu ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tüm bu uyarıları güncelliğini ve geçerliliğini korumaktadır.

Günümüzde ki siyasî problemlerden biri de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) "Ümmetinin 73 fırkaya ayrılacağından bahseden" hadisin Müslümanlar tarafından suistimal edilmesidir. Nitekim günümüzde pek çok tarikat ve cemaat bu hadisi yanlış yorumlamakta ve taraftarlarını yanlarında tutabilmek için "Fırka-i Naciye'nin" kendileri olduğunu iddia edebilmekte ve bu durum Müslümanlar arasında ayrılıklara sebebiyet vermektedir. Oysa Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sözleriyle ümmetini Ehl-i kitabın kendi içlerindeki farklılıkları doğru değerlendiremeyerek tefrikaya düştüğü gibi tefrikaya düşmemeleri konusunda uyarmıştır. Ancak onun bu tavsiyesi zamanla çarpıtılmış, rivâyetlerle zenginleştirilmiş ve hiç kastetmediği bir anlama ulaşılmıştır. Rasûlüllah'ın (s.a.v.) ahirete irtihalinin hemen ardından bu ikazlar bazı Müslümanlarca unutulmuş veya kasıtlı bir şekilde, desteklediği kişi adına hadis uydurmaya sevk etmiştir. Bu da siyasî olarak Müslümanları ayrılığa doğru itmiştir.

Zira Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uygulamalarının tamamına bakıldığında görüleceği üzere, onun ne böyle bir şey kastetmesi ve ne de bu anlama gelebilecek herhangi bir şey söylemesi mümkün değildir. Birlik ve beraberliğe haddinden fazla önem veren bir dinin peygamberinin, bu öğretinin tam tersine bir ifade kullanması söz konusu değilken, hâlâ bu rivâyetin ayrılıkları körüklüyor olması düşündürücüdür.

Siyasî rivâyetlerde yansıtılan tehlikeli anlayışlardan biri de, doğru olmayan bir ümmet anlayışıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.) ümmetinin gerek dinî gerekse siyasî açıdan birlik olmasını

istemiştir. Dolayısıyla böyle bir tehlikeden korunmak için, insanların doğru hadislerle bilgilendirilmeleri ve meseleleri farklı yönleriyle ve bir bütün halinde görmeleri sağlanmalıdır. Özellikle Müslümanlar imal edilmiş, uydurulmuş sözlerden ve kıssalardan beslenmek yerine doğru ana kaynaklardan istifade ettirilmeli, verilmek istenen mesaj açık bir şekilde sunulmalı, insanların yanlış düşüncelere kapılmalarının önüne geçilmelidir. Aksi takdirde İslâm'a zaten olumsuz bakanların çoğaldığı günümüz dünyasında bu tür rivâyetlerdeki gariplikler ve yaşanan ayrılıklar nedeniyle menfi propaganda yapanlara fırsat verilmiş olur. Hatta bu durum, Müslümanlardan bazılarının dinden uzaklaşmalara bile sebep olabilir. Böylesi bir sebep Müslümanlar olarak hepimizi vebale düşürür. Nitekim Orta çağ tarihine baktığımızda Hristiyan âleminin bu süreçten geçmiş olduğunu görürüz. Tatmin ve birlik olmaya ikna edemedikleri insanların dinden, kiliselerden, siyasî olarak birbirlerinden uzaklaşmalarına engel olamamışlardır. Özellikle günümüzde emperyalist güçler tarafından dünyaya verilmek istenen mesaj şudur, Müslümanlar kendi arasında kavga ediyor, birbirinin kanını akıtıyor ve acımadan birbirlerini öldürüyor.

Kendilerini batı diye adlandırdıkları bu güçler güyâ, demokrasi ve Hristiyanlık adı altında barış ve huzur götürüyoruz diye ortaya çıkıyor. Çünkü batı dediğimiz günümüzdeki emperyalist güçler, kendi halkını İslâm ve Müslümanlar ile doğrudan yollarla temas ettirmek, buluşturmak istemiyor. Doğrudan iletişim ve temas olduğunda zaten İslâm kendisini ortaya koyuyor. Muhataplar tarafından kabul görüyor. Bu açıdan özellikle 11 Eylül hadisesi onlar için bulunmaz bir araç oldu. Çünkü hiçbir söz söylemeden işte İslâm budur diyebilecekleri bir malzeme ellerine geçmişti. Buna günümüzde ki siyasî ayrılıkları da ekleyecek olursa, İslâm'ın ve Müslümanların imajı açısından ortaya hiç de hoş olmayan bir manzara çıkmaktadır. Bu sebeble Müslümanlar olarak asırlardan beri süre gelen bu mezhep, meşrep ve siyasî ayrılıklarımıza son vermek ve bitirmek ben Müslümanım diyen herkesin görevidir diyoruz. Böylelikle hem İslâm'ın itibarı kafalardaki bazı menfi yaklaşımları ortadan kaldırır hem de Kur'an ve sünnet bütünlüğü içerisinde Müslümanlar olarak Allah'ın rızasına uygun bir yaşam şansını yakalanmış olur. Ve yine Müslümanlara düşen en önemli görevlerden birinin de, geçmişte ki yaşanmış olaylara tarafsız bir gözle bakıp onları yeniden akl-ı selim olarak değerlendirmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

Siyasî hadis uydurmacılığının İmâmet ile bağlantısını ve o dönemde ortaya çıkan aşırı fırkaların halifelik konusundaki takındıkları durumu açıkladıktan sonra, günümüz İslâm dünyasına bunun etkisi ne şekilde nüfuz etmiştir. Müslümanlar arasında bugün bu durum ne şekilde algılanmaktadır. Genel olarak baktığımız zaman Müslümanlar arasında ki kavganın temelini İmamet sorunu olduğu ve ümmetin arasında hiçbir dinî sebepten dolayı kılıçların kınından sıyrılmadığını, kan dökülmediğini söyleyebiliriz.

Özellikle son dönemlerde Müslümanlar arasında biraz yatışmış olan siyâsi ve mezhepsel farklılıkları alevlendirmeye çalışan bir takım art niyetliler ortaya çıkmıştır. Nasıl ki Hz.Osman (ra) döneminde Abdullah b. Sebe gibi İslâm düşmanları türeyip ümmet arasında fitne çıkarmış. Hariciler gibi aşırı fırkalar ümmetin kanını boş yere akıtmış ise, günümüzde de bunlara benzeyen aynı zihniyetteki insanlar aynı fitneyi devam ettirmektedirler. Başlarını El-Bağdadi'nin çektiği İŞİD terör örgütü de günümüzde güya İslâm adına ortaya çıkmış ve ortalığı kasıp kavurmuştur. İlginç olan ise,bugün İslâm ve Müslümanlar değerlendirilirken bu terör örgütü üzerinden değerlendirilmesidir. Tıpkı Amerika da ikiz kulelere gerçekleştirilen 11 Eylül saldırılarının ardından yapılan olumsuz propaganda gibi.

Siyâset her dönemde insanlar arasında kavga ve çekişmelere neden olmuştur. Müslümanlar arasındaki kavganın asıl sebebi de yine siyasî bir durum olan "İmâmet" meselesidir. Bu meselenin günümüzde de geçerliliğini koruduğu görülmektedir. Bugün tanıdığımız yahut karşılaştığımız bir Şîi veya Alevi'ye dini bir söylemle yaklaşp birlik ve beraberlikten bahsedecek olduğumuzda, ilk söylediği söz geçmişte yapılan siyasî haksızlıktan bahsetmek olacaktır. Maalesef ki dört halife dönemlerinde de var olan, tarafgirlik duygusuyla hadis uyduran, heyecanına ve hırsına yenik düşenler olmuşsa, bugün de aynı yolu tutan Müslümanlar hiç de az değildir.

Peki çözüm nedir ? Müslümanlar bu durumdan nasıl kurtulur ? Birlik ve beraberlik mümkün müdür ? Bunu bu şekilde sürdüreceğiz miyiz ? Tüm bu soruların cevabı ise, ben Müslümanım ve benim de bu konuda sorumluluğum var diyen herkesin çaba ve gayretinde saklıdır. Herşeyde bir hikmet yaratan Yüce Allah'ın kudretine teslim olmalı. Hz.Ebû Bekir ile başlayıp Hz.Ali'ye (ra)'lar kadar gelen halifelerin halifeliklerini meşru görmeli,yaptıklarını

kabul etmelidir. Hz.Peygamber'in (s.a.v.) onlara göstermiş olduğu sevgiyi onlardan esirgememelidir. Aşırı tarafgirlik duygusuna ve hırsına yenik düşerek, Müslümanlar arasında onulmaz yaralar açmaktan kaçınılmalıdır.

Siyâsi açıdan İslâm ümmetinin parçalanmışlığı ve ihtilafı, geri kalmışlık içindeki cehâletinin ve zilletinin altında aranması gereken bundan daha büyük sebepler yoktur. Müslümanların, Allah'ın (cc) kitabı Kur'an'a yeniden dönüp O'na itaati ve halis bir teslimiyeti ve kendi nefislerinde ve toplumlarında kurabilmeleri için; Allah (cc) Rasûlü'nün (s.a.v.) sünnetine ittiba hususunda, sahabenin gösterdiği sevgi, itaat, anlayış ve bu yolda fikhedışlerinin, itikadî ve ahlâkî edebine sarılmaları sözünü ettiğimiz zilletten kurtulmalarının esasıdır. Günümüzde mevzû hadislerin toplum üzerindeki olumsuz etkileri şu şekilde de görülmektedir. Hadis uyduranlar,bu hadisleri uydurduklarını itiraf etmişlerdir. Ancak bazı alimler bunların hadis uydurmakla, Hz.Peygamber'e (s.a.v.) yalan isnâd ettiğini,dolayısıyla hadislerin üzerinde şüphe uyandırmak için kendileri hakkında da rahatlıkla yalan söyleyebileceklerini,onlara güvenilmemesi gerektiğini söylemişlerdir. Kimi alimler de bunun yersiz bir endişe olduğunu söylemiştir. Fakat yine de insanların kafasından bu tür şüpheleri atmak mümkün olmamıştır. Günümüzde ki duruma bakacak olursak bugün hemen her ortamda karşılaştığımız sorunlardan biri; yapılan sohbetlerde Müslümanlar kendilerine okunan sahih hadislerde bile işine gelmeyen bir yön gördüğü zaman,hadislerin içerisinde birçok mevzû hadis var,bunların hangi birisine güvenelim diyerek işin içinden kurtulma yolunu tutmaktadırlar. Hatta Kur'an bize yeter,hadislere gerek yoktur diyen zındık ve hokkabazlar da yok değildir. Bu tür söylemler insanların dine ve hadislere karşı önyargılı davranmasına sebep olmaktadır.

Siyasî uydurma hadisler ile ilgili tezimizi bitirirken, tüm yapılan ve yaptığımız çalışmalar göz önünde bulundurularak şu tavsiyeler yapılabilir. Öncelikle diyebiliriz ki, Hz.Peygamber'in (s.a.v.) vefâtından sonra Müslümanlar hilâfet meselesi yüzünden, Müslümanları kim yönetecek kaygısı ile siyasî hadis uydurmuşlardır. Özellikle içine siyâset girince bu durum daha da karmaşık bir hal almıştır. Uydurulan bu sözler yüzünden Müslümanlar arasına ayrılık ve nifak tohumları saçılmıştır. Halen günümüze kadar gelen bu kavganın temeli hiçbir zaman dini bir içerik ve kaygı temelli olmamıştır. Kavganın ana nedeni çoğunlukla siyasî menşelidir. Burada Müslümanlar bazen kendi içinden bazen de dışarıdan kaynaklanan etkenlerle bu hoş olmayan durumlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu olayın

günümüze yansıyan sosyolojik etkisine şu iki şekilde bakacak olursak birincisi mikrobazda olan durumdur. Müslüman ülkeler içinde ki küçük grupların kendi içinde birbirine düşerek ortaya çıkan etki. Mezhep, meşrep, cemaat ve tasavvuf gruplar arasında ki üstünlük sağlamak yarışı bu etkiler arasında zikredilebilir. İkincisi ise makrobazda olandır. Bu daha çok hem Müslüman ülkelerin kendi içindeki siyasî mezheplerin kendi aralarında birbirine düşmesi hem de Müslüman ülkeler arasında mezhep ayrılıklarından dolayı bir araya gelememek gibi olumsuz bir etkidir. Dolayısıyla bu durum Müslüman ülkeler arasında büyük savaşların ve ayrılıkların ortaya çıkmasına sebep olan kuvvetli bir etken olmuştur. Emperyalist güçler tarafından kullanıma çok açık olan bu durum zaman zaman körüklenerek Sünnî- Şîî ayrımı gibi tehlikeli boyutlara getirilmek istenmiştir.

Buradaki olay ben haklıyım sen haklısın meselesi gibi basit bir mesele değildir. Mikrobazda olayı değerlendirdiğimizde her grup kendisinin daha çoğunlukta ve öncü rolünde olduğunu iddia ediyor. Makrobazda ise her mezhep kendisini haklı, diğerini haksız görüyor. Hatta bu tutumundan dolayı tezimiz içinde bahsedilen bazı siyasî mezhepler gayrimüslimlerle birlikte hareket etmekten çekinmez iken, Müslüman kardeşini rahatlıkla tekfir edebilmiştir. Aslında burada kazanan kim veya kaybaden kim diye kendimize bir soru soralım. Yahut da taraftarı çok olan veya haklı olan mı kazanıyor, yoksa taraftarı az olup haksız olan mı kaybediyor. Tabii ki burada bütün Müslümanlar kaybediyor ve kazanan yok. Geçmişte yaşanmış bir takım olayları, haklı olalım veya haksız olalım devam ettirmenin Müslümanlara bir faydasının olmadığı açıktır. Bizler de bugüne kadar çok yaralar açıp büyük zararlar veren bu ayrılığın çözümü kanımızca şöyledir. Müslümanlar değişik platformlarda oluşturacakları ortak akıl çerçevesinde bir araya gelip yıllarca kanayan ve günümüze kadar bir türlü dinmeyen, aksine derinleşmeye müsait olan bu yarayı kapatmalıdırlar. Öncelikle taşıdıkları sorumluluktan dolayı Müslümanların idarecilerine ve din adamlarına çok büyük görev düşmektedir. Ortak değerlerimiz önceliğe alınarak, bir arada birlik içerisinde yaşamının yolları aranmalıdır.

Bu alanda yapılacak çalışmalar arasında medya etkin bir güç olarak kullanılabilir. Medyada yer alan taraf kanallarda, sadece kendisi gibi düşünen konuşmacıları ekrana çıkarıp kendi tarftarlarını zinde tutmak için onları konuşturup karşı taraf suçlanmamalıdır. Aksine nasıl bir araya gelebiliriz ve çözüm üretebiliriz anlayışı aranmalıdır. Yapılacak en güzel davranış geçmişte yapılan hatalardan ders çıkarıp bugün ne yapabiliriz düşüncesinin işlenmesidir

Diğer yönden siyasî yöneticeler ve toplum içinde yaygın gurupların kanaat önderleri uzlaşî ve birlik söylemleri ile katkı sağlayabilirler. Bu alanda otorite sayılan din adamlarının çalışmaları özellikle de ilâhiyat ve islâm üniversiteleri sahasında ki hocalarımızın da katkıları olabileceği unutulmamalıdır.

Her ülkenin diyânetten sorumlu büyüklerinin veya yöneticilerinin,ülkesinde bulunan ayrı görüşteki grupları istişare toplantıları ile bir araya getirip dînî ve siyasî olarak ortak noktada birleştirmesi önemlidir. Bunun bir adım ötesi de İslâm ülkeleri arasında yapılacak olan istişâreler olacaktır. Elbette bunlar belirli zamanlarda yapılmıştır denilebilir ama bahsettiğimiz bunun günümüzde daha da etkin ve yapıcı bir şekilde yapıp netice ve sonuç getirici olmasıdır.

ÖZGEŞMİŞ

1975 Yılında Balıkesir ili Dursunbey ilçesinde dünyaya geldim. İlköğrenimini M.Taşkesiği İlköğretim Okulunda, Orta ve Lise öğrenimini Dursunbey İmam-Hatip Lisesinde okudum. Üniversite öğrenimini ise Bursa Uludağ İlahiyat Meslek Yüksek Okulu ve Ankara İlahiyat Fakültesinde tamamladım. 2001 Yılında T.C. Diyânet İşleri Başkanlığında İmam-Hatip olarak göreve başladım. 2001-2004 yılları arasında Kilis İl Müftülüğü Süngütepe Camii'inde, 2004-2011 yılları arasında Balıkesir Merkeze bağlı Şamlı Beldesi Merkez Camii'inde, 2011 de Balıkesir Merkez Karesi İlçesi Hafız Mehmet Arabacıoğlu Camii'ne atandım.2013 Yılında Almanya Münster Din Hizmetleri Ataşeliğinde yurtdışı görevine atandım. Türkiye'de Balıkesir İl Müftülüğünde görev yapmaktayım. Evli ve dört çocuk babasıyım.

KAYNAKÇA

ADEVÎ. *Laktü'd-dürer*.

ADÎ, İbn . el-Kâmil . Beyrut : Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, 1404/1984, 1405/1985.

APAK, Adem. *Çeşitli Yönleriyle Kerbela*. Sivas : Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010.

APAK, Adem. *Hız. Ali'nin İlk Dönem Siyasi Hadislerdeki Rolü*. 2005.

ARCHİVE.archive.org.<https://archive.org/stream/Ibnul Kayyim El-Cevziyye Uydurma Hadisler TanimaYollari>. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 14 07 2017.]

ARRÂK, İbn. *Tenzihü's-şerî'a*. Kahire : Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1226, 1375, 1383.

BAĞDÂDÎ, Ebû Bekir Ahmed b. Ali el-Hatib. *el-Kifâye fi ilmi'r-rivâye*, Haydarâbâd : 1358.

BUHARÎ, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmail. *Sahih-i Buhari El-Câmi'u's-Sahih*. İstanbul : Çağrı Yay, 1982.

CEVZÎ, İbnü'l. *K.Mevzû'ât*.

CÜRCÂNÎ, Ebû Ahmed Ebû Ahmed. *el-Kâmil fi du'afâi'r-ricâl*.: Topk.Ahm.Ktp.,nr 2943.

DÂVÛD, Ebû . *Sünen-i Ebû Dâvûd ve Tercemesi*. İstanbul : Erkam Yayınları, 2008.

DİHLEVÎ, Abdülazîz . *Muhtasau't-tuhfeti'l-isnâ aşeriyye*. Kahire :1383.

DİHLEVÎ. *Muhtasau't-tuhfeti'l-isnâ aşeriyye*.

EBİ'L-HADİD, , İzzüddîn Hâmid İbn. *Şerhu Nehci'l-belâğâ*. Beyrut : 1374/1954.

EBU GUDDE, Abdulfettah. *Mevzû Hadisler*. İstanbul : İnkılâb, 1995.

EBU ŞEHBE, M.İbn Muhammed. *el-İsrailiyyatu ve'l-Mevduat*. Kahire : Mektebu's-Sunne, 1997.

EBU ZEHRA, Muhammed. *Prof.Dr.Muhammed Ebu Zehra,İslam'da Siyasi,İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi*. İstanbul : Hisar Yayınevi, 2014.

EBÛ ZEHRE, Muhammed Ahmed . *el-Mezâhibü'l-İslâmiye*. Kahire.

EMİN, Ahmed . *Fecru'l-İslâm*. Kahire :1959.

ENSÂRÎ, Zekeriyyâ . *Fethü'l-bâki*.

ERDEBÎLÎ, Ebû Bekir Ali b.Abdillâh b. el-Hasen. *el-Kâfi fi ulûmi'l-hadis*.: Topk. Med. Ktp.

GAZZÂLÎ, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *İhyâ'ü ulûmi'd-dîn*. Kahire.

GOLDZİHER, Ignaz . *Muhammedanische Studien (trc.Mehmet Hatiboğlu,basılmamıştır)*.

HACER , İbn . *Lisânü'l-Mizân*. Beyrut : Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996.

HANBELÎ, Abdurrahman b. Ahmed İbn Receb . *Şerhu İleli't-Tirmizî*.

- HATİB, Muhammed Accac. *Prof.Dr.Muhammed Accac el-Hatib,Usulu'l-Hadis*. Cidde : Daru'l Menare, 1414/1994.
- HAZM, İbn. *İbn Hazm, el-İhkâm,I,135,203*.
- HİBBÂN, İbn . *el- Mecrûhîn*.
- İBN CEMÂ'A, Bedreddin. *el-Menhelü'r-revî*. Beyrut :1990.
- İBN HANBEL, Ahmed bin. *Müsned*.
- İBNU'S SALAH, Ebû Amr Osman İbn Abdirrahmân . *Mukaddime*.
- III. Ahmed, nr. 2943.
- İRÂKÎ. *Fethu'l-mugis*.
- İSFERÂYİNÎ, Ebü'l-Muzaffer . *et-Tabsîr fi'd-dîn ve temyîzü'l-fırakı'n-nâciye ani'l-fırakı'l-hâlikîn*. Kahire :1359.
- JUYNBOL, Theodorus Willem Johannes. *Hadis*.
- KANDEMİR, M.Yaşar. *Prof Dr. M.Yaşar Kandemir ,Mevzû Hadisler Menşei Tanıma Yolları Ve Tenkidi*. İstanbul : M.Ü.İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015.
- KÂRÎ, Ali . *Şerhu Nuhbeti'l-fiker., Mevzû'ât*.
- KÂSİMÎ, Cemâleddîn . *Kavâidü't-tahdis min fûnûni mustalahi'l-hadis*. Dımaşk :1353/1925.
- KERİM, Kur'an-ı. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meal*. Ankara : T.D.V, 1996.
- KESİR, İbn. *el-Baisu'l-Hasîs* . Beyrut : Daru'l-Kutub el-İlmiyye, 1983. *İhtisaru ulûmi'l-hadis*
- KOÇYİĞİT, Talât. *Prof.Dr.Talât Koçyiğit,Hadis Usulü*. Ankara : Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- KÖPRÜLÜ, M.Fuad. *İslâm Medeniyeti Tarihi*. Ankara :1963.
- KUTEYBE, İbn . *Te'vîlü muhtelifi'l-hadis*.
- MÂCE, İbn. *Mukaddime* .
- MAKRÎZÎ, Ahmed b. Ali. *el-Mevâ'ız ve'l-i'tibâr bi zikri'l-hutatı ve'l-âsâr*. Kahire :1270.
- MAKRÎZÎ. *el-Mevâ'ız ve'l-i'tibâr*.
- MÜBERRİD. *el-Kâmil*. Kahire. : İstikamet Matbaası, 285/898.
- MUHAMMED B. NİZÂMEDDİN, Bahru'l-ulûm Ebü'l-Ayyâş Abdülalî. *Fevâtihu'r-rahamût şerhi Müsellemi'd sübût*. Kahire :1324.
- MÜSLİM, Ebü'l-Huseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşey. *el-Câmi'u's-Sahîh, I-III, Tahk. M. Fuâd Abdülbâkî*. İstanbul : Çağrı Yay, 1982.
- NAİM, Ahmed. *Tecrîd Tercümesi*.
- NASR, Seyyid Hüseyin . *İslâm: İdealler ve gerçekler*.

NESÂÎ. *Sünen-i Nesâî*.

NEVEVÎ, Ebû Zekerîya Yahya İbn Şeref. *İrşadu Tuallabi'l-Hakaik ila Marifeti Sünneti Hayri'l-Halaik*. Beyrut : Daru'l-Beşair el-İslâmiyye, 1411/1991.

OKİÇ, Tayyib. *Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler*.

RÂMHÜRMIZÎ. *El-Muhaddisü'l-Fasıl*.

SALÂH, İbn . *Ulûmü'l-hadis*.

SÂLİH, Subhî . *Ulûmü'l-hadis ve mustalahuhû*. Beyrut :1385/1966.

SAN'ANÎ, Muhammed İbn İsmail . *Tavdîhu'l-Efkar Lî Meanî Tenkihi'l-Enzar;c.1*.

ŞEVKANÎ, İmam. *El- Fevâid El- Mecmua Fi'l-Ehadis El- Mevdua, Mevzû Hadisler.Tercüme, Mehmet Emin Akin*. İstanbul : Medarik Yayınları, 2012.

SİBAÎ, Mustafa. *Prof. Dr. Mustafa es-Sıbaî, es-Sunnetu ve Mekânetuha fi't-Teşrî el-İslâmî*.

SİDDÎKÎ, Muhammed Zübeyr . *Hadis Edebiyatı Tarihi*. İstanbul : İrfan Yayınevi, 1966.

SUBHÎ , Sâlih. *Ulûmü'l-hadis*.

SÜYÛTÎ, Ebü'l-Fazl Celâleddîn Abdurrahmân b. Ebi Bekir. *el-Leâli'l-masnû'a fi'l-ehâdisi'l-mevzû'a*. Kahire : yazarı bilinmiyor, 1352.

SÜYÛTÎ, Ebü'l-Fazl Celâleddîn Abdurrahmân b. Ebi Bekr. *Tahzîru'l-havâs*. Mil. Emr. Ktp.

TANCÎ , Muhammed b. Tâvî . *Mezhepler Tarihi Notları,(İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü 4.sınıf teksir notları)*.

TEYMİYYE , İbn. *et-Teveşşül ve'l-vesîle. Minhâcü's-Sünne, el-Furkân beyne'l-hak ve'l-bâtil*. Kahire

TİRMİZÎ. *Sünen-i Tirmizî*.

VAKFI,Türkiye Diyânet. *İslâm Ansiklopedisi,XIII,279-280*.

ZÂHİRÎ, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed İbn Hazm.*el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm,Kahire,ts.,I,135,203*. Kahire : ts.,I,135,203.

ZEHEBÎ. *Mîzân,I, 336*.

ZEHV, Ebû. *Ebû Zehv , el-Hadis ve'l-muhaddisûn*. Ensar Neşriyat.